

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ
ΤΟΜΟΣ 36**

Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ Α'
Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ Β'
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΑΠΩΝΤΑΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ
ΟΙ ΙΣΤΡΑΗΛΙΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΝΕΦΕΛΗΝ
ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ

πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Ἡ ἀσφαιρία τῶν προφητικῶν ἐπιπέδων Α'	11 (106)*
Ἡ ἀσφαιρία τῶν προφητικῶν ἐπιπέδων Β'	28 (127)
Διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν... ..	58 (156)
Οἱ Ἰσραηλίται ὑπὸ τὴν νεφέλην	68 (186)
Περὶ ἐλαττωσύνης	82 (198)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	109

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχὰς σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ ἀκολουθοῦσαι δύο ἐπιπέδα ἀποτελοῦν μικρὰν ἐξηγητικὴν πραγμασίαν περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆν ὅπου ἐξισπύεται ἡ εἰς τὰς προφητείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης παραπροσμένη ἀσφαιρία καὶ τῆς σχέσεως τῶν δύο Διαθηκῶν.

Ὁ Χριστότομος κατ' ἀρχὰς τονίζει τὴν ἐν γένει δυσκαλίαν, τὴν ὅπου ἐμφανίζεται ἡ προσπῆθεα κατανόησις καὶ ἐξηγησις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ ὅπου ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀκουσῶν, οἱ ὅπου, ὅταν ἀπὸ τὰ ἀπλά καὶ εὐκόλα προχωροῦν εἰς τὰ συνθετότερα καὶ ὑψηλότερα ζητήματα, γινώσκουν σκοτεινίαν, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποῦ ἀνοίγονται εἰς τὸ ἴδιον διὰ πρῶτην φοράν. Συνεπῶς, ἀπαιτεῖται, ἀπ' ἐνὸς μὲν μεγάλης ἰκανότητος τοῦ ἐπιληπτοῦ, ὅστις διὰ πικρῶν πρῶτων καὶ μέσων νὰ καθιστῇ περισσύτερον ἀντιληπτὰ τὰ λεγόμενα, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἔντονος καὶ συνεχῆς προθυμίας τῶν ἀκουσῶν. Εἰδικώτερον ὅμως, τὰ προφητικὰ ἐπιπέδα ἐμαρτύρουν μὲ ἀνίμματα καὶ μεγάλην δυσχέρειαν ὑπάρχει εἰς τὴν ἐξηγησίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἁγίας Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν Καινὴν, ἥτις ἐμφανίζεται σαφέστερα καὶ εὐκολύτερα. Ἀναλύει δὲ τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὅπου παρατηρεῖται ἡ διαφορά αὐτῆ περὶ τὴν κατανόησιν τῶν δύο Διαθηκῶν καὶ ἕνεκα τῆς εἰς τὰς προφητείας συναυμμένης ἀσφαλείας, λέγει, ὅτι, ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι ἀντιλαμβάνοντο σαφῶς τὰ ὅσα φοβερά προέβλεπον εἰς ἄραος αὐτῶν οἱ προφῆται, τότε δὲ ἐξαισθητοῦντο, δὲ ἐπὶ τὸν τοὺς προφῆτας καὶ δὲ ἐξῆρτάντο τὰ ἔργα τῶν, ὅπως συνέβη, ὅσῳ οἱ προφῆται ἀπεριφράστως ἔκρινον λόγον διὰ τὰ ἐκπεκόμενα δεῖν. Ὁμοίως, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἐγράφη ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ μεταφράσθη ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς εἰς αὐτήν, ἀποτελεῖ πρόσθετον λόγον ἐκπεκόμενον τῆς δυσκολίας τῆς ἐξηγησίας τῆς.

Πέραν ὅμως τοῦ κυρίου αὐτοῦ θέματος, εἰς τὰς ὅς ἔτι δύο ἐπιπέδων θύονται καὶ ἄλλα συναφῆ ἢ καὶ ἀσχετὰ πρὸς αὐτὸ ζήτηματα, κατὰ τὴν παραπροσμένην εἰς ἅλας σχεδὸν τὰς ἐπιπέδων τοῦ Χριστοτόμου συνήθειαν, νὰ συνεζητῶν, δηλαδὴ, πολλὰ καὶ πικρὰ θέματα, ἀφεριμῶμενος ἀπὸ μίαν ἑσπικὴν αὐτῶν.

Τουτοτρόπως, εἰς τὴν πρῶτην ἐπιπέδον στρέφεται ἐναντίον τῶν ἀκουσῶν τῶν ἀρνησῶν τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου, ἐξηγησῶν.

ὡν κατὰ πόσον τρόπον τὰ περὶ τοῦ Μετάνιωθεν ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενα, οὗ ὁμοίως ὑπῆρξε «θεοκλής δικαιοσύνης, ἰσχυρὰ δὲ καὶ βασιλεὺς Σαύλου, ὁ ἔστι θεοκλής εὐφροσύνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος» (Ἐβρ. 7, 2-3) δύναται νὰ ἀποδοθῶν εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν «ἀπάτωρ», κατὰ τὴν ἐκ τῆς Παρθένου γέννησιν, καὶ ἀμήτωρ», κατὰ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησιν. Ἐπίσης, ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν συγκροτεῖται, οὐκ ἀρχεῖται τὴν Καινήν, ἀλλὰ ἀναθέτως ἢ μὲν πρώτη προτοιμάζει τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν νέαν καὶ μεγάλην ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψιν, ἢ δὲ δευτέρα παραλαμβάνει τὸν πιστὸν καὶ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἄκραν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τελειότητα. Εἰς τὴν ἄλλην ἐπιπέδον, κἀναὶ λόγοι διὰ τὴν ἔρατον τοῦ Κυρίου εὐσεβουργίαν, τὴν δύναμιν τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ προσευχῆς, τὴν ἐκ τῆς ἐπαγρύπνου τῆς μετάνιωτικῆς καὶ εὐλαλείας μας προερχομένην ὑπέλειαν, τὴν ἀποφυγὴν τῆς κατακρίσεως τῶν συνανθρώπων μας καὶ τὴν ἀνάγκην στερεῆς τῆς προσυχῆς μας πρὸς τὰ ἰσάμια μας κρῆματα, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἡ δημιουργία πνεύματος ταπεινοφροσύνης.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι αἱ δύο αὗται ἐπιπέδα ἔχουν χαρακτηριστὰ ἐν μέρει μὲν ἐρημησιακὸν καὶ ἀπολιγητικόν, ἐν μέρει δὲ ἠθικὸν καὶ ἐπικλοδομητικόν, χωρὶς νὰ στερεῖνται καὶ δογματικῆς ἀποκρίσεως.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς ἐκφώνησεως αὐτῶν, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι αὗται ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Ἀνατολίαν πρὸ τοῦ 380.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

168 Α ΑΠΟΔΕΙΞΕΙ ΟΤΙ (ΕΙΝΑΙ) ΘΘΕΛΙΜΟΝ ΤΟ ΟΤΙ ΤΥΤΧΑΝΟΙΝ ΑΣΑΦΕΙΣ ΑΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΙ ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΒΒΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΤΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΓΑΛΙΩΝ.

Σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς παραθέσω τράπεζαν προφητικὴν καὶ θὰ ἐτοιμάσω τὸν λόγον νὰ στραφῇ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς σοφίας τοῦ Ἰσραὴλ. Ἀλλὰ τί ἔχω πάθει; Διοτάζω καὶ φοβοῦμαι μήπως ἐξερχόμενοι τοῦ ἡμιένου καὶ προχωροῦντες εἰς τὸ βάθος τῶν προφητικῶν νοημάτων μας καταλάβῃ Ἰλλυγος, ὅπως καταλαμβάνονται οἱ ἀσυνήθιστοι εἰς τὰ πλοῖα. Β Αὐτοὶ ὅταν ἀφήσουν τὴν ἑρᾶν καὶ ἰσοῦν πέλαγος καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τοῦ πλοίου καὶ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ θάλασσαν καὶ οὐρανόν, καταλαμβάνονται ὑπὸ ζάλης καὶ νομίζουσι ὅτι τὸ πλοῖον στριφογυρίζει γύρω - γύρω, μᾶζι μὲ τὴν θάλασσαν. Οἱ Ἰλλυγοὶ ὁμοῦ φεῖλονται ὄχι εἰς τὴν φύσιν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι οἱ πλείοντες εἶναι ἀσυνήθιστοι. Ἄλλοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ναῦτας μὲ γυμνά σώματα κάνουν τοῦμπες εἰς τὰ κύματα καὶ δὲν παθαίνουν τίποτε ἀλλὰ καὶ ὅταν κατεβαίνουν εἰς τὸ βάθος αὐτό, αἰσθάνονται ἀσφαλέστεροι καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ διαμένουσι εἰς τὴν ἑρᾶν, καὶ ἐνῶ δέχονται τὴν ἀρμύραν εἰς τὸ στόμα, εἰς τὰ μάτια τῶν C καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα δὲν δυσφοροῦν. Τόσο καλὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀσκησις καὶ τόσοσ κακὸν ἡ ἀπειρία, αὕτη ἀναγκάζει κάποτε νὰ καταφρονῇ κανεὶς τοὺς φοβεροὺς (κινδύνους), ἐνῶ ἐκεῖνη προδικθεῖται νὰ ὑποπέυεται καὶ νὰ φοβᾶται (κανεὶς) καὶ τὰ ἀσφαλή. Μερικοὶ καθισμένοι εἰς τὰ ὕψηλά κατάστασι τοῦ πλοίου καταλαμβάνονται ἀπὸ Ἰλλυγον καθὼς κυττάζουσι, ἐνῶ (ὅσοι εἶναι προσηρμοσμένοι) δὲν φοβούνται οὔτε ἀνάμεσα εἰς τὰ κύματα. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸ μυαλό μας. D Καὶ διότι καὶ αὐτὸ πολλάκις τὸ πλημμυρίζουσι κύματα παθῶν, ἀγριώτερα ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ὅπως ἐκρηγῆς θυμοῦ ποῦ στρέφει πρὸς τὰ κάτω τὴν καρδίαν μας, ἢ σκέψεις πονηρᾶς ἐπιθυμίας ποῦ ἐπιφέρουσι πολλὴν σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοισιν. Ἀλλὰ ὁ μὲν ἀσυνήθιστος καὶ αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει σπουδάσει, ὅταν ἀρχίξῃ

ἡ ἔρασις τῆς ἀγωγῆς, ¹⁶⁹ Α θορυβεῖται ἄμεσως, ταρσάσεται, κλονίζεται καὶ θάλλει καὶ θυβίζεται ἡ ψυχὴ του εἰς τὰ πάθη καὶ νὰ καταντᾷ ναυάγιον ὃ δὲ ἔμπειρος καὶ ὁ μελετημένος ὑποφέρει δλα αὐτὰ μὲ γενναιότητα. Ὅπως ὁ καπετάνιος καθισμένος εἰς τὸ τιμόνι, τοιοῦτοτρόπως τοποθετῶν τὴν λογικὴν ὑπεράνω τῶν παθῶν δὲν ἀπομακρύνεται πρὶν κἀνὴ δλα ἕως ἔστου κατεβύθη τὸ ἀκάφος εἰς τὸν γαλιήσιον λιμένα τῆς φιλοσοφίας. Ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν θάλασσαν ἰσχύει καὶ διὰ τὸν νοῦν καὶ τούτο συμπέπει μετὴν ἐξηγήσιν τῶν Γραφῶν. Β Εἶναι ἀνάγκη νὰ θορυβοῦμεθα καὶ νὰ ταρσάσωμεθα ὅταν πρόκειται νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πέλαγος, ὄχι διότι τὸ πέλαγος εἶναι φοβερόν, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ πλείοντες εἰμαστε ἀσυνήθιστοι. Καὶ διὰ τὸ ὅτι, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶναι εὐκόλον εἰς τὴν φύσιν τοῦ λόγου καθίσταται δύσκολον λόγῳ τῆς ἀπειρίας τῶν ἀκρασῶν, θὰ ἐπικαλεσθῶ ὡς μάρτυρα τὸν Παῦλον. Εἶπεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔγινεν ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ. Ἄναστητῶν ποῖος ἦτο ὁ Μελχισεδέκ, προσέθεσε: «Διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἰπώμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν». Ἦ Τί λέγεις, μακάριε Παῦλε; Δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν δι' ἐσὲ ποῦ ἔχεις τόσην πνευματικὴν σοφίαν, ποῦ ἤκουσες τὰ μυστικὰ λόγια (τοῦ Θεοῦ), ποῦ ἀνυψώθης εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν; Ἄν δι' ἐσὲ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν, διὰ ποῖον θὰ εἶναι κατανοητὰ; Δι' ἐμέ, λέγει, (εἶναι) δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν, ὄχι ἕνεκα τῆς ἰδίας δυσκολίας των, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκρασῶν. Γ Καὶ λέγων εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν, προσέθεσε: «Ἐπειδὴ ἐγίνετε θραβεῖς εἰς τὸ νὰ ἐνοήτε». Βλέπεις λοιπόν ὅτι ὄχι τὸ εἶδος τοῦ λόγου, ἀλλὰ ἡ ἀπειρία τῶν ἀκρασῶν ἔκομε δύσκολον τὸ εὐκόλον; Ὅχι μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ εἰς μακροσκελὲς μετοβάλλει τὸ σύντομον ἢ ἴδια αἰτία. Διὰ τούτο δὲν ἐχαρακτήρισεν τὸν λόγον μόνον δύσκολον νὰ ἐξηγηθῆ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀπέδωσε τὴν αἰτίαν καὶ τοῦ μήκους του καὶ τῆς δυσκολίας του εἰς τὴν θραδύτητα νὰ ἐνωσῶν (οἱ ἀνθρώποι). Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς περιπτώσιν ἀρρώστων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς παραθέσῃ κανεὶς γρήγορα μίαν πρόχειρον τράπεζαν, Δ ἀλλὰ νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ διάφορα φαγητὰ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ ὁ ἀρρώστος, ὅταν δὲν θέλῃ ἕνα φαγητὸν νὰ λάβῃ ἄλλο καὶ ἂν δὲν τοῦ ἀρέσῃ καὶ αὐτὸ νὰ πάρῃ ἄλλο καὶ ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἀποκρούσῃ νὰ ἀναζητήσῃ κάποιον ἄλλο καὶ ἔτσι μετὴν ποικιλίαν τῶν φαγητῶν νὰ κατανικήσωμεν τὴν δυσκολίαν καὶ μετὴν

1. Ἐστρ. 5, 11.

ποικιλίαν τῆς τραπέζης θεραπεύσωμεν τὴν κακὴν του διάθεσιν. Τοιοῦτοτρόπως πολλὰκις πρέπει νὰ κάμνωμεν καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐστίασιν. Ὅταν εἰμεθα ἀσθενεῖς πρέπει νὰ προετοιμάζωμεν τὸν λόγον πολὺν καὶ ποικίλον, γεμάτον παραβολὰς καὶ παραδείγματα, κομψὸν ὕφος καὶ περιόδους Ε καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ὥστε νὰ καταστῇ εὐκόλος ἡ ἐκλογή ἐξ ὧν αὐτῶν ποῦ μᾶς ὠφελοῦν. Ἄλλὰ ἂν καὶ ὁ λόγος ὤπρωσε πολὺς καὶ δύσκολον νὰ ἐξηγηθῆ, ὁ Παῦλος δὲν ἀπεστήρησε τὸ ἀκρασῆριόν του ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μελχισεδέκ. Εἶπε: «(διὰ τὸ θέμα) ἔχομεν πολλὰ νὰ εἰπώμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν» διὰ νὰ κεντρίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον των καὶ δείξωμεν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ἀκούσων καὶ διὰ νὰ τοὺς παραθέσῃ πνευματικὴν τράπεζαν παρέχων εἰς αὐτοὺς συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν των.

¹⁷⁰ Α. Τὸ ἴδιον θὰ κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἄν καὶ τὸ πέλαγος τῶν προφητῶν εἶναι ἀπέραντον καὶ πολλὰ εἶναι τὰ θάθη του, θὰ τολμήσωμεν νὰ ταξιδεύσωμεν εἰς τὴν θάλασσαν σύμφωνα μετὴν δυνάμιν μας. Ἡ καλύτερον, ὄχι κατὰ τὴν δυνάμιν μας, ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὄχι διὰ τὸ ἰδικόν μας θάρρος, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὠφέλειαν θὰ τολμήσωμεν νὰ ταξιδεύσωμεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀκόμη μιμούμενοι εἰς τούτο τὸν Παῦλον. Διότι ὅτι δὲν ἀπεστήρησεν ἀπὸ τὸ ἀκρασῆριόν του τὸν λόγον τὸν σχετικόν μετὸν Μελχισεδέκ ἀκούσε τὰ ἑξῆς: Ὅταν εἶπε λοιπόν: «Διὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχομεν πολλὰ νὰ εἰπώμεν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῶν» προσέθεσε: «Διότι αὐτὸς ὁ Μελχισεδέκ ἦτο βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης. Κατόπιν καὶ βασιλεὺς Ἰα α ἡ μ, Β ποῦ σημαίνει Β α σ ι λ ε ὺ ς ε ι ρ ἡ ν η ς, ἀνευ πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀνευ γενεαλογίας, αἱ ἡμέραι του δὲν ἔχουν ἀρχὴν οὐδὲ ἡ ζωὴ του τέλος, ἀλλ' ἐξομοιούμενος πρὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μένει ἱερεὺς διὰ πάντα.» Ἄρα γὰρ δὲν συνεκλόνησε τὴν ἀκοίην μας ὁ Παῦλος ὁμιλῶν περὶ ἀνθρώπου καὶ λέγων ὅτι ἦτο ἀνευ πατρὸς καὶ μητρὸς; Καὶ τί λέγω, μόνον περὶ ἀνθρώπου; Διότι ἂν τούτο ἐλέγετο περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν θὰ μᾶς παρέιχε πολὺ ἔδαφος πρὸς συζήτησιν; Ἐάν δὲν εἶχε πατέρα πῶς ἦτο δυνατόν νὰ κληθῆ Ἰῖος ὁ Χριστὸς; Ἐάν ἐπίσης δὲν εἶχε πατέρα πῶς ἀνομάσθη Μονογενής; Ὁ υἱὸς πρέπει νὰ ἔχῃ πατέρα, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο υἱός. Γ Ἀλλὰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνευ

2. Ἐστρ. 7, 1-3.

πατρός και μητρός. Πώς; Χωρίς πατέρα κατά την γέννησίν του επί τῆς γῆς και χωρίς μητέρα κατά τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὅτε εἰς τὴν γῆν εἶχε πατέρα ὅτε εἰς τὸν οὐρανὸν μητέρα. Ἐπίσης εἶναι ἀνευ γενεαλογίας. Ἐὰς τὸ ἀκαύσαι δσοι πολυεξετάζουσι τὴν οὐσίαν του ἄν και πολλοὶ νομίζουσι ὅτι αὐτὸ τὸ ἀνευ γενεαλογίας ἀφορᾷ εἰς τὴν γέννησίν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Διότι οἱ μὲν αἰρετικοὶ δὲν θέλουσι οὐτε αὐτὸ, διότι πολυεξετάζουσι και ἐπεξεργάζονται ἐκείνην. Οἱ δὲ περισσότερον ἐπιεικεῖς ἀπὸ αὐτοῦς, αὐτὴν μὲν τὴν παραδέχονται, ἀλλὰ δὲν πιστεύουσι ὅτι τὸ ἀνευ γενεαλογίας ἐλέχθη ἐν σχέσει μὲ τὴν γέννησίν του εἰς τὴν γῆν. Ὁ θὰ ἀποδείξωμεν ὅτι διὰ κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς γεννήσεις ἔχει ὁμιλήσει ὁ Παῦλος, και περὶ τῆς ἀνω και περὶ τῆς κάτω. Διότι και ἐκείνη φοδερὴ και αὐτὴ μυστικωτάτη. Διὰ τοῦτο και ὁ Ἑσαίας λέγει: «Ποῖος θὰ διηγηθῆ τὴν ἱστορίαν του;» Ἄλλὰ λέγουσι ὅτι εἶπε περὶ τῆς ἀνω. Τί θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Παῦλον, ποὺ ὁμιλήσει και διὰ τὰς δύο γεννήσεις και τότε προσέθεσε και τὸ ἀνευ γενεαλογίας; Διότι ἀφοῦ εἶπε πρῶτον τὰ ἀνευ πατρός και μητρός, τότε προσέθεσε τὸ ἀνευ γενεαλογίας. Ἐ ὥστε ὄχι μόνου κατ' ἐκείνην τὴν γέννησιν κατὰ τὴν ὁποῖαν εἶναι ἀνευ μητρός ἀλλὰ και κατ' αὐτὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἦτο χωρὶς πατέρα, νὰ πιστεύουσι ὅτι εἶναι ἀνευ γενεαλογίας. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔθεσε και τὰς δύο, τότε εἶπε τὸ ἀνευ γενεαλογίας. Διότι και ἡ ἐπὶ τῆς γῆς γέννησις εἶναι ἀκατανόητος δι' αὐτὸ δὲν θὰ τολμήσωμεν νὰ θεωρήσωμεν ἐκείνην. Ἐὰν τὰ προύλακα τοῦ ναοῦ εἶναι τόσο φοδερὰ και ἀπληροιαστα, πῶς νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἐνδότεα. Διότι ὅτι ἐγεννήθη ἐκ πατρός, γνωρίζω, δὲν γνωρίζω ὁμοῦ τὸ πῶς. Ἐπίσης γνωρίζω ὅτι ἐτέχθη ἀπὸ τὴν Παρθένου, ἀλλὰ ὅτε ἐδῶ καταλαβαίνω τὸν τρόπον.¹⁷⁾ Ἀ Διότι κάθε μιᾶς φύσεως ἡ γέννησις ἀλλὰ και ὁ τρόπος τῆς καθεμῆς καλύπτεται ἡ αἰγῆν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Παρθένου, ἐγὼ ἄν και δὲν γνωρίζω πῶς ἐγεννήθη ἐκ παρθένου, ἐν τούτοις ὁμολογῶ ὅτι ἐγεννήθη και δὲν τὸ ἀντικρούω ἐπειδὴ ἀγνώω τὸν τρόπον. Κά- με και αὐτὸ τὸ ἴδιον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Πατρός. Ἐὰν και ἀγνοεῖς τὸ πῶς ἐγεννήθη, παραδέξου ὅτι ἐγεννήθη. Καὶ ὅταν θὰ σοῦ εἴπῃ ὁ αἰρετικὸς πῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, τότε σύντριψέ του εἰς τὸ ἔδαφος τὴν πε- ποίθησιν και εἶπέ του: ■ Κατέβα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς και

6. Ἦσ. 58, 8.

δείξε μου πῶς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Παρθένου και τότε ἐρώ- τησε ἐκείνα ποὺ θέλεις. Κράτησέ του και στάσου πλησίον (του) και μὴ τὸν ἀφήνῃς νὰ δραπετεύσῃ, μήτε νὰ εἰσ- χωρήσῃ εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν σκέψεων, ἀλλὰ πιάσε του και πνίξε του, ὄχι θέβαια μὲ τὰ χέρια, ἀλλὰ μὲ τὸν λόγον σου. Μὴ τοῦ παρέχῃς (εὐκαιρίαν) ἀποχωρισμοῦ, και δια- φυγῆς ποὺ ἀναζητεῖ. Ἀπὸ ἐκεῖ κάνουσι θόρυβον εἰς αὐ- τοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους συζητοῦν, ἐπειδὴ ἡμεῖς τοὺς ἀκο- λουθοῦμεν και δὲν τοὺς ὀδηγοῦμεν εἰς τοὺς νόμους τῶν ἁγίων Γραφῶν. Λοιπὸν, βάλε εἰς αὐτοὺς γύρω- γύρω τεί- χος τὰς μαρτυρίας τῶν Γραφῶν και δὲν θὰ ἠμπορέσουσι οὐτε τὸ στόμα των ν' ἀνοιξοῦν. Ἐ Ἐπέ του: «Πῶς ἐγεν- νήθη ἀπὸ τὴν Παρθένου; Δὲν ἀπομακρύνουσι οὐτε ἀνα- χωρῶν. Ἄλλὰ δὲν θὰ ἔχη τὸν τρόπον ν' ἀπαντήσῃ κι' ἄν φιλονεικῆ ἐπ' αὐτοῦ. Ὅταν ὁ Θεὸς τὰ σφραγίσῃ ποῖος θὰ τὰ διανοίξῃ; Αὐτὰ μόνου διὰ τῆς πίστεως ἠμποροῦν νὰ γίνουσι παραδεκτά. Ἐὰν δὲν ἔχης πίστιν και ἐπιστηθεῖς λογικὰ σχήματα, θὰ σοῦ εἴπῃ, ὅτι εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Νικόδημον: «Ἐὰν σὰς ὁμιλήσῃ περὶ τῶν γῆινων και δὲν ἐπιστεύσατε, πῶς θὰ πιστεύσατε ἐὰν σὰς ὁμιλήσῃ διὰ τὰ ἐπουράνια;»⁴⁾ Σοῦ εἶπα περὶ τῆς γεννήσεως ἐκ τῆς Παρθένου και δὲν γνωρίζεις και δὲν τολμᾷς ν' ἀνοιξῇς τὸ στόμα σου και ἐπεξεργάσῃς τὸν οὐρανόν; Μακάρι νὰ πολυεξετάσῃς τὸν οὐρανόν και ὄχι τὸν Κύριον τῶν οὐρα- νῶν. Ἐὰν σὰς ὁμιλήσῃ διὰ τὰ ἐπίγεια και δὲν ἐπιστεύσα- τε. Ὁ Δὲν εἶπεν ὁ Θεὸς δὲν ὑπακούετε, ἀλλὰ δὲν πιστεύε- τε, θέλων νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι και τὰ γῆινα χρειάζονται πίστιν. Καὶ ἐὰν τὰ γῆινα χρειάζονται πίστιν, πολλὸν περισσότερον τὰ ἐπουράνια. Ἐὰν και τότε συνκμίλει μὲ τὸν Νικόδημον περὶ γεννήσεως πολὺ ὀλιγώτερον. Ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ θαπτίσματος και τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς. Ἐλλ' ἔλεγεν ὅτι και αὐτὰ γίνονται κατανοητὰ διὰ τῆς πί- στεως. Ἐνόμασε δὲ αὐτὰ γῆινα, ὄχι διότι εἶναι γῆινα, ἀλ- λά ἐπειδὴ συμβαίνουσι εἰς τὴν γῆν και ἐν συγκρίσει μὲ τὴν γέννησιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποὺ εἶναι μυστικὴ και ὑπερ- βαίνει πᾶσαν λογικὴν, αὐτὰ εἶναι γῆινα. Ἐὰν λοιπὸν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζω πῶς ἀναγεννώμαι ἀπὸ τὰ ὕδα- τα (κατὰ τὸ βάπτισμα), ἀλλὰ παραδέχομαι τὸ γεγονός μόνου διὰ τῆς πίστεως και δὲν ἐρευνῶ τὸν τρόπον, πόση μεγάλη τρέλλα δὲν θὰ ἦτο νὰ κινή κανεὶς τὸν λογισμόν του ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ

4. Ἰωάν. 3, 12.

εις τούς ούρανοὺς καὶ νὰ ζητῆ λογοδοσίαν, διὰ τὸν τρόπον γενήσεως;

Πῶς λοιπὸν συμβαίνει νὰ εἶναι χωρὶς πατέρα καὶ χωρὶς μητέρα ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπεδείχθη ἄρετὰ ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ ἐπὶ εἶναι ἄνευ γενεαλογίας καὶ κατὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ γῆ γέννησιν του.¹⁷² Ἄ Ἐπομένως, ἄς στραφῶμεν πρὸς τὸ ἐπείγον καὶ ἄς ἀναβάλωμεν τὸν λόγον περὶ Μελχισεδέκ δι' ἄλλην ἡμέραν καὶ ἄς ἀνοίξωμεν τὰ αὐτιά μας, καθόσον θὰ ἀκούσωμεν προφητικὰ προβλήματα. Διότι τὰ προφητικὰ λόγια ὁμοιάζουσι μὲ ἀινίγματα καὶ πολλὰ (εἶναι) ἡ δυσκολία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὰ διδῶντα τῆς δὲν κατανοοῦνται εὐκόλα, ἐνῶ ἡ Καινὴ εἶναι σαφεστέρα καὶ εὐκολωτέρα. Καὶ διὰ τοῖν λόγον, θὰ ἔλεγε τις ἔχουσι διατυπωθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καίτοι ἡ Καινὴ, ὁμιλεῖ περὶ σπουδαιωτέρων πραγμάτων ὅπως περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν σωμάτων, περὶ τῶν μυστικῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Διὰ ποῖαν αἰτίαν αἱ προφητεῖαι εἶναι ἀσαφεῖς; Αὐτὰ προλέγουσι πολλὰ κακὰ Ἐ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι αὐτοὶ μὲν θὰ ἐκβληθοῦν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γίνωμεν ἡμεῖς δεκτοί, ὅτι θὰ κηρυχθῆ ὁ ναὸς καὶ οὐδέποτε τοῦ λοιποῦ θ' ἀνοικοδομηθῆ, ὅτι θὰ κατεδαφισθοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ θὰ εἶναι εἰς ὄλυος διαβατὰ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἀφοῦ θὰ περιπλανῶνται θὰ διασπαροῦν εἰς ὄλην τὴν οἰκουμένην, θὰ χάσουσιν τὴν πόλιν καὶ οὐδέποτε θὰ ἔχουσιν πάλιν τὴν ἀρχαίαν τὴν πόλιν, ἀλλὰ θὰ τοὺς ἀφαιρεθοῦν ὅλα ὅσα εἶχον εἰς τὸ παρελθόν καὶ προφητεῖαι καὶ θυσίαι καὶ ἱερωσύνη καὶ βασιλεία. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα προέλεγον οἱ προφῆται, ἀναμιγνύοντες ἀναρίθμητα θλιβερὰ γεγονότα εἰς τὰ διδῶντα τῶν. Ὁ Προκειμένου λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ μὴ καταλάβουσιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν σαφῶς τὰ λεγόμενα καὶ ἀναλόγως μεταχειρισθοῦν τοὺς λέγοντας ταῦτα, ἐκάλυψαν τὰς προφητείας τῶν μὲ ἐρμηνευτικὰς δυσκολίας καὶ περιέβαλον τὰ γεγονότα μὲ πολλὴν ἀσάφειαν διὰ νὰ εἶναι ἠσφαλισμένοι οἱ ὁμιλοῦντες. Καὶ ἀπὸ ποῦ γίνεται τοῦτο φανερόν; Χρειαζεται νὰ ζητῶμεν λογοδοσίαν καὶ ὅταν ἀκόμη ἀπευθυνόμεθα εἰς φίλους, ἐνῶ ἴσως εἶναι παρόντες καὶ πολλοὶ ποῦ (δὲν εἶναι) φίλοι. Ἄς μάθουσιν λοιπὸν καὶ ἐκεῖνοι αὐτὰ διὰ νὰ κατασταῶν φίλοι. Εἶπα ὅτι ἂν οἱ Ἰουδαῖοι ἤκουαν τὰ μέλλοντα νὰ τοὺς συμβοῦν κακὰ καὶ ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κυριευθοῦν ὀριστικῶς πρὸς χάριν τοῦ Χριστοῦ — τὴν παν-

τοτεινὴν αὐτὴν κατάληψιν καὶ ὀριστικὴν — ἂν λοιπὸν ἤκουαν ἀπὸ τοῦ προφήτου ὅλα αὐτὰ φανερά, ἀμέσως αὐτοὺς ποῦ τὰ ἔλεγον θὰ τοὺς ἐφόβουσαν. Ἄπὸ ποῦ καθίσταται τοῦτο φανερόν; Πρῶτον ἀπὸ τοῦ τρόπου τῶν. Ἦσαν μανιακοὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ θηριώδεις. Ἦτο ὄχλος ὁ ὁποῖος ἐδίηα συνεχῶς δι' αἷμα προφητῶν καὶ τὰ χέρια του εἶχον ἀσχοληθῆ μὲ σφαγὰς ἁγίων. Αὐτὰ τοὺς κατηγορεῖ ἀναφανδὸν ὁ μέγας Ἠλίας ὅταν λέγει: Ἐ «Κύριε, τοὺς προφῆτας σου ἐφόβουσαν, κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήρια σου». Καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίσης: «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ ποῦ ἐφόβουσαν τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς σέ». Καὶ ὁ Ἡσαΐας συμφωνεῖ πρὸς αὐτούς, κατηγορῶν αὐτούς, φωνάζει δυνατὰ: «Τὰ χέρια σας εἶναι γεμάτα ἀπὸ αἱματοχυσίας». Καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν: «Οἱ πατέρες σας ἐφόβουσαν τοὺς προφῆτας καὶ σεῖς κτερίζετε τοὺς τάφους τῶν. Συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας». Βλέπετε πῶς καὶ ὁ Κύριος καὶ οἱ ὑπηρέται του κατηγοροῦν αὐτούς διὰ φόνον. Τί σημαίνει συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας; Ἄ¹⁷³. Φονεύσατε καὶ ἐμὲ, προσθέσατε εἰς τὰ αἵματα τῶν δούλων καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Διότι ἂν ἐσφαζαν ἀναριθμήτους ἀνθρώπους ἦσαν δόλοι δούλοι οἱ σφαγίντες, ἀλλὰ ὅταν ἀπλῶσαν τὰ χέρια κατὰ τοῦ Κυρίου, τότε συνεπληρώθη τὸ μέτρον. Καὶ φυσικὰ. Μέχρις οὗτου δὲν εἶχον φονεύσει τὸν Κύριον, εἶχον ἐλπίδα σωτηρίας, καὶ ἀνέμενον ὅταν θὰ ἤρξατο ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ νὰ ἄρῃ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ ὁμως ἔθεσαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ καὶ ἐξύβρισαν τὸ ἐξήλαστήριον θῦμα καὶ περιεφρόνησαν αὐτὸν ποῦ ἦλθε νὰ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα, ἔχασαν πλέον κάθε ἐλπίδα. Καὶ διὰ τοῦτο λέγει: Συμπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων σας. Ἐ Ναι, λέγει. Τὸ ὅτι ἦταν μολυσμένοι μὲ φόνον καὶ κατηραμένοι ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰς μαρτυρίας. Ἄπὸ ποῦ λοιπὸν εἶναι φανερόν ὅτι δὲν θὰ ἐλυποῦντο τοὺς προφῆτας ἂν ἤκουαν ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κατεστρέφοντο, ὅτι θὰ κατηγορεῖτο ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος, ὅτι ἡ Παλαιὰ διαθήκη θὰ μεταβάλλετο; Κυριῶς δὲ καθίσταται φανερόν ἔξ ὅσον ἐλέχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Γραφὰς θὰ προσπαθῶν νὰ κάμω σαφεστέραν τὴν ἀπόδειξιν. Διότι κάποτε

6. Γ' Βασίλ. 19, 10.

6. Ματθ. 23, 31.

7. Ἦσα. 1, 16.

8. Ματθ. 23, 29-32.

ήκουον κάποιον προφήτην νά λέγη ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θά ὑποστοῦν προσωρινήν καταστροφήν, καί ἐνῶ θά ἔπρεπε νά μετανοήσωσιν ὥστε νά ἀπομακρύνουν τήν ὀργήν τοῦ Θεοῦ, αὐτοί ἐξέσπαν τόν θυμόν των εἰς τόν προφήτην. C Τό ὅτι εἶναι ἀληθές τούτο, ἀκούσατε τάς Ἰδίας τάς ἱστορίας. Ἐπολιόρκουν κάποτε τήν πόλιν των οἱ Πέρσαι καί ἐξω τῶν τειχῶν εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἑσθραϊκῶν στρατόπεδον. Οἱ κίνδυνοι ἦσαν προφανείς. Ἡ Ἱερουσαλήμ ἦτο παγιδευμένη τότε, ἐνῶ οἱ ἔχθροί ὤπλισμένοι τήν ἐπολιόρκουν. Παρ' ὅλον ὄμως πού τὰ δεινά ἦσαν τόσον ἐμφανῆ, ἐπειδή ὁ Ἱερεμίας ἦλθε καί τοὺς εἶπεν ὅτι ἡ πόλις θά παραδοθῆ εἰς χεῖρας Χαλδαίων καί ἐνῶ τούτο δέν ἦτο κἄν προφητεία, ἀφοῦ μέ τὰ ἴδια των τὰ μάτια ἐβλεπον ὅσα θά συνέβαιναν, D ἐν τούτοις, ἐπειδή τοὺς εἶπε τὰ φανερά καί ὀφθαλμοφανῆ, οἱ βδελυροὶ καί ἀνάσθητοι καί ἀγνώμονες ἐναντί τῶν εὐεργετῶν των, τόσον πολύ ἐξηγγιώθησαν ὥστε τόν ἐθεώρουν προδότην καί καταστροφή τῆς πόλεως καί διεκήρυξαν ὅτι «ἀπαθαρρύνει τόν λαόν»,⁹ ἐνῶ αὐτός στερέωνε καί διήγειρε τήν προθυμίαν των καί τοὺς ὠδήγει πρὸς τόν Θεόν, ὑψώνων ἀρραγές καί ἀκαταμάχητον γύρω των τείχος. Αὐτοὶ ὄμως μὴ ἐνοήσαντες τίποτε ἀπὸ αὐτὰ διέτασαν νά βανατωθῆ. Τέτοιαις ἀμοιόδαις προσέφεραν πάντοτε εἰς τοὺς εὐεργέτας E καί παρὰ τήν συγχώρησιν τοῦ βασιλέως δέν ὑπεχώρησαν. Καί ἐπειδή δέν ἠμπόρεσαν νά τόν φονεύσουν τόν ἔριψαν μέσα εἰς ἓνα δρομερόν λάκκον.

⁹ Ἀφοῦ δέν ἠνεύχοντο νά ἀκούσουν περὶ προσωρινῆς αἰχμαλωσίας, πῶς θά εἰσέηκουσαν τήν πρόρρησιν περὶ διαρκούς δουλείας; Ἐάν ὁ Ἱερεμίας, ἔλεγε θά ὑπάγετε εἰς τήν Βαβυλῶνα καί δέν ἠνεύχθησαν νά τόν ἀκούσουν, ἀλλὰ ἐτιμῶρουν αὐτόν πού τὰ εἶπε, ἂν ἤκουον τοὺς προφήτας νά λέγουν ὅτι ὄχι μόνον εἰς τήν Βαβυλῶνα, ἀλλὰ θά διασκορπισθῆτε.¹⁰ Ἄ εἰς ὄλην τήν γῆν καί οὐδέποτε θά ἐπιστρέψετε, δέν θά τοὺς ἔπιναν τὸ αἶμα; Καί ἂν αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπλή σκέψις ὡς παρέχω φανεράν ἀπόδειξιν ὅτι δέν εἶναι ἀσφαλές νά προλέγῃ τις τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἰουδαίους καί ἐνωῦ τήν ἰδικήν μας τιμὴν καί τήν ἐκπίωσιν ἐκεῖνων. Εἶπέ μου διατί ἐλιθοβόλησαν τόν Στέφανον τὸν Πρωτομάρτυρα; Δέν τόν κατηγοροῦσαν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς λέγει βλάσφημα λόγια»¹¹ Εἶπε, λέγουν ὅτι ὁ Ἰ-

9. Ἱερ. 38, 4.

10. Πρῶτ. 8, 11-14.

ησαῦς θά κρημίσῃ τὸν ναὸν τούτων καί θά μεταβάλλῃ τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα παρέδωκεν ὁ Μωϋσῆς» καί διὰ τούτο τὸν ἐθανάτωσαν μετ' ἰσχυροῦς. Καί ἂν τότε δέν ἠνεύχοντο νά ἀκούσουν τέτοια λόγια τὰ ὁποῖα τοὺς ἔπειθον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα λοιπὸν, πῶς B ἦτο δυνατόν νά τὰ ἀνεχθοῦν ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν προφητῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ προέλεγον; Ἡκούσατε, ἀγαπητέ, ὅτι διὰ τὸν ναὸν καί διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς πολιτείας ἐθανάτωσαν διὰ ἰσχυροῦς τὸν Στέφανον. Ἀκουσε λοιπὸν πῶς ἀποδίδουν τὸ ἴδιον ἐγκλημα εἰς τὸν Χριστόν. Εἶπε αὐτός, λέγουν, «γκρεμίσαι τὸν ναὸν τούτων καί ἐγὼ θά τὸν ἀνοικοδομήσω εἰς τρεῖς ἡμέρας».¹² Εἶδες πόσον ἡ κατεδάφισις τοῦ ναοῦ καί ἡ μεταφορά τῆς πολιτείας ἐξάπτει πάντοτε τὴν ὀργήν των; Διὰ τούτο τὰ ἔλεγον ὅλα αὐτὰ οἱ προφῆται, ἀλλὰ ὄχι φανερά. Διὰ τούτο ἤθελαν νά φονεύσουν καί τὸν Παῦλον, διότι δηλαδὴ τοὺς παρεκίλει νά ἐγκαταλείψουν τὴν πολιτείαν των. Ἀπὸ πού καθίσταται τούτο φανερόν; C «βλέπετε ἀδελφε, λέγουν ὅτι πολλοὶ χιλιάδες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶχον πιστεύσει καί ὅλοι αὐτοὶ ἐπληροφόρηθησαν διὰ ἐσέ, ὅτι διδάσκει τὴν ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν νόμων».¹³ Οἱ πιστοὶ δέν ἠνεύχοντο νά διδάσκωνται ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν νόμων καί αὐτοὶ πού οὐδέποτε ἐπίστευσαν πῶς θά ἠνεύχοντο ν' ἀκούσουν ὅτι κάποτε θά καταργηθῆ ὁ νόμος; Τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θά ἐφόνευον τοὺς προφήτας ἂν προέλεγον κάτι σαφῶς, τὸ ἀπεδείξαμεν μετ' ἰσχυρίας σχετικῶς πρὸς τὸν μακάριον Ἱερεμίαν, τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον ὡς καί πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν καί τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Εἰς ὅλους ἀπηύθυναν τὰς Ἰδίας κατηγορίας καί ἔτσι τοὺς ἐφόνευσαν. Ἐπίσης ὅτι ὄμως καί αὐτὰ τὰ προφητικά τὰ βιβλία θά κατέκαιον D ἂν καταλάβαιναν τὰ γραφόμενα, θά σᾶς τὸ κάμω σαφῶς μετ' ἰσχυρίας ἰστορίαν ἀγνωστον σέ σᾶς, ἡ ὁποῖα ὄμως θά σᾶς γίνῃ πολύ γνωστὴ ἐντός ὄλιγου. Τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν θά προσπαθῶσω νά τὴν ἀφηγηθῶ. Ποῖα εἶναι λοιπὸν τῆς ἱστορίας ἀκούσατε: «Συνέβη κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας Ἰωακείμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωαίου, βασιλέως τοῦ Ἰουδα. Εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἱερεμίαν: «Ἔγραψε ὅλους τοὺς λόγους πού σοῦ ἀπηύθυνον ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωαίου ἕως τῆς ἡμέρας αὐτῆς»,¹⁴ δηλαδὴ ὅλα τὰ κακὰ πού σκέπταμαι νά κάμω εἰς ἀ-

11. Ματθ. 26, 61· Ἰωάν. 2, 19.

12. Πρῶτ. 21, 20.

13. Ἱερ. 36, 1-2.

τούς. Ε Κύπταξε τί φιλόνηρωπος είναι ὁ Θεὸς καὶ πόσον φροντίζει. Ἐπειδὴ δὲν ἤνελγοντο νὰ τὰ ἀκούσουν χωρισμένα τὰ κακὰ, συγκέντρωσε, λέγει, ὅλα αὐτὰ, ἀξήσε τὸν φόβον, μήπως καὶ ἔτσι γίνουσι καλύτεροι. Ἐνθυμηθῆτε τὴν ὑπόσχεσιν διὰ νὰ καταβεῖξωμεν τὸ ζητούμενον, ὅτι δηλαδὴ θὰ κατέστρεφαν καὶ αὐτὰ τὰ προφητικὰ βιβλία ἂν ἤνθουσι ὅλα αὐτὰ πού σήμερον συμβαίνουσι. Ἴσως ἀκούσουν τὰ κακὰ (διότι πρέπει νὰ ἐνθυμησθε τὴν ἱστορίαν μας), τὰ ὁποῖα σκέπτομαι νὰ τοὺς κἀμῶ καὶ ἐγκαταλείψωσι τὸν πονηρὸν δρόμον των. Ἴσως λέγει ὁ Θεός; 175 Α Ἄγνοεῖ ὅσα θὰ συμβῶσι; Δὲν γνωρίζει ἂν θὰ τὸν ὑπακούσουσιν, αὐτὸς πού γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν γίνουσι, ὁ δοκιμάζων καρδίας καὶ νεφρούς, ὁ κρίνων ἀναμνήσεις καὶ σκέψεις, ὁ ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὰ πάντα γυμνὰ καὶ ἀκάλυπτα; Διὰ ποῖον, λοιπόν, λόγον, ἔλεγον Ἴσως ἀκούσουν; Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ μάθετε καὶ αὐτὸ διὰ τοὺς κατηγοροῦντας ὅτι ἀγνοεῖτε τὸν Μονογευή. Ἰσοῦ ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ λέγει λόγους ἀγνοοῦντος. Διότι τὸ ἴσως εἶναι λόγος ἀγνοοῦντος. Ἄλλὰ δὲν ἀγνοεῖ. Ὅταν συμβῆ νὰ ἀκούσῃς κάτι παρόμοιον νὰ λέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, σχημάτισε τὴν ἴδιαν γνώμην καὶ αὐ. Ἄφου εἶναι υἱὸς μιμεῖται παντοῦ τὸν πατέρα του. Ἄλλὰ οἱ καιροὶ τῶν ἀγώνων ὡς ἀναμείνουσι ὅλα αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ ξεφύγωμεν ἀπὸ τὸ προκειμένον Β θέμα. Εἶπαμεν διὰ ποῖον λόγον λέγει «Ἴσως ἀκούσουν». Ἄν ἔλεγε ὅτι θ' ἀκ ο ὁ ο υ ν χωρὶς τὸ Ἰ σ ω ς, θὰ ἦτο ψευδές, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀκούσουν. Ἄν ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν ὅτι δὲν θ' ἀκούσουσιν, θ' ἀπέστελνεν ἀνευ λόγου τὸν προφήτην εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας διάθεσιν ν' ἀκούσουσιν. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτὸ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομισθῆ ὅτι ἡ πρόγνωσις του εἶναι κάποια ὑποχρεωτικὴ παρακοῆ καὶ δι' αὐτὸ ἐποποθέτησε τὰς φράσεις του κἀπως ἀμφιβόλους, διὰ νὰ μὴ λέγουσι τυχὸν μερικοὶ ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ πρέπει ἐποποθῶς νὰ γίνῃ. Τὸ ἴδιον λέγεται καὶ περὶ τοῦ Ἰουδα. Προεῖπεν, λέγουσι ὁ Χριστός, ὅτι θὰ γίνῃ προδότης καὶ διὰ τοῦτο ἔγιγε προδότης. Ὡ τῆς βλακείας καὶ τῆς ἀδιαντροπίας των. Διότι ἡ πρόγνωσις, ἄνθρωπε, δὲν εἶναι ἡ αἰτία τῆς πονηρίας. Ὁ Θεὸς φυλάξοι! Δὲν εἶναι ἀναγκαστικὴ διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσι, ἀλλὰ μόνον προγνωστικὴ. Ὅχι διότι τὸ προεῖπεν ὁ Χριστός ἔγιγε προδότης ὁ Ἰουδαίος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ προδότης τὸ προεῖπεν ὁ Χριστός. Ἐποποθῶς διὰ νὰ μὴ λέγουσι καὶ ἐδῶ ὅτι εἶπεν ὅτι δ ἐ ν θ' ἀ κ ο ὁ ο υ ν καὶ ἀπέκλεισε τὴν ὁδὸν τῆς μετανοίας δι' αὐτούς, ἐπρόλαθε Δ καὶ τοὺς κατέρριψε τὴν πρόφασιν λέγων ὅτι Ἰ σ ω ς ἀ κ ο ὁ ο υ

ο ο υ ν τὸν προφήτην.

Ἐνθυμηθῆτε τὴν ὑπόσχεσιν. Ἰσὼς τὸ ὑπερβαρῶς συνεχῶς διότι, ὅταν θγάλω τὸ συμπέρασμα, νὰ μὴ ξεχάσετε τὸ θέμα πού μοῦ ἐζητήσατε εἰς τὴν ἀρχήν. Τί εἶναι αὐτὸ; Ὅτι ἂν καταλάβαινασιν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τοὺς συμβοῦν τὰ δεινὰ πού τοὺς εὐρήκαν (ἐννοῶ αὐτὰ πού τοὺς συμβαίνουσι τώρα) θὰ κατέστρεφαν καὶ αὐτὰ τὰ προφητικὰ βιβλία καὶ δὲν θὰ ἔλυτοῦντο οὔτε τὰ Ἰσραὴ κείμενα. Ἄλλ' ὡς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν μας. Μόλις τὰ ἤκουσεν αὐτὸ ὁ Ἰερεμίας, καλεῖ τὸν μαθητὴν του Βαρούχ, υἱὸν τοῦ Νηρίου, καὶ τοῦ λέγει: «Γράψε εἰς βιβλίον ὅλα τὰ κακὰ πού πρόκειται νὰ συμβῶσι εἰς αὐτούς». 14 Ἐ Τί συνέβη; Σὺ διετάχθης ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ στέλλεις τὸν μαθητὴν σου; Ἀρὰ γε μήπως δειλιάζῃς, μήπως ἀγωνιάς, μήπως φοβῆσαι; Ἄν σὺ φοβῆσαι πῶς ὁ μαθητὴς θὰ τολμήσῃ; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Νὰ ἐδῶ ἐμπροσθέν σου εἶναι ἡ αἰτία. Διότι ὅταν εἶπε «γράψε καὶ διάβασε», προσέθεσε: «Ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὴν φυλακὴν». 15 Ὡ τῆς μεγαλοφυχίας! Εἰς τὴν φυλακὴν ἦτο καὶ δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν προφητείαν. Ἄς προσέξωμεν τὴν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν σοφίαν τῆς διανοίας του. 175 Α Δὲν εἶπεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του: Τόσα δεινὰ μοῦ συνέβησαν διὰ τὸ θάρρος μου αὐτὸ, ἀναριθμήτους λόγους ἐδαπάνησα καὶ τίποτε δὲν ὠφελήθη, οὔτε ἐκέρδισα τί ἐπιπλέον ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ νὰ εἶμαι δέσμιος εἰς τὴν φυλακὴν. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν με ἀπέλευσεν ἀκόμη καλὰ - καλὰ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ πάλιν με στέλλει εἰς ἐκείνους τοὺς κυνηγούς; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ οὔτε εἶπε, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλὰ ἔνα μόνον εἶχε κατὰ νοῦν, πῶς θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεσε μόνος του, προσεπάθησε διὰ τοῦ μαθητοῦ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ: «Διάβασε, λοιπόν, λέγει εἰς αὐτούς καὶ εἶπε ὅλα τὰ κακὰ. Ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς Β τὴν φυλακὴν». 16 Ἐλεγε λοιπόν ὁ Ἰερεμίας καὶ ἔγραψεν ὁ Βαρούχ εἰς βιβλίον. Ἦτο καιρὸς νηστείας ὅταν συνέβαιναν ὅλα αὐτὰ, καὶ ἐπληροῖσε ἑορτὴ πού ἐκάλει τοὺς πάντας εἰς τὴν μητρόπολιν. Διότι ἔπρεπε νὰ γίνῃ κοινὴ ἡ σύναξις ἐπειδὴ ἡ συνάθροισις θὰ ἀπποχολεῖτο μετὰ πράγματα ἀναγκαῖα εἰς ὄλους. «Ἦλθε πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὁ Βαρούχ καὶ τοὺς ἐδιάβασε ἐνώπιόν των ὄλους τοὺς λόγους», 17 λέγων

14. Ἰερ. 36, 4.

15. Ἰερ. 36, 5.

16. Ἰερ. 36, 6.

17. Ἰερ. 36, 14-15.

και την αίτιαν. Και εἶπε και την αίτιαν: «¹⁹Ιως, ἡ ἀγάπη σας προσέειχεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Καὶ διὰ τὸ μὴ νομίσουν δι' ὀμίλει ὡς κατήγορος, ἀλλὰ ἀφοῦ πληροφορηθῶν δι' ἐφθασε ἐκεῖ διὰ τὸ τὸς ὑπηρετήσῃ, C γίνουσαν ἐπιεικέστεροι. Τί ἔκαμαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; Ἄντι νὰ εὐχαριστήσουν, ἄντι νὰ ἐπαινήσουν, ἄντι νὰ θαυμάσουν, δὲν ἔκαμαν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀνεχώρησαν ἀνήγγειλαν εἰς τὸν βασιλέα ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον καὶ τὸ βιβλίον τὸ κατέθεσαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἐλισαμά. Καὶ ἀφοῦ ἐστειλὲν, λέγει, ὁ βασιλεὺς τὸν Ἰουδῖν, ἕνα ἀπὸ τοῦς ἀκολουθοῦσους του, διέταξε νὰ τοῦ φέρουν τὸ βιβλίον. Ὁ βασιλεὺς κατοικοῦσε εἰς χειμερινὸν ἀνάκτορον καὶ ἦτο μὴν ἔνατος, δηλαδὴ Νοέμβριος, ἕνατος ἀπὸ τοῦ Ἑαντικοῦ κατὰ τὴν ἀριθμῆσιν λέγει. Πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίζουν λεπτομερῶς, διότι ἂν ἀριθμοῦσε ἀπὸ τοῦ Δίου δὲν θὰ ἦτο τότε χειμῶν. Διὰ ποῖον λόγον ἀναφέρεται καὶ τοῦτο; Θὰ τὸ καταλάβῃ σαφῶς ἀπὸ τὰ ἐπόμενα. Λοιπὸν, εἶχε ἐμπρὸς του ἕνα μαγκάλι μὲ φωτιάν, διότι ἦτο ψυχός. Βλέπετε πῶς τίποτε δὲν παραλείπεται εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν; Καὶ μὴ φωτιά ἀπὸ κάρβουνα, λοιπὸν, ἦτο ἐμπρὸς του καὶ γύρω του ἔσταναν οἱ σατράπαι. Ἐφῆραν τὸ βιβλίον τὸ γεμάτον ἀπὸ τὰ κακὰ (ἢ προφητεία τῶν κακῶν ἦτο κατάλυσις τῶν κακῶν) καὶ τὸ ἐδιάβαζαν. Ἐνθυμηθῆτε σὰς παρακαλῶ, τὴν ὑπόσχεσίν μου. Μόλις τοῦ εἶχαν διαβάσει τρεῖς σελίδας πῆρε ἕνα μοχαίρι, τὸ ἔκοψε καὶ τὸ ἔριξε εἰς τὴν ἐσχάραν τῆς φωτιᾶς, ἕως οὗτο ἕκαστος ἔδωκε τὸ βιβλίον. Εἰ εἶδες πῶς δὲν λυποῦνται οὗτοι τὰ βιβλία, οὗτοι τὰς ἱερὰς γραφὰς; Ἐπειδὴ ἔγραφε περὶ αἰχμαλωσίας τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ κατέστρεψε. Καὶ μὴ εὐρών τὸν προφήτην ἐξεδήλωσε τὴν ὀργὴν του εἰς τὰ γραπτά. Ἀλλὰ αὐτός ποῦ καταπολεμᾷ ἔτσι τὰ ψυχα, ἂν συνήντα αὐτὸν ποῦ εἶχε ψυχὴν, τί θὰ τοῦ ἔκαμε; Ὅπως τὰ ἄγρια θηρία A 177 ὅταν συλλάβουν ἐκείνους ποῦ πυγμαχοῦν ἐναντίον των, ἀργότερον ὅμως κατορθώσουν νὰ τοὺς διαφύγουν ἀφήνοντες εἰς τὸ στόμα τῶν θηρίων τὰ δέρματα ποῦ τοὺς περιβάλλουν ἐνῷ αὐτὰ (τὰ θηρία) καταπρῶνουν τὸ θυμὸν μὲ τὸ νὰ τρώγουν αὐτὰ (τὰ ἐνδύματα), ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ βασιλεὺς. Δὲν εὐρήκε τὸν συντάκτην τοῦ βιβλίου καὶ διὰ τοῦτο κατέστρεψε τὸ βιβλίον. Καὶ δὲν τὸ κατέκοψε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔριξε εἰς τὴν ἐσχάραν τῆς φωτιᾶς, διὰ νὰ μὴ μείνῃ οὗτε ἴχνος ἀπὸ τὰ γράμματα ἐκεῖνα. Ἀλλὰ ἀκόμη δὲν καταλάβατε ὅλην τὴν τρέλλαν του καὶ θὰ τὴν μάθετε

18. Ἱερ. 36, 7.

ἀκριβῶς ἂν προσέειπε εἰς τὴν διήγησιν. Δὲν εἶπεν δι' ἀφοῦ διάβασε δῶκε τὸ βιβλίον ἔπειτα τὸ ἔκαυσε, ἀλλὰ ὅταν ἐδιάβασε τρεῖς ἢ τέσσαρας σελίδας, τὸ κατέστρεψε. B Καὶ δὲν ἐπερίμενε οὗτε τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως, ἀλλὰ εὐθὺς ἀπὸ τὰ προοίμια ἐξηγικώθη. Διὰ ταῦτα δὲν παρῆχτο ἀσφάλεια εἰς τοὺς προσήτας νὰ λέγωνται εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅλα τὰ μέλλοντα θεία. Ἄν δὲν ἠμείνοντο νὰ ἀκούσουν περὶ προσωρινῆς αἰχμαλωσίας, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπαμείνουν καὶ νὰ μάθουν περὶ συνεχῶς αἰχμαλωσίας; Ἀλλὰ οὗτε ἕως ἐδῶ ἐσταμάτησεν ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ ἐστειλε, λέγει τὸ βιβλίον τοῦ Ἱερεμίου, νὰ ἀναζητήσῃ παντοῦ τὸν προφήτην, ἀλλὰ δὲν τὸν εὐρήκε. Ὁ Θεὸς τὸν ἔκρυψε. Ἐκείνον τὸν ἔκρυψε τότε σὲ κάποια μέρος, ἐνῷ τοὺς ἄλλους προφήτας μὲ τὴν ἀσάφειαν τῶν λεγομένων των.

C Ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι δι' ἡμᾶς φανερόν δι' τολμηρὸν ἦτο νὰ ρισκοκινδυνεῦθαι καὶ τὴν ψυχὴν του εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τὴν μέλλουσαν νὰ ἀποτελέσῃ τιμὴν καὶ δόξαν εἰς τὰ ἔθνη, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀτιμίας ἢ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ τοὺς περιβάλῃ, ἀλλὰ ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου. Αὐτὸς δέλεων κάποιον προφήτην ὁ ὁποῖος παρεξέκλιεν ἐπ' ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἀσάφους προφητείας καὶ ὀμίλησε σαφέστερον τῶν ἄλλων διὰ τὸ ἰδικὰ μᾶς ἀγαθὰ καὶ διὰ τὰ κακὰ ἐκείνων, ἐξεπλάγη καὶ τὸν ἔθαύμασε διὰ τὴν τόλμην του εἰπών: «Ὁ Ἡσαΐας ἀποτολμᾷ καὶ λέγει: Εὐρέθηκα ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν μὲ ἀναζητοῦν, ἐφανερώθηκα εἰς ἐκείνους ποῦ ἐρωτοῦσάν δι' ἐμέ». D «Εἶπον, Ἰσὺ εἶμαι μεταξὺ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ποῦ δὲν ἐπεκαλέσθησαν τὸ ὄνομά μου». E Ἄν δὲν ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν προφητείαν διὰ ποῖον λόγον τὸ εἶπεν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἡσαΐας τὸ ἀποτολμᾷ καὶ τὸ λέγει ἐπίσης τὸ «εὐρέθην μεταξὺ τῶν μὴ ζητούντων ἐμέ»; Μεγάλῃ εἶναι ὄντως ἡ κατηγορία αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων. Οἱ μὴ ζητοῦντες εὐρον καὶ οἱ ἀκούοντες ἀπέτυχον. Οἱ μὴ ἀκούσαντες ἐπίστευσαν καὶ οἱ ἀκούσαντες ἐσταύρωσαν. Δι' αὐτὸ ὠνόμασε τὸν Ἡσαΐαν τολμηρὸν. Καὶ πραγματικὰ ἦτο πολὺ τολμηρὸς νὰ σταθῇ ἐν μέσῳ τῶν κατηγορουμένων E καὶ νὰ τοὺς ἀπευθύνῃ ἀλόγητα κατηγορίας καὶ ἄλλους νὰ τοὺς θέσῃ μὲ τὴν προφητείαν ἐκτὸς τιμῆς, ἐνῷ ἄλλους τοὺς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἀφειλομένην εἰς αὐτοὺς δόξαν. Τὸ δικαστήριον εἶχεν ὡς κατηγόρους δῶκε τὸ ἀκροατήριον καὶ ποῖος ἐνώπιον ἐχθρῶν δικαστηρίων

19. Ρομ. 10, 20.

20. Ἱερ. 06, 1.

ἢ μπορεί νά διαφύγῃ τὸν κίνδυνον; Διὰ τοῦτο λέγει «ἀπο-
τολιμᾷ καὶ λέγει». Ἄλλ' αὐτὸ θέλω νά σᾶς τὸ ἀποδείξω ἔτι
σαφέστερον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὰς Γραφὰς γίνεται
ἀσαφῶς λόγος περὶ Ἰουδαίων καὶ ἡμῶν διὰ νὰ μὴ προῶρως
οἱ Ἰουδαῖοι ἐνωήσουν τὰ λεγόμενα. 178 Α Περὶ αὐτοῦ ἐπι-
καλοῦμαι ὡς μάρτυρα τὸν μεγαλοφώνωτατον Παῦλον, τὸν
ὀμιλοῦντα ἀνωθεν, τὴν σάλπιγγα τῶν οὐρανῶν, τὸ σκεῦος
τῆς ἐκλογῆς, τὸν ἀγοντα τὴν νύμφην τοῦ Χριστοῦ ἐκκλη-
σίαν: «Σᾶς ἠραδώνησα, λέγει, μὲ ἓνα ἄνδρα, διὰ νὰ σᾶς
παρασιάσω ὡς παρθένον ἀγνήν εἰς τὸν Χριστόν».²¹ Αὐτὸν
ἐπικαλοῦμαι ὡς μάρτυρα, ὁ ὁποῖος λέγει φανερά ὅτι ἐκ τοῦ
λόγου τούτου μερικὰ γεγονότα, ὅχι ὅλα, ἔχουν διατυπωθῆ
ἀσαφῶς εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Ἄν τὰ πάντα θὰ ἦσαν
ἀσαφῆ δὲν ὑπῆρχε τότε λόγος νὰ λεχθῶν εἰς τοὺς τότε.
Αἱ προφητεῖαι περιέχουν καὶ πολέμους προσκαίρους τῆς τό-
τε ἐποχῆς καὶ ἀσθενείας καὶ λιμοῦς καὶ ἀκόμη περιέχουν
τὰ σήμερον συμβαίνοντα, τὴν πρόσκλησιν τῆς ἐκκλησίας,
τὴν ἀπομάκρυνσιν Β τῆς συναγωγῆς, τὴν κατάργησιν τοῦ
Ἰουδαϊκοῦ νόμου. Αὐτὰ δὲν ἤθελε νὰ τὰ γνωρίζουν καὶ ἤ-
θελε μόνον ὅσα συνέβαιναν εἰς τοὺς καιροὺς τῶν. Ἄλλὰ καὶ
αὐτὸ θὰ δοκιμάσω νὰ τὸ ἀποδείξω, ὅτι δηλοδὴ ἔκαμε νὰ
γίνου ἀσαφῆ τὰ περὶ ἡμῶν, τῆς συναγωγῆς, καὶ περὶ
καταργήσεως τοῦ νόμου, πράγματα ποῦ τώρα συμβαίνουν.
Αὐτὰ δὲν ἤθελε νὰ τὰ γνωρίζουν ἀπὸ τότε, διότι ἂν ἐγνώ-
ρισαν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ Ἰουδαϊκὸς νόμος ἦτο προσωρινὸς ἀ-
σφαλῶς θὰ τὸν κατεφρόνουν. Διὰ τοῦτο τὸν ἐκάλυψε μὲ
σκιάν. Τὸ ὅτι δὲν ἦτο κάθε προφητεία ἀσαφῆς ἀλλὰ εἶχε πε-
ριορισθῆ εἰς μέρος μόνον, ἄκουσε ἐπ' αὐτοῦ τὸν Παῦλον C ὁ
ὁποῖος σαφῶς μᾶς παρουσιάζει καὶ τὰ δύο αὐτὰ καὶ ὁ ὁποῖος
λέγει ὅτι ὁ νόμος ἐκαλύπτετο ὑπὸ σκιάς μόνον κατὰ τοῦτο
τὸ μέρος. Γράφει πρὸς Κορινθίους παραγγέλλων τὰ ἐ-
ξῆς: «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομεν τέτοιαν ἐλπίδα φερόμεθα μὲ
πολλὴν παρρησίαν καὶ ὅχι ὅπως ὁ Μωϋσῆς ὁ ὁποῖος ἔθετε
κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν του, ὥστε οἱ Ἰσραηλίται νὰ μὴ
ἴδου τὸ τέλος ἐκείνου ποῦ ἐπρόκειτο νὰ παρέλθῃ. Ἄλλ'
αἱ διάνοιαι τῶν ἐπωρώθησαν. Διότι μέχρι σήμερον μένει τὸ
ἴδιον κάλυμμα κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
καὶ δὲν ἀφαιρεῖται, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ».²² Τὸ
λεχθῆν ἴσως νὰ εἶναι ἀσαφές διὰ τοῦτο ἀσφαλῶς εἶναι ἀ-
νάγκη νὰ γίνῃ σαφέστερον D (διὰ τοῦτο) ὑπενθυμίζω εἰς

21. B' Κορινθ. 11, 8.

22. B' Κορινθ. 8, 12-14.

σᾶς τὴν ἱστορίαν αὐτήν. Ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἀφ' ἑλαβε τὰς
πλάκας τῶν ἐντολῶν εἰς τὸ δρος ἐπρόκειτο νὰ καταθῆ, ἔ-
λαμψε κάποια μυστικὴ καὶ θαυμαστὴ ἀκτινοβολία εἰς τὴν
ἀγίαν ἐκείνην μορφήν, τέτοια ὥστε οὐδεὶς ἐκ τῶν πολλῶν
νὰ ἠμπορῆ νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ νὰ συνομιλήσῃ μαζί του.
Καὶ διὰ νὰ μὴ εἶναι λοιπὸν καθ' ὀλοκληρίαν ἀπλησία-
στος εἰς τὸν λαόν, ἔβαλε ἓνα κάλυμμα εἰς τὸ πρόσωπόν
του καὶ ἔτσι παρείχε εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀδειαν νὰ τὸν
πλησιάξουν. Ὅταν ὠμίλει εἰς τὸν λαόν εἶχε τὸ κάλυμμα,
ὅταν δὲ ἐπέστρεφε πρὸς τὸν Θεόν, τὸ ἀπέβαλε. Αὐτὸ ἐγί-
νετο ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ φαίνεται ἀξιόπιστος ὁ νομοθέτης εἰς
τοὺς μέλλοντας νὰ δεχθῶν τὸν νόμον τοῦ ὁποῖου αὐτὸς ἦ-
το ὁ κομιστής, Ἐ ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ προδιαγραφῆ εἰς τὸν
πρόσωπόν του ὁ κανὼν τῆς ἀληθείας καὶ διαγραφῆ ἐκ τῶν
ἀνω ἢ αἰτία τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ σχεδίου τῆς σωτηρίας. Ἐ-
πειδὴ ἐπρόκειτο μερικὸ νὰ εἴπουν διὰ τὸ Χριστὸς δὲν ἦλ-
θε μὲ μόνην τὴν θεότητα, ἀλλὰ περιεδλήθη σάρκα, ἐκ τῶν
ἀνω (κατερχόμενος) ἀπήντησεν εἰς ὅλους αὐτοὺς ὑ-
πὸ τὴν μορφήν τοῦ δούλου. Διότι ἐάν τὴν ἀκτινοβολίαν
τοῦ δούλου, ποῦ ἐπαρουσιάσθη ἀργότερον δὲν ἠδύνατο
νὰ τὴν ἴδου οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἴδου μετὰ
ταῦτα 179 Α γυμνὴν τὴν θεότητα.

Ὅχι μόνον λοιπὸν μᾶς χρειάζεται τὸ κάλυμμα ἐκεῖνο,
ἀλλὰ συμβαίνει νὰ πάσχουν τὰ ἴδια οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ θέ-
μα τοῦ νόμου μὲ ὅσα ἐπάσχον μὲ τὸ νὰ βλέπουν τότε τὸν
Μωϋσῆν. Διότι ὅπως δὲν ἐδλεπον τὴν δόξαν τοῦ νομοθέτου
εἰς τὸ πρόσωπόν του, διότι παρενεβάλτο ἐκεῖνο τὸ παρα-
πέτασμα, ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἠμποροῦν νὰ ἴδου τὴν δόξαν
τοῦ νόμου. Αὐτὸ μᾶς χρειάζεται καὶ ἀπέναντι τῶν αἰρετι-
κῶν. Διότι αὐτοὶ νομίζοντες ὅτι τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ νό-
μου ἀποτελοῦν κατηγορίαν, ἀπεδέχθησαν τὸ χωρίον τοῦτο
τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς. Καὶ ἐπειδὴ ἤκουσαν ὅτι ὁ
νόμος ἔχει κάλυμμα καὶ ὅτι καταργεῖται, Β νομισαντες ὅτι
εἶναι διαβολή, ἀφήκαν τὰς γραφὰς διὰ νὰ μεταχειρισθῶν
τὰ ἱδικὰ τῶν ἐπιχειρήματα. Ἄλλὰ ἀσφαλῶς αὐτὸ τὸ ἴδιον
τὸ γεγονός ἀποδεικνύει μέγαν τὸν νόμον. Ὅπως τότε δὲν
ἦτο κατηγορία διὰ τὸν Μωϋσῆν νὰ ἔχη κάλυμμα εἰς τὸ πρό-
σωπόν του, ἀλλὰ ἀδυναμία τῶν Ἰουδαίων, ἐνῶ διὰ τὸν Μω-
ϋσῆν ἦτο ἐπάσιμα μέγας διότι ἦτο τὸς ἢ ἀκτινοβολία τοῦ
προσώπου του, ὥστε νὰ χρειάζεται καὶ τὸ κάλυμμα ἐνώ-
πιον τῶν ὁμοειδῶν του. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν νόμον.
Ἄν δὲν εἶχεν ἀπλησίαστον ἀκτινοβολίαν δὲν θὰ ἐχρειάζε-
το σκέπασμα. Ὅταν λοιπὸν λέγει ὅτι κάλυμμα ὑπάρχει ἐ-

πί της ἀναγνώσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θηλοὶ τὴν ἀσάφειαν αὐτοῦ. C δταν λέγη δὲν ἀφαιρεῖται διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸ μέρος ποὺ εἶναι ἀσάφες, (αὐτὸ) μᾶς τὸ εἶδεῖς ὁ νόμος. Διότι δὲν εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ νόμου ἀσάφες, ποὺ μᾶς ἐβοήθει εἰς τὸ νὰ ρυθμίζωμεν τὸν θίον καὶ τὴν συμπεριφορὰν μας, διότι τότε θὰ εἶδιδετο ἀνευ σκοποῦ. *Ἐχουν καλυφθῆ διὰ σκιᾶς μόνον τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ μάθωμεν ὅτι ὁ νόμος καταργεῖται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει περὶ τοῦ νόμου τὸν ὁποῖον εἰσήγαγε ὅτι δταν θὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς θὰ τὸν καταργῆ καὶ ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ θὰ παύσῃ νὰ ἴσχύῃ. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ μέρος τοῦ νόμου ποὺ λέγει D ὅτι θὰ καταργηθῆ διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτο ἦτο μόνον ἀσάφες. Καὶ τοῦτο τὸ ἴδιον, ἀναφέρων ὁ μέγας Παῦλος προσέθεσε: δὲν ἀφαιρεῖται διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ νὰ μὴ, δταν ἀκούσῃς ὅτι κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν νομίσης ὅλην ἀσάφη καὶ καλυπτομένην διὰ σκιᾶς, μὲ τὴν προσθήκην αὐτὴν διώρθωσε τὴν ὑποψίαν. *Ὅταν εἶπε ὁ Παῦλος ὅτι κάλυμμα παραμένει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προσέθεσε «τὸ ὁποῖον (κάλυμμα) δὲν ἀφαιρεῖται, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ (σημαίνει) λέγει, δὲν ἀφῆρέθη διότι πρόκειται νὰ καταργηθῆ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ἀφῆρέθη εἰς ἄσους δὲν προσῆλθον διὰ τῆς πίστεως, διότι ὁ ἤδη προσελθὼν καὶ ὁ ἀπολαύσας τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος E δὲν βλέπει τὸν νόμον διὰ παραπετάσματος, ἀλλὰ βλέπει καθαρὰν τὴν ἀκτινοβολίαν του. Εἶναι δὲ δόξα τοῦ νόμου τὸ νὰ ἠμπορῆ νὰ διδάξῃ ὅτι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ τὸ μάθῃς καὶ τοῦτο. Εἶδες τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ νόμου; Εἶναι ἀληθῆς ἀκτινοβολία του δταν ἠμπορέσῃ νὰ σὲ διαπαιδαγωγῆ πρὸς τὸν Χριστόν. Καὶ διαπαιδαγωγῆ δταν θὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν του καταργούμενον. ¹⁸⁰ A *Ὅποτε καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὸ κτύπημα κατὰ τῶν αἰρετικῶν εἶναι θανάσιμον. Διότι ἂν ὁ νόμος ἦτο ἐνάντιος καὶ πολέμιος τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν εἶχε δοθῆ ἀπὸ ἐκεῖνον, δὲν ἐπετρέπετο εἰς τὸν Παῦλον νὰ ὀνομάσῃ δόξαν του τὸ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ παιδαγωγῆ τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτόν, διότι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ. *Ἄν πάλιν ὁ νόμος εἶναι πονηρός, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ κάλυμμά του, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ καλύπτεται διὰ σκιᾶς καὶ μετὰ τὴν χάριν. *Ἐὰν δὲ εἶναι ἔργον θείας χάριτος, νὰ κάμῃ διαρατικωτέρους αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται διὰ νὰ τὸν κατανοήσουν ὥστε νὰ λαμβάνουν ἐξ

αὐτοῦ θλας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς πίστεως πρὸς τὸν Χριστόν. B Τὴν μεγαλυτέραν ἀποδείξιν ἀπὸ τὴν συγγένειαν τοῦ νόμου πρὸς τὴν θεῖαν χάριν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνοίγη τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁσων τὸν πλησιάζουν ὥστε νὰ ἠμποροῦν νὰ ἴδουν καθαρὰ τὴν διαπαιδαγωγῆσιν (ποὺ παρέχει) ὁ νόμος; Καὶ ἐκεῖνη δταν ἐμφανισθῆ καὶ καταστῆ καθαρὰ θὰ ἠμπορέσῃ μὲ πολλὴν εὐκολίαν νὰ δηγήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἐνουσύντας τὰ τοῦ Χριστοῦ. Διότι αὐτὰ δὲν ἀποδεικνύουν οὔτε τὸν Χριστόν ν' ἀντιμάχεται πρὸς τὸν νόμον, οὔτε τὸν νόμον νὰ πολεμῆ τὸν Χριστόν ἀλλὰ τελείως τὸ ἀντίθετον: τὸν μὲν νόμον νὰ προετοιμάσῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν διδασκαλίαν, ἐνῶ τὸν Χριστόν νὰ τοὺς παραλαμβάνῃ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ τοὺς δηγήσῃ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν. C Δι' ὅλα αὐτὰ ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλόφρονον Θεόν, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα διευθετεῖ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ ἐπεξεργάζεται κατὰ πολλοὺς τρόπους τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἄς ἐπιδείξωμεν κατὰ δύναμιν ἄξιον συμπεριφορὰν τῆς φιλοφροσύνης του καὶ τῆς τῆς προνοίας του διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ: τὰ ὁποῖα εἶθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀποκτήσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰς τὸν ὁποῖον μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνίκει δόξα, τιμὴ, καὶ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Δ ΑΚΟΜΗ ΜΕΡΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑ ΜΗ ΚΑΤΗΓΟΡΩ Ο ΕΝΑΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ.

Χαίρει ὁ θεοκός ὅταν ᾄδῃ σφριγηλὴν καὶ χαρούμενην τὴν ἀγέλην τῶν βοῶν του, ὅπως χαίρει καὶ ὁ ἀγρότης ὅταν δλέπῃ τὰ δλαστάνου τὰ σπαρτά (κατὰ τὸν θεριαμόν). Ἄλλὰ οὔτε ὁ ἀγρότης διὰ τὰ σπαρτά, οὔτε ὁ θεοκός διὰ τὰ βόδια του χαίρειται ὅσον χαίρομαι ἐγὼ τῶρα καὶ ἀγάλλομαι δλέπων τὸ ὠραῖον τοῦτο δλώνι, (τὴν ἐκκλησίαν), γεμάτων ἀπὸ πνευματικὰ δεμάτια. Ἐ δῖοτι ὅταν εἰς τὸσας πολλὰς καὶ τοιοῦτου εἶδους ἀκοῆς σπέρνεται ὁ λόγος τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἀνάγκη ὅπως ὁ στάχυς τῆς ὑπακοῆς βλαστήσῃ πολὺς καὶ ὤριμος. Καὶ δῖοτι, ὅταν κανεὶς ἀνοίγῃ αὐλάκι εἰς εὐφορον καὶ γόνιμον γῆν, καὶ ἂν δὲν ρίξῃ τὸν σπόρον μὲ σπάταλον χέρι, θὰ ἐπιτύχῃ πλουσίαν καρποφορίαν, δῖοτι ἡ φύσις τοῦ τόπου διὰ τῆς δυνάμεώς του θὰ πολλαπλασιάσῃ τοὺς ὀλίγους σπόρους. Ἐτοὶ καὶ ὅταν κάποιος σπείρῃ εἰς πειθαρχημένας ψυχὰς καὶ πλήρεις εὐλαθείας καὶ ἂν ἀκόμη ὀλίγα προσφέρῃ σπέρματα διδασκαλίας ¹⁸¹ Ἄ θὰ ἴδῃ πλουσίαν τὴν συγκομιδὴν, δῖοτι ἡ σοφία τοῦ ἀκροατηρίου καλύπτει τὴν πτωχείαν τοῦ λέγοντος. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ ὅταν, ἀλιεύωμεν ἰχθεῖς. Καὶ ἂν τύχῃ οἱ ἀλιεῖς νὰ εἶναι ἀσυνήθιστοι καὶ ρίψουν τὰ δίκτυα εἰς κόλπον πού ἔχει πολλὰ ψάρια, ἐπιτυγχάνουν εὐκόλα εἰς τὸ ψάρεμά των, δῖοτι τὸ πλῆθος τῶν συγκεντρωμένων ἰχθύων ἐπισκιάζει τὴν ἔλλαξιν πείρας τῶν ἀλιέων. Ἐάν λοιπὸν εἰς τὴν περιπτωσίν του ψαρέματος τὸ πλῆθος τῶν μελλόντων ν' ἀλιευθοῦν ἰχθύων, πολλὰς φορές ἀνακουφίξῃ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἀλιέως, πολὺ περισσότερο θὰ συμβῇ αὐτὸ εἰς τὴν περιπτωσίν τῆς ἀλειείας τῆς πνευματικῆς. Β καὶ οἱ μὲν ἰχθεῖς, ὅταν ἴδουσι ὅτι ἐρρίφθησαν τὰ δίκτυα, ἀμέσως πηδοῦν καὶ τινάσσονται ἔξω, σεις δὲ κάμνετε τὸ ἀντίθετον. Ὅταν μὲ ἴδῃτε νὰ σηκῶθω καὶ ν' ἀπλώσω τὴν σαγήνην τῆς διδασκαλίας, ὄχι μόνον δὲν πηδάτε καὶ δὲν φεύγετε, ἀλλὰ καὶ δοδίζετε πρὸς τὰ ἐνδότερα, τρέχοντες ἀπὸ παντοῦ, σπρώχνων καὶ συνθλιβὼν ἕκαστος τὸν πλησίον του, (δῖοτι) πρῶτος αὐτὸς διάζεται νὰ πηδῇ καὶ νὰ πῆσῃ εἰς τὰ δίκτυα. Διὰ

τοῦτο οὐδέποτε ἐσύραμεν τὸ δίκτυον ἀδειον, ὄχι θεδαίως λόγῳ τῆς ἐμπειρίας μας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς προθυμίας σας. Ἰκανοποιητικῶς κατὰ τὸ παρελθὸν μᾶς ἔθρεψεν ἡ γλῶσσα C ἡ ὅποια ρεεὶ γνήσιον καὶ καθαρὸν χρυσόν, ἡ ἔχουσα πηγὰς μέλιτος εἰς τὸ στόμα, ἡ γλῶσσα τοῦ μακαρίου Παύλου, ἡ ὅποια ἐπικαλύπτει μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας ἀκόμη καὶ τὴν εὐχαρίστησιν πού προσφέρει ἡ γεῦσις τῆς κηρήθρας. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀρμόζουσαν εἰς σᾶς σκέψιν, δὲν περιφρονεῖτε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐφόδια ἐμοῦ τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος, ἀλλὰ θαυμάζετε ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὑπερέχουν πολὺ ἀποδέχεσθε δμως καὶ τὰ λόγια τῆς ταπεινότητός μου, σηκῶθηκα πρόθυμα νὰ σᾶς ἀποδώσω τὸ χρέος, αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατέβαλον, δῖοτι τὸ μήκος τῆς διδασκαλίας σᾶς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ τέλος τῆς. Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ χρέος τοῦτο; Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῆτε τὴν ἀρχὴν τοῦ δαυείου μου ὡστε Δ ἡ ἐξήγησις τοῦ θέματος νὰ εἶναι σαφεστέρα. Ἐπροβληματίσθημεν τότε διὰ ποῖον λόγον εἶναι ἀσαφεστέρα ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπὸ τὴν Καινὴν. Δῖοτι ἐλπίζω τὸ ἐνθυμείσθε. Καὶ μίαν ἐπισημάνωμεν αἰτίαν, τὴν θηριωδίαν τοῦ ἀκροατηρίου καὶ ἐπεκαλέσθημεν μάρτυρα τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος λέγει ὅτι τὸ «αὐτὸ (τὸ κάλυμμα) μένει κατὰ τὴν ἀνάγκασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ δὲν ἀφαιρεῖται δῖοτι καταργεῖται διὰ τοῦ Χριστοῦ». Ἐβείξαμεν ὅτι ὅπως ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς διέθετε καλύπτραν, ἔτοὶ καὶ ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα τὴν ἀσάφειαν. Ἄλλὰ οὔτε τοῦ νομοθέτου Ἐ ἦτο ἔγκλημα, οὔτε τοῦ νόμου κατηγορία τὸ κάλυμμα, ἀλλὰ τῆς ἀσθενείας τῶν ἀκούστων. Οὐδὲ διὰ τὸν ἑαυτὸν του εἶχε τὸ κάλυμμα ὁ Μωϋσῆς, ἀλλὰ δῖοτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ προσώπου του. Ὅταν λοιπὸν ἐπέστρεφε πρὸς τὸν θεὸν ἀφαιρούσε τὴν καλύπτραν. Ἐτοὶ καὶ ὁ νόμος εἶχε κάλυμμα, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἠμπόρεσε νὰ διδάξῃ τὰ τέλεια διδάγματα, τὰ πλήρη φιλοσοφίας, τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, (δῖοτι δλα ἐκεῖνα εἶχον ἐναποτεθῆ ὅπως εἰς θησαυροφυλάκιον, εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) ¹⁸² Ἄ, πρὸς ἐκείνους δεικνύων συγκατάνευσις, δι' ἡμᾶς δὲ φυλάσσω δλον τὸν πλοῦτον, ἵνα, ὅταν ἐφανισθῇ ὁ Χριστός, καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς αὐτόν, ἀφαιρεθῇ τὸ κάλυμμα. Βλέπετε λοιπὸν εἰς ποῖαν ἀξίαν μᾶς ἀνεβίβασεν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ὁδηγῶν ἡ

1. Β' Κορ. 8, 14.

μᾶς εἰς τὴν τάξιν τοῦ Μωϋσέως. Ἐὰν ἴσως ἐρωτήσῃ κα-
νεῖς. Διὰ ποῖον λόγον ἐλέγοντο τότε, ἂν τὰ λεγόμενα δὲν
ἦσαν ἀπολύτως σαφῆ; Διὰ τὸ εἶναι χρήσιμα εἰς τοὺς μετα-
γενεστέρους. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀξίωμα τῆς προφητείας εἶναι
δὲν ἀναγγέλλῃ τὰ παρόντα, ἀλλὰ εἶναι προαναγγέλλῃ τὰ
μέλλοντα. Β Προφητεία εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγεται καλυ-
πτόμενον ὑπὸ σκιάς καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πραγμά-
των τότε φανερῶνται, οὐδέποτε ὁμως πρὸς τῆς ἐκπλήρωσε-
ως. Ὡστε, ἀφοῦ τότε ἐλέγοντο καλυπτόμενα ὑπὸ σκιάς τὰ
λεγόμενα ἦσαν ἀσαφῆ. Ὄταν ὁμως τὰ πράγματα ἐξεπλη-
ρώθησαν, τότε καὶ τὰ λεγόμενα ἀπεσαφηνίσθησαν. Καὶ
διὰ τὸ μᾶλλον εἶναι ἡ προφητεία καὶ ἂν λέγεται πρὸ πολλοῦ
χρόνου καὶ λέγεται καλυπτομένη ὑπὸ σκιάς καὶ γίνεται ἀ-
σαφεστέρᾳ ἀναμένονσα τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πραγμάτων,
θὰ σὰς τὸ κάμω φανερόν ἀπὸ αὐτῶν τοῦ ἴδιου τοῦ μα-
θητάς. «Κατεδαφίσατε τὸν ναὸν τοῦτον»,³ ἔλεγε ὁ Χρι-
στὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἐξεδίωκε τοὺς ὑφορῶν-
τας τὸν ναὸν διὰ τοῦ ἔμπορίου. Λέγουσιν οὖν οἱ: «Τί σημεῖ-
ον μᾶς δεκνύεις ὅτι ἔχεις δικαίωμα νὰ κάμῃς αὐτά;»⁴ Καὶ
εἰς τοῦτο ἀπαντᾷ: «Κατεδαφίσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ εἰς
τρὴς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνοικοδομήσω». Ἐκεῖνος ὁμως, λέγων
ναὸν, ἠννόει τὸ σῶμά του. Αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος προφητείας.
Ἄκομιθ δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ σταύρωσις, οὐδὲ ἡ κατε-
δαφίσις τοῦ ναοῦ, οὐδὲ ἡ τριήμερος ἀνάστασις, ποῦ ἐπρα-
γματοποιήσῃ αὐτός. Καὶ πρόσθε πῶς ὑπηνίχθη καὶ τὰ
δύο μὲ ἀκρίβειαν, καὶ τὴν τὸλημν ἐκείνων καὶ τὴν ἰδικὴν του
δύναμιν. Ἀλλὰ δὲν ἠννόησαν τὰ λεγόμενά του. Δ Καὶ τὸ
ὅτι μὲν ἀγνοοῦν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοθαύμα-
στον. Λέγει ὁμως ὅτι οὐδὲ οἱ μαθηταὶ του τὸν εἶχον ἔνοη-
σεν ἕως οὗ ἀνάστη ἐκ νεκρῶν. Καὶ τότε ἐπίστευσαν εἰς
τὴν Γραφήν καὶ εἰς τὸν λόγον τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.
Βλέπεις ὅτι ἐχρησίσθη νὰ ἐκπληρωθῶν τὰ γεγονότα
διὰ τὸ γίνῃ σαφεστέρᾳ ἡ προφητεία καὶ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι
δὲν ἔκαμαν ἔγκλημα μὴ ἐνοήσαντες τὰς προφητείας ἐκεί-
νας περὶ Χριστοῦ πρὸ τῆς ἐμφανιστέως του; Μὲ τὴν παρου-
σίαν του ἐπρόκειτο νὰ κατασταθῶν φανεραὶ καὶ σαφεῖς. Ἄ-
κουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει: «Ἐὰν δὲν εἶχα ἔλ-
θει καὶ δὲν τοὺς εἶχα ὁμιλήσει δὲν θὰ εἶχον ἁμαρτίαν». Ἐ
Διὰ τὸ δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν ἂν αἱ προφητεταὶ προέλεγον;

3. Ἰωάν. 2, 19.

3. Ἰωάν. 2, 18.

4. Ἰωάν. 16, 21.

Προέλεγον μὲν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν σαφεῖς οὔτε φανεραὶ χωρὶς
τὴν παρουσίαν τοῦ προλεγομένου. Ἄν καὶ τότε ἀσφαλῶς
θὰ ἦσαν σαφεῖς καὶ φανεραὶ, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ
πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν. Ἐὰν
δὲν εἶχαν ἁμαρτίαν εἶναι φανερόν ὅτι αὐτὸ ὠφείλετο εἰς τὴν
ἀσάφειαν τῶν προφητειῶν καὶ τὴν κάλυψιν ὑπὸ σκιάς τῶν
λεγόμενων. Διὰ τὸ δὲν ἀπῆτον (αἱ προφητεταὶ) τὴν πίστιν
εἰς τὸν Χριστὸν πρὸ τῆς παρουσίας του. Διὰ ποῖον λόγον
λοιπὸν ἐλέγοντο αἱ προφητεταὶ τότε; Ἴνα εἶναι ἔλαθῃ (ὁ
Χριστὸς) ἔχουν τοὺς διδασκάλους ἐξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι θὰ
τοὺς ἐκατηγόρουσιν διὰ τὸ γνωρίζουσι ὅτι τὰ ὅσα εἶχον δὲν
ἦσαν καινοφανῆ, Α 183 οὐδὲ ἡ ρύθμισις τῶν πρόσφατος,
ἀλλὰ εἶχον προαναγγελεθῆ ἄνωθεν, πρὸ πολλῶν χρόνων,
καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρόν διὰ τὴν προσέλευσίν των πρὸς
τὴν πίστιν. Αὐτὴ εἶναι μία αἰτία τῆς ἀσαφείας τὴν ὁποῖαν,
κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μας, ἀπεδείξαμεν μὲ πε-
ρισσότερας μαρτυρίας. Καὶ διὰ τὸ μὴ σὰς ἐλοχλήσω λοι-
πὸν πάλιν λέγων τὰ ἴδια πράγματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀφή-
σωμεν τὸ θέμα αὐτὸ καὶ νὰ ἀσπληθῶμεν μὲ ἄλλο, ποῦ μᾶς
κάμνει ὄχι ἀσαφῆ καὶ ἀγνωστον ἀλλὰ δυσκολωτέραν τὴν
Παλαιὰν Διαθήκην. Διὰ τὸ εἶναι ἄλλο τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ κα-
νεῖς τίποτε ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα καὶ Β νὰ εὐέλπῃ ἓνα κάλυμ-
μα ἐπ' αὐτῶν καὶ ἄλλο νὰ ἀνακαλύπτῃ μὲν τὰ λεγόμενα
ἀλλὰ μὲ κόπον. Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ δευτέρα αἰτία διὰ τὴν
ὁποῖαν ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι δυσκολωτέρα τῆς Καινῆς;
Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν εἶχε γραφῆ εἰς τὴν ἰδικὴν μας γλῶσ-
σαν συνετέθη εἰς ἄλλην γλῶσσαν καὶ εἰς ἄλλην τὴν ἔχομεν
ἡμεῖς καὶ τὴν διαβόζομεν. Ἀρχικῶς συνεγράφη, εἰς τὴν
Ἑβραϊκὴν, ἐνῶ ἡμεῖς τὴν παρελάβομεν εἰς τὴν γλῶσσαν
τῶν Ἑλλήνων. Ὄταν δὲ μία γλῶσσα μεταφρασθῆ εἰς ἄλ-
λην γλῶσσαν ἔχει πολλὰς δυσκολίας. Καὶ γνωρίζουν ἀκρι-
βῶς οἱ σοφοὶ εἶναι γινώσκαι ὅτι πολλῶν γλωσσῶν πῶς δὲν εἶ-
ναι δυνατόν νὰ μεταφῆρῃς ἄλλην τὴν σαφήνειαν τῆς γλῶσ-
σης τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου ἀφειλομένην εἰς τὴν φύσιν του
καὶ νὰ κάμῃς τὴν μετάφρασιν εἰς ἄλλην γλῶσσαν. Αὐτὸ ὁ-
πῆρε αἰτία τῆς δυσκολίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τοια-
κόσια χρόνια πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ δαισι-
λέως τῶν Αἰγυπτίων Πτολεμαίου μεταφράσθη εἰς τὰ ἐλ-
ληνικὰ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, πρᾶγμα πολὺ χρήσιμον καὶ ἀ-
ναγκαῖον. Διὰ τὸ εἶχε ἀπευθύνετο πρὸς ἓνα ἔθνος, ἔμε-
νε εἰς τὰ Ἑβραϊκά. Οὐδεὶς ἐνδιεφέρετο νὰ τὴν προσέξῃ,
διὰ τὸ ὑπόλοιπον νέος τῶν ἀνθρώπων εἶχε περιέλθει εἰς

μεγίστην θηριωδίαν. **D** Και ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανισθῆ ὁ Χριστὸς καὶ νὰ καλέσῃ τὴν οἰκουμένην κοντὰ του ὄχι μόνον διὰ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προφητῶν (διότι ἐκεῖνοι μᾶς χειραγωγῶν πρὸς τὴν πίστιν τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ) κατ' ἐκείνον λοιπὸν τὸν καιρὸν (νέας) τινὰς εἰσοδούς καὶ ὁδοὺς τῶν προφητικῶν, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τῆς ἀσαφείας τῆς γλώσσης, ἦσαν πρότερον ἀποκλεισμέναι, προετοίμασε διὰ τῆς μεταφράσεως, ὥστε νὰ ἀνοιχθοῦν (βίοδοι) πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, ἵνα ὅλοι ἐκ τῶν ἔθνων αὐροῦσιν ἀπὸ παντοῦ καὶ βαδίζουσιν μὲ πολλὴν εὐκολίαν αὐτὰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ἠμπορέσουν νὰ ἔλθουν δι' αὐτῶν πρὸς τὸν Ἐ βασιλέα τῶν προφητῶν καὶ νὰ προσκυνήσουν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο πρὶν ἀπὸ τὸν χρόνον τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ μεταφράσθησαν ὅλαι (αἱ προφητεῖαι). Διότι ἂν παρέμεναν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν διάλεκτον καὶ ἔλεγεν ὁ Δαυὶδ: «Ζήτησε ἀπὸ ἐμὲ καὶ θὰ σοῦ δώσω ἔθνη ὡς κληρονομίαν καὶ ἰδικτησίαν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς» ἀπὸ ποῦ θὰ ἐγνώριζε τί λέγει ὁ Δαυὶδ ὁ Σῦρος π.χ., ἢ ὁ Γαλάτης, ἢ ὁ Μακεδὼν, ἢ ὁ Ἀθηναῖος; Ὅποτε ἡ Γραφὴ θὰ ἔμενε ἀσαφής. Ἐπίσης ὁ Ἰσαΐας ἐφώνησε δυνατὰ: **A** ¹⁸⁴ «Ὁδηγήθη σὺν πρόβατον διὰ σφαγῆν καὶ σὺν ἀφῶνος ἀμνὸς ἐνώπιον αὐτοῦ ποῦ τὸν κουρεύει». Καὶ ἄλλου: «Θὰ εἶναι ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἐγερθῆ θὰ κυριαρχίῃ τῶν ἔθνων καὶ εἰς αὐτὸν θὰ ἐλπίσουν τὰ ἔθνη». Καὶ περαιτέρω: «Θὰ γεμίσῃ ἡ γῆ ἀπὸ τὴν γνώσιν τοῦ Κυρίου, σὺν τῷ πολῷ νερῷ ποῦ καλύπτει τὴν θάλασσαν». Καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν ἐπίσης: «Ἀνῆψῶθι ὁ Θεὸς μὲ ἀλαλαγμούς, Κύριος μὲ φωνὴν σάλπιγγος». Καὶ ἄλλου: «Εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κύριόν μου, κάθησε ἐκ δεξιῶν μου ἕως ὅτου θέωσ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου».

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ περὶ τῶν Παθῶν καὶ περὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ περὶ τῆς Ἀναλήψεως καὶ περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας καὶ περὶ τῆς Δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ **B** καὶ περὶ ὅλων αὐτῶν ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην προεῖπεν ἡ Παλαιά, διὰ νὰ μὴ μένουν ἀγνωστα εἰς τὰ ἔθνη ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ὑπάρξουν ἀργότερα καὶ διὰ νὰ μὴ ἀγνοοῦν τὴν δύναμιν τῆς προφητείας, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ

5. Ψαλμ. 2, 8.

6. Ἦσ. 69, 7.

7. Ἦσ. 11, 10.

8. Ἦσ. 11, 9.

9. Ψαλμ. 46, 6.

10. Ψαλμ. 109, 1.

εἶρε τρόπον πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ νὰ μεταφρασθοῦν αἱ Γραφαί, ὄχι μόνον διὰ τὰ ξένα ἔθνη, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους οἱ ὁποῖοι διεσπάρησαν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης καὶ εἶχον ἀπομάθει τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, καθιστῶν αὐτὰς (τὰς μεταφράσεις) χρησίμους. Διότι Ἰδοὺ τί ἐπίστευσεν ὁ εἰδωλοτάτης δάεπυν τὰ Ἰουδαϊκά θαύματα. Πῶς θὰ προσεῖλικον οἱ ἀπόστολοι τὸν Ἰουδαῖον ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ τοῦ προσφέρουν ὡς ἰδικὸν τῶν διδάσκαλων τὸν προφήτην; **C** Ἐὰν ὁ Παῦλος, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐχρειάσθη ἐπιγραφὴν σκαλισμένην εἰς θωμὸν καὶ ἀπὸ ἀφορμὴν τὴν ἐπιγραφὴν ἔκαμε τὴν διδασκαλίαν του, ἀναμὲνων ὅτι μὲ τὰ ἰδικά τους δῖπλα θὰ τοὺς ἠχημαλίωζε εὐκολώτερον, ὅπως καὶ ἐγίνετο πολὺ δὲ περισσότερον, συνομιλῶν μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἐχρειάζετο τὴν συμμαχίαν τῶν προφητῶν, ὥστε νὰ μὴ τὸν κατηγορήσουν ὅτι εἰσάγει καινούργιους καὶ ξένους Θεοὺς εἰς τὴν ἀκρόν των. Καὶ διατί, θὰ ἐρωτήσης νὰ μὴ ὑπάρχῃ μία γλῶσσα ὥστε νὰ εἰμεθα ἀπηλλαγμένοι πάσης δυσκολίας; Μία γλῶσσα ὑπῆρχε κατὰ τὸ παρελθόν, ἀνθρώπε. Ὅπως μία ἦτο ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ γλῶσσα ἦτο μία δι' ὅλους. **D** Δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἑτερόγλωσσος, δὲν ὑπῆρχε ἑτερόφωνος, οὔτε Ἰνδός, οὔτε Θρᾶξ, οὔτε Σκύθης, ἀλλὰ ὅλοι ὠμίλουσαν μίαν γλῶσσαν. Θὰ εἰπῆς, ποῖα ὑπῆρξε ἡ αἰτία τῆς πολυγλωσσίας; Ἀνάξιοι τῆς μιᾶς γλώσσης ἐφάνημεν οἱ ἄνθρωποι, οἱ πάντοτε ἀγκώμονες πρὸς τὸν εὐαγγέλιον. Τί λέγεις; Ἐφάνημεν ἀνάξιοι τῆς γλώσσης; **E** Τὰ ζῶα ἔχει τὸ καθένα τὴν φωνὴν του. Τὰ πρόβατα βελάζουν, οἱ αἰγες βελάζουν ἐπίσης, ὁ ταῦρος μουγκρίζει, ὁ ἵππος χρεμετίζει, βρυχάται ὁ λέων, οὐρλιάζει ὁ λύκος, σφυρίζει τὸ φίδι. Κάθε ζῶον διετήρησε τὴν φωνὴν του καὶ ἐγώ, ὁ ἀνθρώπος, τὴν ἑσπερήθη; Καὶ τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα, καὶ τὰ τιθασσευμένα καὶ τὰ ἀτιθασσα εἰμεναν ζῶα ποῦ τὸ καθένα ἔχει ἐξ ἀρχῆς τὴν κληροδοτηθεῖσαν εἰς αὐτὰ φωνήν, ἐνῶ ἐγώ ὁ ἀρχὸν αὐτῶν περιφρονήθηκα; Καὶ αὐτὰ μὲν μένουσιν σταθερὰ εἰς τὰ ἐπιτευχθέντα, ἐγὼ δὲμος ἐξέπεσα ἀπὸ τὰς διαρεάς τοῦ Θεοῦ; Καὶ τὸσον μεγάλην ἀμαρτίαν ἔκαμα; Δὲν ἤρκουν αἱ προνοούμεναι τιμωρίαι; Μοῦ ἔδωκε τὸν παράδεισον καὶ μὲ ἐξεδίωξε ἀπὸ αὐτόν. ¹⁸⁵ **A** Ἐζῶν εἶον ἀνευ ταλαιπωριῶν καὶ κόπων καὶ μὲ κατεδίκασε νὰ ζῶ μὲ ἰδρωτὰ καὶ μόχθον. Τὰ πάντα μοῦ παρέειχεν ἡ γῆ ἀσπαρτα καὶ ἀνόργωτα καὶ τὴν διέταξε νὰ φυτρώσῃ ἀγκάθια καὶ τριβόλους καὶ μὲ ἐπανέφερε πάλιν εἰς αὐτήν. Μὲ ἐτιμώρησε μὲ τὸν θάνατον καὶ ἐπίσης ἐτιμώρησε τὸ γένος τῶν γυναικῶν ἀφοῦ τὸ

ὕπεθαλε εἰς ὠδίνας καὶ κόπους. Δὲν ἐφθονον ὅλα αὐτὰ πρὸς τιμωρίαν μου, ἀλλὰ μοῦ ἀφῆρες καὶ τὴν γλώσσαν καὶ μοῦ ἐστέρησε καὶ ταύτην τὴν τιμὴν, διὰ νὰ ἀποστρέψωμαι τοὺς ὀμοφύλους μου ὧσαν νὰ ἦσαν θηρία, διότι ἡ γλῶσσα ἀπετέλεσε διαχωριστικὸν τεῖχος εἰς τὴν ἐπικαινωλίαν. Δι' αὐτὸ ἠθέησα τὴν ἀντίθεσιν, Β ἵνα ὅταν ἐξαγάγω τὸ συμπέρασμα, ἡ νίκη καταστῆ λαμπροτέρα. "Ἄν ὁ Θεὸς ἤθελε, λέγει νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ ὅλα αὐτὰ, διὰ ποῖον λόγον τότε μοῦ τὰ ἔδωσε ἐξ ἀρχῆς; Θέλετε ἐπὶ τῆς σκέψεως αὐτῆς νὰ ἐξαγάγω τὸ συμπέρασμά μου, ἀπὸ τὴν ἀπλήν αὐτὴν ἀντίρρησην; Ἐνταῦθα τὸ ἀπόθεμα ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἡ ἀντίρρησης τοῦ διαφωνοῦντος ποῦ δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ ἡμᾶς, νὰ ἐξαρκέσῃ διὰ τὴν λύσιν τῶν κατηγοριῶν. "Ἄν ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ μὲ ἀποδιώξῃ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, διὰ ποῖον λόγον μοῦ τὰ ἔδωσεν ὅλα αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς; Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον ἀκριθῶς λέγω. "Ἄν ἤθελε νὰ στερῆσθαι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ C διὰ ποῖον λόγον τὰ ἔδωσε; "Ὅτε ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ σὲ ἀποστερήσῃ διὰ τοῦτο σοῦ τὰ ἔδωσε ὅλα ἐξ ἀρχῆς. Τί συνέβη, λοιπόν; Δὲν σὲ ἀπεστέρησεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ σὺ ἔχασες τὰ θεθέντα. Θαύμασε τὴν φιλανθρωπίαν του ὅταν σοῦ τὰ χάριζε καὶ κατηγοροῦσε τὴν ἰδικὴν σου ραθυμίαν διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐφύλαξες τὰ δῶρά του. Ἐνταῦθα λοιπὸν φανερόν πως δὲν εἶναι αἴτιος ὁ χορηγῆσας ἀλλὰ αὐτὸς ποῦ ἐπρόδωσε τὴν κληρονομίαν εἶναι ἔνοχος κατηγοριῶν. Διότι ὅτι εἶχεν ἀγάπην καὶ ὅτι ὑπῆρξε φιλάνθρωπος καὶ ἤθελε νὰ προσφέρῃ, τὸ ἀπέδειξε, χωρὶς νὰ ἀναγκάσῃ κανένα, χωρὶς νὰ μεταχειρισθῆ διαν, ὅχι διότι ἐθαύμασε τὰ κατορθώματά σου B ὅτε διότι ἐπρόκειτο νὰ σοῦ ἀνταμείψῃ τοὺς κόπους, ἀλλὰ ἀμέσως μόλις σὲ ἔπλασε σοῦ παρεχώρησε καὶ τοῦτο τὸ προνόμιον διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι ἡ δωρεὰ δὲν ἦτο ἀντοπόδοσις ἀμοιβῆς, ἀλλὰ ὑπόθεσις μόνον τῆς χάριτος. "Ἐὰν σὺ δὲν ἐφύλαξες τὰ θεθέντα, κατηγοροῦ ἐσὲ καὶ ὅχι τὸν δωρητὴν. Τάχα μόνον τοῦτο ἔχουμεν νὰ εἰπωμεν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ; Ἄρκητῃ εἶναι καὶ ἡ ἀπολογία αὐτῆ. Ἡ ἀγαθότης του ὅμως εἶναι ἀπειρος καὶ ἀνέκφραστος ἡ φιλανθρωπία του, καὶ μᾶς παρέχει καὶ ἄλλους θησαυροὺς δικαιωμάτων. Ὅτε φθάνει νὰ εἰπῆ κανεὶς μόνον τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔδωσε καὶ ἐσὺ ἔχασες. Ε' Ὁ δωρητὴς ἀπηλλάγη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ κάθε κατηγορίας καὶ εἶναι περισσότερον ἄξιος θαυμασμοῦ διότι ἂν καὶ προεῖδεν ὅτι θὰ τὴν χάσῃ, δὲν σὲ ἀπεστέρησε τῆς δωρεᾶς. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχω νὰ εἰπῶ. Τί εἶναι αὐτὰ; Ὅτι καὶ

μετὰ τὴν ἀπόλειάν τους, λόγω τῆς ραθυμίας σου, σοῦ ἐπανεῖδωκε τὰ χαμένα, ἢ καλότερα ὅχι μόνον τὰ χαμένα, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα. Ἐχασες τὸν παράδεισον, ἀλλὰ σοῦ ἔδωκε τὸν οὐρανόν. Βλέπεις πόσον τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον τῆς ζημίας καὶ πῶς ὁ πλοῦτος εἶναι περισσότερος; 186 A Σοῦ ἔδωσε τὸν οὐρανόν διὰ νὰ σοῦ ἀποδείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ διὰ ν' ἀποδιώξῃ τὸν διάβολον, ἀποδεικνύων εἰς αὐτὸν ὅτι καὶ ἂν ἀναριθμήτα γένη ἐπίδουλευθῆ τῶν ἀνθρώπων, δὲν θὰ κερδίσῃ τίποτε, διότι ὁ Θεὸς μᾶς ἀνήγαγε διὰ παντός εἰς μεγαλύτεραν ἀξίαν. Ἀφοῦ ἔχασες τὸν παράδεισον σοῦ ἠνοιξε ὁ Θεός τὸν οὐρανόν. Κατεδικάσθη εἰς προσωρινόν κόπον καὶ ἐτιμῆθη μετὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Διέταξε τὴν γῆν νὰ σοῦ προσφέρῃ ἀγκάθια καὶ τριβόλους καὶ ἐδάσθη εἰς ἐσὲ ἡ ψυχὴ τὸν καρπὸν αὐτὸν τοῦ πνεύματος.

Καὶ συλλογίσου τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ μέχρι ποῦ κατέβηκε. Ὅταν χάσουν (οἱ ἄνθρωποι) μερικὰ ἀπὸ τὰ κτήματά των B, καὶ ἂν ἀκόμη λάθουν μεγαλυτέρα καὶ πολυτελέστερα, ἀναστρεφόμενοι διακαῶς τὰ χαμένα καὶ δὲν ἱκανοποιοῦνται ἕως ὅτου τὰ ἐπανακτήσουν. Ἐπειδὴ ἔχασες τὸν παράδεισον, σοῦ ἔδωκε ὅχι μόνον τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ καὶ τὸν παράδεισον καὶ τὸν οὐρανόν. «Ἀπὸ σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον», εἶπεν ὁ Χριστός, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴν πονεμένην ψυχὴν ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀπώκτησιν τῶν μεγαλυτέρων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῶν χαμένων. Ἄλλ' ἂν θέλῃς, ἄς ἔλαμεν καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ ἄς ἴδωμεν πῶς ἐχάσαμεν τὴν γλῶσσαν μας. Ἡ ἱστορία εἶναι ἀληθινή, καὶ ὅποιος μαθαίνῃ τὸν τρόπον νὰ ἀσφαλιζέται διὰ τὸ παρελθόν θὰ εἶναι ἀσφαλέστερος καὶ διὰ τὸ μέλλον. C Ἐἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸ παρελθόν εἶχον μίαν γλῶσσαν καὶ ἀργότερον ἀπέκτησαν πολλὰς, ὅπως ἐπίσης πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ μέχρι πότε εἶχον μίαν καὶ πότε ἀπέκτησαν πολλὰς, καὶ πῶς συνέβη τάχα, καὶ ἐξηφανίσθη ἡ μία καὶ εἰσῆχθησαν αἱ ἄλλαι ἢ παρέμενε ἡ μία καὶ ταυτοχρόνως εἰσῆχθησαν καὶ αἱ λοιπαί. Ἐπίσης πρέπει νὰ λεχθῆ διατὶ ἐπῆλθε σύγχυσις καὶ διὰ ποῖαν αἰτίαν. Ἐπίσης νὰ ἐρευνηθῆ εἰς ποῖαν ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν γλωσσῶν ἦτο γραμμένη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, διότι χάριν αὐτῆς ἐνεργήσαμεν δὴν αὐτὴν τὴν ἔρευναν. Εἰς ποῖαν λοιπὸν ἐκ τῶν δύο, τὴν ἀρχαίαν καὶ προσυτεράν ἐγράφη ἢ εἰς τὰς κατόπιν εἰσαχθείσας γλώσσας; Μὴ

φοδηθήτε, όμως, D Και ἂν δὲν ἠμπορέσωμεν σήμερον ν' ἀπαντήσωμεν εἰς ὅλα αὐτά, πάντως θὰ ἀπαντήσωμεν ἀργότερον. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον, ἐνῷ δὲν πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν σήμερον εἰς ὅλα, ὡς ἀνεγκώσωμεν τὰ θέματα ὄλων τῶν ὀφειλομένων ἀπαντήσεων; Διὰ νὰ περιμένετε τὴν ἀπάντησιν καὶ ἔτσι νὰ μᾶς ἀκέπτεσθε. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐδάνεισε εἰς κάποιον χρυσὰ νομίσματα, καὶ τὸν ἀπασχολεῖ τὸ πρὸς αὐτὸν χρέος καὶ εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὸ κρεβάτι καὶ παντοῦ γενικῶς ἀκέπτεται καὶ δυνειρεύεται τὸν χρεωφειλέτην του. Ἡ ἀγάπη τοῦ χρήματος, μαζί μὲ τὰ ἴδια τὰ χρήματα κάμνει καὶ τὸν χρεωφειλέτην E νὰ ἔχη συνεχῶς τὸ νοῦν του εἰς τὸν δανειστήν. Ἴνα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἰμεθα εἰς τὴν σκέψιν σας μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπαντήσεως καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεσθε, διὰ τοῦτο ὀμολογήσωμεν τὰ χρέη, ἐνῷ δὲν παρέχομεν ὅλην τὴν ἀπάντησιν σήμερον, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν μνήμην σας τὰ ὀπολειπόμενα θέματά μας.¹⁷ A. Ἡ ἀσφάλειά μας εἶναι μεγάλη ἐφ' ὅσον ἀπολαμβάνομεν συνεχῶς τὴν ἀγάπην ἐνὸς πλήθους τόσο πολλοῦ καὶ τόσο σπουδαίου, ὅπως ἐσεῖς. Ὅποιος ἀπολαμβάνει τὴν ἀγάπην θὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὰ πάντα ὀπωσδήποτε. Πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι αὐτό, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰς γραφάς. Ὁ Παῦλος, αὐτὸς ποὺ ἀνυψώθη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, αὐτὸς ποὺ ἤκουσε λόγια μυστικά, αὐτὸς ποὺ ἐξεπέρασε ὅλας τὰς φυσικὰς ἀνάγκας, αὐτὸς ποὺ εὐρέθη ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ, εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὴν προσευχὴν τῶν μαθητῶν καὶ ἔλεγε: «Προσευχήθητε ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ νὰ σωθῶ ἀπὸ τοῦ ἀπειθείς».¹⁸ Καὶ ἄλλου: «Προσευχήθητε διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ὁ λόγος ὅταν ἀνοίξω τὸ στόμα μου».¹⁹ B Παντοῦ τὸν βλέπετε νὰ ζητῇ τὰς προσευχὰς τῶν μαθητῶν καὶ ἀφοῦ τὰς ἔλαμβανε, νὰ τοὺς εὐχαριστῇ. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι λόγω ταπεινοφροσύνης κατέφυγεν εἰς τὰς προσευχὰς τῶν μαθητῶν, μᾶς δεικνύει καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, λέγων τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸς ποὺ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τῶσους μεγάλους θανάτους, ἠλπίσαμεν ὅτι καὶ θὰ μᾶς ὠσῆ μὲ τὴν βοήθειάν σας καὶ μὲ τὰς προσευχὰς σας, διὰ νὰ μᾶς παραχωρηθῇ ἐκ πολλῶν πλεωρῶν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ».²⁰ Καὶ ἂν ἀπήλλαξε τὸν Παῦλον ἡ προσευχὴ τοῦ πλήθους ἀπὸ τοῦ

17. Ρωμ. 15, 30-31.

18. Ἐφεσ. 6, 19.

19. Β' Κορινθ. 1, 10-11.

κινδύνους, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ περιμένωμεν καὶ ἡμεῖς πολλὰ C νὰ καρπώθωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν προδοσίαν; Ἐπειδὴ εἰμεθα ἀδύνατοι ὅταν προσευχώμεθα ἰδιαίτερος καὶ ὅταν ἐνωθῶμεν γινόμεθα περισσότερον ἰσχυροὶ καὶ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ὁμαδικὴν μας παράστασιν καὶ μὲ τὸν ἀριθμὸν μας. Ἔτσι καὶ ὅταν ἕνας βασιλεὺς καταδικάσῃ κάποιον εἰς θάνατον, πολλὰς φορές δὲν κάμπτεται ἐνώπιον τοῦ ἐνὸς ποῦ τὸν παρακαλεῖ περὶ τοῦ καταδικασθέντος, ἐνῷ μίαν πόλιν ὀλόκληρον ποῦ τὸν παρακαλεῖ τὴν ὑπολογίσει καὶ εἰς τὸν κατόδικον ποῦ δηγείται εἰς τὸν θάνατον, παρέχει χάριν καὶ τὸν ἐπιναφέρει εἰς τὴν ζωὴν. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἰκεσίας τοῦ πλήθους καὶ διὰ τοῦτο συγκεντρωόμεθα ὅλοι ἐδῶ, διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν μεγαλύτεραν συμπάθειαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. D Ὅταν προσευχώμεθα κατ' ἴδιον, ὅπως προηγουμένως ἀνέλυσα, εἰμεθα ἀδύνατοι μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀγάπης παρακαλοῦμεν ἐπιμόνως τὸν Θεὸν νὰ μᾶς δώσῃ τὰ ζητούμενα. Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἀλλὰ διὰ νὰ τρέξετε εἰς τὰς συγκεντρώσεις. Καὶ νὰ μὴ λέγετε, πῶς, δὲν μπορῶ νὰ προσευχηθῶ εἰς τὴν οἰκίαν μου; Ἥμπορεῖς νὰ προσευχηθῆς, ἀλλὰ ἡ προσευχὴ δὲν ἔχει τόσο μεγάλην δύναμιν ὅσην ὅταν γίνεται ὁμοῦ μετὰ τῶν γνωστῶν σου μελῶν, ὅσον ὅταν ἀναπέμπεται ἀπὸ ὀλόκληρον τὸ πλήρωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ μὲ μίαν φωνὴν καὶ μὲ μίαν καρδίαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἱερῶν οἱ ὁποῖοι διοχετεύουν τὰς εὐχὰς τοῦ μεγάλου πλήθους.

E Θέλεις νὰ μάθης πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ποῦ γίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Κάποτε ὁ Πέτρος προσήρχετο εἰς τὸ δεσμητήριον δεμένος μὲ πολλὰς ἀλύσεις. Ἡ προσευχὴ ποῦ ἀνεπέμπετο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας περὶ αὐτοῦ ἦτο ἐκτενὴς καὶ εὐδὴς διὰ τῆς προσευχῆς ἀηλλαγῆ τοῦ δεσμητηρίου. Τί θὰ ὑπῆρχε δυνατώτερον τῆς προσευχῆς, ἀφοῦ ὠφέλησε τοὺς στυλοδότας καὶ τὰ στήριγμα τῆς ἐκκλησίας; Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος ἦσαν στυλοὶ καὶ πύργοι τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τοῦ ἐνὸς ἔλυσε τὸ δεσμά, τοῦ δὲ ἄλλου ἀνοίξε τὸ στόμα. Ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ τότε συμβάντα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ καθημερινῶς πραγματοποιούμενα.²¹ A θὰ σοῦ ἀποδείξωμεν καὶ θὰ σοῦ ὑπενθυμίσωμεν τὴν διπλὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, τῆς ἀναπεμπομένης ὁμαδικῶς. Ἄν καὶ ἕνας ἀπὸ σας τοὺς πολλοὺς διαταχθῇ νὰ προσευχηθῇ ἰδιαίτερος ὑπὲρ τῆς ὁμηρίας τοῦ ἐπισκόπου, ὁ καθένας ἠμποροῦσε νὰ παραιτηθῇ,

ἐπειδὴ τὸ φορτίον εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν δύναμιν του. Ὅταν ὅλοι μαζί ἀκούωμεν τὸν διάκονον νὰ προτρέπη καὶ νὰ λέγῃ: «Διεθώμεν ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦ γηρατος καὶ τῆς βοηθείας (παρὰ τοῦ Θεοῦ) καὶ διὰ τὴν ὀρθοταμίαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ ὑπὲρ τῶν παρόντων καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ», δὲν παραλείπετε νὰ κάμετε κατὰ τὴν προτροπὴν, ἀλλὰ ἀναφέρετε ἐκτενῶς τὴν προσευχὴν, γνωρίζοντες τὴν δύναμιν τῶν συγκεντρώσεών μας. Β Γνωρίζουν δὲ οἱ μεμνημένοι τὰ λεγόμενα. Εἰς τὴν προσευχὴν τῶν κατηχομένων οὐδέποτε θὰ ἐπιτραπῇ τοῦτο, ἐπειδὴ οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἀπέκτησαν τὸ θάρρος αὐτό. Εἰς σὰς ὁ διακονῶν ἀπευθύνει τὴν προτροπὴν νὰ ἀπευθύνετε τὰς προσευχὰς σας ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐκτεταμένης μέχρι περάτων τῆς γῆς καὶ ὑπὲρ ὅλων τῶν δικαιοῦντων αὐτὴν ἐπισκόπων, αἵς δὲ ὑπακούετε προθύμως ἀποδεικνύοντες Ἐ δι' ἔργων ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς ποὺ ἀναπέμπεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν λαὸν ὁμοθύμως. Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ θέμα μας, ὅτι δηλαδὴ παλαιὰ ὑπῆρχε μὴ μόνον γλώσσα. Ἀπὸ τοῦ ἐξάγεται ὅτι ὑπῆρχε μὴ καὶ μόνον γλῶσσα καὶ ὅλη ἡ γῆ, λέγεται, ἓνα στόμα; Ἀσαφῆ εἶναι ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Ἡ γῆ ἔχει στόμα; Ὁχι, βέβαια. Λοιπὸν, περὶ τίνος πρόκειται; Δὲν ἐννοεῖ τὴν γῆν τὴν ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον, ἀλλὰ εἶται ὡνόμασε τὸ κοινὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, ὅπου θυμίζον τὴν ἀληθινὴν φύσιν του καὶ ὑπαινισσόμενος τὴν μητέρα, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἐγεννήθησαν. Ὁ ἄνθρωπος πιστεύω πῶς εἶναι δυσυπόστατον ζῶον, ἀποτελούμενον ἐκ δύο συστατικῶν Δ τὸ ἓνα αἰσθητὸν, τὸ ἄλλο νοητὸν, τὴν ψυχὴν δηλαδὴ καὶ τὸ σῶμα, ἔχων συγγένειαν μὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μὲ τὴν νοητὴν οὐσίαν του ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς οὐρανίους δυνάμεις, ἐνῶ μὲ τὴν αἰσθητὴν ἔχει ἐπαφὴν μὲ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς πράγματα, ἀποτελεῖν κάποιον σύνδεσμον ἀκριβῆ μεταξύ τῶν δύο κτίσεων. Ὅταν πράττῃ κάτι ἐξ αὐτῶν ποὺ ἀρέσονται εἰς τὸν Θεὸν ὀνομάζεται πνευματικὸς καὶ δὲν ὀνομάζεται εἶται λόγῳ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ἀπὸ κάτι ἄλλο πολυτιμότερον, τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Πνεύματος. Ἐ Διότι δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὴ ἡ ψυχὴ διὰ τὴν κατορθώσωμεν κάτι, ἀν δὲν τύχωμεν τῆς βοηθείας τοῦ πνεύματος. Καὶ μάθετε πῶς δὲν ἐπάρκει ἡ ψυχὴ διὰ τὰ κατορθώματα, καὶ τί λέγω, διὰ τὰ κατορθώματα; οὐδὲ κἀν εἰς τὸ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἐννοήσῃ τὰ λεγόμενα. Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος, λέγει ὁ Παῦλος,

δὲν ἀποδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος.¹⁵ Ὅπως ὀνομάζει σαρκικὸν τὸν ὑπηρετοῦντα τὴν σάρκα, εἶται ὀνομάζει καὶ ψυχικὸν αὐτὸν ποὺ ἀνάγει τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ δὲν δέχεται τὴν ἐπενέργειαν τοῦ Πνεύματος.¹⁶ Ἀ Ἀλλὰ σὰς ἔλεγα ὅτι μὲ τὰ κατορθώματά μας λεγόμεθα πνευματικοί, ὅταν ὅμως ἀμαρτήσωμεν καὶ καταπέσωμεν καὶ πράξωμεν κάτι ἀνάξιον τῆς εὐγενείας μας, τότε μᾶς ὀνομάζει συμφῶνως πρὸς τὴν εὐτελῆ φύσιν μας, καλῶν ἡμᾶς γῆν. Ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ σκοπεῖται νὰ κατηγορησῇ καὶ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς οἰκοδομήσαντας τὸν πύργον καὶ ὑπερηφανευθέντας, τοὺς ἔχοντας μεγαλύτεραν ἰδέαν τῆς πραγματικῆς τῶν ἀξίας καὶ πρόκειται νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἀλαζονείαν των, διὰ τοῦτο τοὺς ἔχαρκτήρισεν συμφῶνως πρὸς τὴν εὐτελῆ οὐσίαν εἰπὼν «ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἓνα στόμα».¹⁶ Καὶ διὰ τὴν καταλάβετε ὅτι εἶται μᾶς ὀνομάζει ὅταν ἀμαρτάνωμεν, εἶται ὡνόμασε Β τὸν Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν λέγων: «Εἶσαι ἀπὸ χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς». Καὶ βεβαίως δὲν ἦτο μόνον ἀπὸ χῶμα, ἀλλὰ εἶχε καὶ ψυχὴν ἀθάνατον. Διὰ ποῖον λόγον τὸν ὡνόμασε χῶμα; Ἐπειδὴ ἡμάρτησε. Ὅταν λοιπὸν τὸν ἐπλάττει δὲν τὸν ὡνόμασεν εἶται, ἀλλὰ πῶς; «Ἄς πλάσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν μας. Διὰ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἰγθύων τῆς βασιλείας καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς».¹⁷ Καὶ θὰ εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος των ἐπὶ ὅλην τῆς γῆς.¹⁸ Βλέπετε πῶς εἶναι ὁ πρόεδρος εἰς τὴν φύσιν, δάπτει τὰς τιμὰς, δάπτει τὰ ἐγκώμια; Ἀλλὰ αὐτὰ πρὸς τῆς ἀμαρτίας. Καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν, «εἶσαι χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψῃς». Ἐ Ἀκούσε καὶ τὸν Μαλαχίαν ποὺ ὑπαινίσσεται αὐτὸ, ἢ μᾶλλον ὁ Θεὸς τὸ ὑπαινίσσεται διὰ τοῦ προφήτου. «Ἰσοῦ ἐγὼ θὰ σὰς ἀποστείλω λέγει, τὸν Ἠλίαν τὸν Θεοσίτην».¹⁹ Διὰ ποῖον λόγον τὸν ἀποστέλλει; Διὰ τὴν ἐπιστρέψῃ τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱόν. Ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ φρικῶδες διὰ τὴν μὴ κατακρήνη ὁ δικαστὴς μερικοὺς ἀναπολογητοὺς ἀφοῦ ἀναλάβει τὴν εὐθύνην. Ἰνα ἀφοῦ ἔλθῃ ἐκεῖνος καὶ προεῖπῃ ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι πλησίον ἐπὶ θύρας, καταστήσῃ σωφρονεατέρους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχουν εἰπωθῆ πρὸ πολ-

15. Α' Κορινθ. 2, 14.
16. Γέν. 11, 1.
17. Γέν. 1, 26.
18. Γέν. 9, 2.
19. Μαλ. 4, 4.

λοῦ χρόνου συνηθίζεται νὰ τὰ παραμελοῦμεν. Ὁ προφήτης ἐκεῖνος ἐρχεται ἐνὰ μᾶς ἀνανέωση τὴν μνήμην. Ὁ Πρέπει ὅμως τώρα ν' ἀποδείξω ὅτι χ ῶ μ α λέγονται οἱ ἁμαρτωλοί.

Εἰπὼν λοιπὸν, «διὰ τὴν ἐπιστροφήν σου τὴν καρδίαν τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν»,²⁰ προσέθεσε: Μήπως κάποτε ἔλαθω καὶ τιμωρήσω ἐξ ὀλοκλήρου ἄλην τὴν γῆν. Τιμωρεῖ δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Βλέπεις πού τοὺς ἁμαρτάνοντας τοὺς ἀποκαλεῖ χῶμα; Πάλιν ἄλλοῦ ὁ προφήτης διηγούμενος περὶ Χριστοῦ, ἔλεγε τὰ ἀκόλουθα: «Θά ἔχη ἐξωσμένην τὴν μέσην τοῦ με δικαιοσύνην καὶ τὰς πλευράς του με τὴν ἀλήθειαν».²¹ Ὅχι διότι ὁ Θεὸς ἔχει μέσην καὶ πλευράς, ἐπεὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀσώματος. Ἀλλὰ τὸ ἀπροσωπώληπτον καὶ ἀληθές τῆς κρίσεως Ε τοῦ δικαστοῦ δι' ὧν αὐτῶν δηλοῖ καὶ ὅτι οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἡ σικοφαντία, οὔτε ἡ ἀγνωσία τοῦ δικαίου. Διότι εἰς αὐτὰ τὰ δικαστήρια καὶ ὁ ἄθως τιμωρεῖται καὶ ὁ ἐνοχος διαφεύγει, διότι τὸ δίκαιον ἔχει εἰς πολλὰ μέρη διασπαρῆ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δίκαιος δικαστὴς εἶναι καὶ ἀψευδής, αὐτὸς πού εἶναι ἐξωσμένος εἰς τὴν μέσην με δικαιοσύνην καὶ εἰς τὰ πλευρά του με ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο θὰ ἀπολαύσων ὄλοι με ἀκρίθειαν τὰ δικάϊά των. Καὶ θὰ τιμωρήσῃ τὴν γῆν με τὸν λόγον τοῦ στόματός του.²² Α Καὶ διὰ τὴν γνωρίζεις ὅτι δὲν ὀμιλεῖ περὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, προσέθεσεν ἐπίσης ὅτι «καὶ διὰ τοῦ φυσικότητος τῶν χειλέων θὰ κατασπρέψῃ τοὺς ἀσεβεῖς».²³ Βλέπεις ὅτι καὶ ἐδῶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τοὺς ἀνόμασε γῆν; Γνωρίζω λοιπὸν αὐτὰ, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι «ἡ ἄλη γῆ ἦτο ἓνα στόμα», ἐνόησε πάλιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διότι μᾶς ἐνθυμίζει τὴν φυσικὴν μας εὐτέλειαν. Καὶ διότι εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ ἐξετάζωμεν τὴν σχέσιν μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ τί εἴμεθα πλασμένοι. Ἀρκεῖ αὕτη ἡ διδασκαλία περὶ ταπεινοφροσύνης, ἡ γνωριμία με τὴν φύσιν μας. Ἦμπορεῖ νὰ καταστείλῃ ὅλα τὰ πάθη καὶ νὰ παράσχῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο προέτρεπε κάποιος λέγων Β «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸν σου»,²⁴ σκέψου τὴν φύσιν σου, καὶ ἀπὸ τί εἶσαι πλασμένος καὶ αὐτὸ σοῦ ἀρκεῖ διὰ τὴν ἡρεμίας διαρκῶς. Διὰ τοῦτο ὁ δίκαιος ἐκεῖνος Ἀβραάμ διαρ-

20. Ματ. 4, 5.
21. Ἠσ. 11, 6.
22. Ἠσ. 11, 4.
23. Σοφ. Σειρ. 29, 20.

κῶς αὐτὸ ἐσκέπτετο καὶ οὐδέποτε ἔκαυχάτο. Αὐτὸς λοιπὸν συνομιλῶν με τὸν Θεὸν καὶ ἀπολαμβάνων τόσο μεγάλου θάρρους καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἀρετὴ του ἦτο δεδαιωμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε: «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη».²⁵ Ἄλλος, θέλων νὰ τίθασσέσῃ τὸν ἐγωιστὴν ἄνθρωπον, δὲν λέγει πολλὰ λόγια, ἀλλὰ τοῦ ὑπενθυμίζει μόνον τὴν φύσιν του καὶ τὸν ἐπιτιμᾷ σφοδρῶς C με αὐτὰ τὰ λόγια: «Γιατὶ ὑπερηφανεύεται τὸ χῶμα καὶ ἡ στάκτη;»²⁶ Ἐννοεῖς τὰ φαινόμενα μετὰ τὸν θάνατον; Τίθασσενε τὸν ζωντανόν, διότι τώρα δὲν γνωρίζει ὅτι εἶναι χῶμα καὶ στάκτη. Βλέπει τὴν ὁμορφίαν τοῦ σώματος, βλέπει τὴν δύναμιν του, τὰς ὑπηρεσίας τῶν κολάκων, τὴν ἀκολουθίαν τῶν παρασίτων. Φορεῖ πολυτελεῖ ἐνδύματα, ἔχει εἰς τὰ χεῖρα του πολὺ μεγάλην ἐξουσίαν, τὸν ἐξαποτᾷ ἡ φαντασία του καὶ τὸν κάμνει νὰ λησμονῇ τὴν φύσιν του. Γνωρίζομεν ὅτι εἴμεθα χῶμα καὶ στάκτη. Αὐτὸ τὸ γνωρίζομεν ἡμεῖς οἱ σώφρονες, ἀλλὰ ἐκεῖνος δὲν περιμένει τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τοῦ τέλους D οὔτε πηγαίνει εἰς τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων, ἀλλὰ ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ παρὸν καὶ δὲν καταβαίνει τίποτε ἀπὸ τὸ μέλλον. Δίδαξέ τον, λοιπὸν, ἀπὸ τώρα ὅτι εἶναι χῶμα καὶ στάκτη. Περιμένε, λέγει δὲν διδάσκω αὐτό, ἀλλὰ κάτι ἄλλο πιὸ εὐκόλον, ἵνα ὅταν σκέπτεται ἔχη ἐπίγνωσιν τῆς εὐτέλειός του, γιὰ νὰ λάβῃ τὸ φάρμακον. Διότι ὅταν εἴπῃ τί ὑπερηφανεύεται ἀφοῦ εἶναι χῶμα καὶ στάκτη προσέθεσε: «καὶ εἰς τὴν ζωὴν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του».²⁷ Τί σημαίνει ὅτι εἰς τὴν ζωὴν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του; Ε ἴσως ὁ λόγος εἶναι ἀσαφής. Ἐντὸς λέγει τὰ ἔγκατα, τὰ σπλάγχνα, τὴν κοιλίαν τὴν γειάτην σκαυτίδια καὶ πολλὴν ἀκαθαρσίαν καὶ δυσωδίαν, δὲν κατηγοροῦ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ὀδηγῶ εἰς ταπεινοφροσύνην. Ὅτι καὶ εἰς τὴν ζωὴν του ἐκμηδενίζεται. Εἶδες τὸ εὐτέλες καὶ τὸ προσωρινὸν τοῦ πράγματος; Μὴ περιμένῃς τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου διὰ νὰ μάθῃς τὴν ἀσθενείαν σου. Διερευνήσε τὸν ἄνθρωπον πρὸς χάριν μου ὅταν εἶναι ζωντανός καὶ με τὸν λόγον πῆγαυε εἰς τὸ βάθος του καὶ θὰ ἴδῃς ἄλην τὴν μηδαμνότητά του.²⁸ Α Ἀλλὰ μὴ ἀπογοητευθῆς διότι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐπλάσεν ἔτσι ἀπὸ μίσος ἀλλ' ἀπὸ ἐνδιαφέρον, παρέχων εἰς ἡμᾶς πολλὰς ἀφορμὰς ταπεινοφροσύνης. Ἐάν ἓνας ἄνθρωπος τοῦ εἶναι χῶμα

24. Ἠν. 18, 27.
25. Σοφ. Σειρ. 10, 8.
26. Σοφ. Σειρ. 10, 9.

καὶ στάκτη τολμήσῃ νὰ εἰπῆ ὅτι «θὰ ἀνέθω εἰς τὸν οὐρανόν»,²⁷ ἔάν θέν εἶχε τὸν χαλινὸν τῆς φύσεως πῶς θέν θὰ ἐξέπιπτε πνευματικῶς; Ὅταν ἰδῆς κάποιον νὰ ὑπερηφανεύεται, νὰ ὑψῶν τὸν λαμόν του, νὰ σηκῶν τὰ φρόδια του, νὰ φέρεται ἐπάνω εἰς θραξάν, νὰ ἀπειλῆ, νὰ στέλνῃ ἄλλους εἰς τὴν φυλακὴν, νὰ τοὺς θανατῶνῃ, νὰ ἀσκῆ ἐπίδρασιν, τότε εἰπέ του: Τί ὑπερηφανεύεσαι, ἀφοῦ εἶσαι χῶμα καὶ στάκτη; Ἄφοῦ εἰς τὴν ζωὴν του ἐκμηδενίζονται τὰ ἐντόσθιά του: Β. Αὐτὰ ὄχι μόνον ἐπὶ ἀπλοῦ πολίτου, ἀλλὰ ἡμπορεῖς νὰ τὸ εἰπῆς καὶ εἰς αὐτὸν ποὺ κάθεται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Μὴ κυττάξῃς ὅτε τὴν πορφύραν, ὅτε τὸ βασιλικὸν διάδημα, μήτε τὰ χρυσὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ ἐρευνῆσε τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν του καὶ θὰ ἰδῆς ὅτι θέν ἔχει τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πολλῶν. Περισσότερον ἂν θέλῃς στρέψῃ τὸν νοῦ σου καὶ εἰς τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ εἰς ἄλλην ἐκείνην τὴν φαντασμαγορίαν καὶ θὰ ἰδῆς ὅτι καὶ αὐτὰ ἔχουν ὡς ὑπόστρωμά των τὸ χῶμα. «Ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡσανὺ θνῶς ἀγριοχόρτου».²⁸ Ἰδοὺ ἐπαρουσιάσθη καὶ ἀπὸ τὸ χῶμα εὐτελέστερος ὅλος ἐκεῖνος ὁ στολισμὸς. Βλέπεις πῶς καταβάλλει τὴν ὑπερηφάνειαν; Πῶς ἐξαφανίζει κάθε παραφροσύνην ἢ ἔννοια τῆς ἰδίας τῆς φύσεως; Ἀρκεῖ μόνον νὰ σκεφθῶμεν ποῖοι εἴμεθα καὶ ἀπὸ τί ἐπλάσθημεν καὶ θὰ ἀπομακρυνῆθῃ κάθε ὑπερηφάνεια ἀπὸ τὰς σκέψεις σου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μᾶς ἐπλάσε ἀπὸ δύο οὐσίας, ὥστε θταν ὑπερηφανεύθῃς, νὰ σὲ τιθασεύσῃ ἢ εὐτέλεια τῆς σαρκός. Ὅταν δὲ σκεφθῆς κάτι εὐτέλες καὶ ἀνάξιον τῆς τιμῆς μὲ τὴν ὁποῖαν σὲ ἐποίησεν ὁ Θεός, νὰ σὲ ἀδηγήσῃ εἰς τὸν ζῆλον τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἢ εὐγένεια τῆς ψυχῆς.

Δ Δὲν εἶναι μόνον κατάλληλος διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ὑπερηφανείας ἢ καταφυγὴ εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποια ἄλλη ἐπιθυμία σὲ ἐνοχλεῖ, ἔάν (ἢ ἐπιθυμία) τῶν χρημάτων, ἔάν τῶν σωμάτων ἐπιθυμία παράλογος, προκαλοῦσα εἰς ἀκολασίαν, εἶναι ἀρκετὸν τοῦτο δι' ἡρεμίαν τοῦ πάθους. Ὅταν λοιπὸν ἰδῆς μιαν ὡραῖαν γυναῖκα ποὺ ἔχει μάτια λαμπερὰ καὶ γελαστὰ, ποὺ γυαλίζουν αἱ παρεῖαι τῆς, ποὺ ἔχει κάτι τὸ ἀνερμήνευτον εἰς τὸ πρόσωπόν της ποὺ σοῦ φλογίζει τὸ μυαλὸ καὶ αὐξάνει τὴν ἐπιθυμίαν σου, σκέψου ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ σου εἶναι χῶ-

27. Ἦσ. 14, 18.
28. Ἦσ. 40, 6.

μα, ὅτι στάκτη εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ φλογίζει καὶ εὐθὺς ἡ ψυχὴ σου θὰ παύσῃ νὰ λυσαῖ. Ἐσκέπασε αὐτῆς τὸ δέριμα τοῦ προσώπου καὶ τότε θὰ ἰδῆς ἄλλην τὴν εὐτέλειαν τῆς ὁμορφιάς της. Μὴ σταματήσῃς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ πῆγαινε Ἐ πιὸ βαθιὰ μὲ τὴν σκέψιν σου ὅποτε θέν θὰ εὕρῃς τίποτε ἄλλο παρὰ ὅσα, νεῦρα καὶ φλέβας. Δὲν φθάνουν αὐτὰ; Σκέψου τὴν ὕ' ἀλλάξῃ, νὰ γευρῆ, νὰ ἀρωσταίνῃ, νὰ ρυτιδῶνουν τὰ μάτια της, νὰ θαυολώνουν τὰ μάγουλά της, ἔδον ἐκεῖνο τὸ ἄνθος νὰ καταροῆθῃ. Κατάλαβε τί θαυμάζεις καὶ ντράπου διὰ τὴν ἐκλογὴν σου. Θαυμάζεις λάσπην καὶ στάκτην καὶ σὲ φλογίζει σκόνῃ καὶ στάκτη. Δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ κατηγορήσω τὴν φύσιν. Μὴ γένοιτο. Δὲν κατηγορῶ, ὅτε ὀδηγῶ εἰς τὴν εὐτέλειαν, ἀλλὰ ἐτοιμάζω φάρμακα διὰ τοὺς ἀρρώστους.²⁹ Α Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔκαμε τὴν γυναῖκα τοιαύτην, τῶσον εὐτέλῃ, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τῶσον τὴν δυνάμιν του, ὅσον καὶ τὴν φροντίδα του δι' ἡμᾶς, ὥστε μὲ τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεώς μας νὰ μᾶς ὀδηγῆ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ νὰ σῆσῃ πάνσαν ἐπιθυμίαν μας, δεικνύων τὴν σοφίαν του, ἀφοῦ καὶ εἰς τὴν λάσπην ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ τῶσον ὡραιότητα. Ἐπομένως θταν ἐξευτελίωσῃ τὴν ὕλην, τότε ἀποκαλύπτω τὴν τέχνην τοῦ δημιουργοῦ. Ὅπως ἀκριδῶς ἕνα ἀγαλαματοποιὸν τὸν θαυμάζομεν περισσότερο ὄχι θταν μᾶς παρουσιάσῃ (ἕνα) ὡραῖον ἀνδριάντα ἀπὸ χρυσόν, ἀλλ' ὄταν Β ἐπεξεργασθῆ ἕνα τέλειον καὶ ἀκριδῶς ἀγαλμα ποὺ ἡ ὕλη του εἶναι λάσπη. Ἐτσι θαυμάζομεν καὶ δοξάζομεν καὶ τὸν ἀριστοτέχνην Θεόν, διότι μὲ τὴν στάκτην καὶ τὴν λάσπην παρουσίασε εἰς τὰ σώματά μας ἀφθαστὴν ὡραιότητα καὶ σοφίαν ἀνέκφραστον. Καὶ τοῦτο ἔκαμε ὄχι μόνον εἰς τὸ ἰδικόν μας σῶμα; ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην τὴν κτίσιν. Κάμων τὰς ὕλας εὐτελεῖς, εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἄφρασαν σάφες δεῖγμα τῆς τέχνης του καὶ ἀνέμειξε κάποιον ἔλεγχον τῆς ἀδυναμίας τῶν ὕλων, ὥστε διὰ μὲν τὴν τέχνην καὶ τὴν ὡραιότητα νὰ θαυμάξῃς τὸν δημιουργόν, διὰ δὲ τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεως καὶ τῆς ὕλης νὰ μὴ προσκυνῆς τὰ δημιουργηθέντα. C Ὁ ἥλιος εἶναι γελαστός θταν λάμπῃ καὶ φωτίζῃ ἄλλην τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ θταν ἔλθῃ ἡ νύκτα χάνεται. «Διότι τί ἡμπορεῖ, λέγει, νὰ θεωρηθῆ φαιτερότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκλείπει»³⁰ ὄχι μόνον τὴν νύκτα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν. Διότι καὶ τὴν ἡμέραν ὁ ἥλιος πολλὰς φορὰς ἐξέλειπεν, ἀκριδῶς διὰ νὰ θαυμάσῃς

29. Σοφ. Σοφ. 17, 31.

μὲν τὸν δημιουργὸν διὰ τὴν τέχνην του, ἀλλὰ νὰ μὴ προσκυνῆσῃς τὸ δημιούργημα λόγῳ τῆς ἀδυναμίας του. Βλέπεις τὸν οὐρανὸν τοῦτον, πόσον ἀπέραντος εἶναι; Τί ὤραιοι; Πῶς λάμπει, εἶναι καλύτερος καὶ ἀπὸ τὰ σώματά μας, κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ὅμως εἶναι ψυχρὸς. Βλέπεις λοιπὸν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῆς τέχνης D καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀδυναμίας; Βλέπεις πῶς εἶναι εἰς ἑσέ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς τὰ κείμενα καταχωρημένα; Διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῆς ὡς ἀδύνατον τὸν δημιουργόν, τὰ ἔκαμε ὠραία. Καὶ διὰ νὰ μὴ προσκυνῆσῃς τὰ δημιουργήματα ὡς θεοῦς, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰ ἔκαμε ἀσθενικά. Αὐτὰ νὰ ἐνθυμῆσθε συνεχῶς. Διὰ τοῦτο ἐρημνεύομεν τὰς γραφάς, ὄχι μόνον διὰ νὰ τὰς μάθετε, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσετε καὶ τὰ ἦθη σας. Ἐὰν δὲν γίνῃ αὐτό, ἀδικα τὰς διαδιδάσκοντες, ἀδικα τὰς ἐρημνεύομεν. Ὅπως ἕνας ἀθλητὴς, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὴν παλαίστραν ἀλείφεται καὶ ἀπολαμβάνει τὴν ἐντριβὴν τοῦ γυμναστοῦ του, ἂν, ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμή τοῦ ἀγῶνος ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ἰσχύει ἐκεῖνη ἡ ἐπιπόνησις, Ἐ ἀδικῶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν παλαίστραν τὸ ἴδιον (συμβαίνει), ὅταν ἔρχοσθε ἐδῶ καὶ μαθαίνετε ὅλα τὰ παλαιόματα καὶ τὰς λαθὰς τοῦ διαδόλου καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῶν ἀγῶνων καταβάλλεσθε ἢ θλάτετε ἓνα ὠραῖον πρόσωπον ἢ γίνετε παράφρονες ἢ ὑπεβουλώθητε εἰς κάποιαν ἄλλην πονηρὰν ἀκέψιν (νὰ γνωρίζετε) ὅτι ματαιῶς ἦλθατε ἐδῶ. Θυμηθῆτε λοιπὸν τὰ λόγια ποῦ δὲν στρέφονται κατὰ τῆς φύσεώς σας, ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀχαλινώτου ἐπιθυμίας σας.⁵¹ Α Δὲν εἶναι κατηγορία (κατὰ) τῆς φύσεως τὰ ὅσα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ τῆς ἐπιθυμίας τὰ λεγόμενα. Μὲ αὐτὴν (τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς) θὰ καταβάλλετε τὸν θυμὸν καὶ οὕτω θὰ κατευνάζετε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ συντρίβετε τὴν ἀπόγνωσιν. «Καὶ ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἓνα στόμα καὶ μία γλῶσσα δι' ὅλους».⁵² Νὰ ποῖον εἶναι ἀκόμη τὸ πρόβλημα. Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον μίαν γλῶσσαν. Καὶ διατὶ ὠνόμασε «ἓνα στόμα» τὴν γλῶσσαν; Εἶναι συνήθεια τῆς Γραφῆς ἔτσι νὰ ὀνομάζῃ τὰ λόγια - γλῶσσαν. Εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ γνωρίζετε καὶ αὐτὸ διὰ τοὺς ἀρετικούς τοὺς κατηγοροῦντας τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, ποῦ λέγουσιν ὅτι τὸ σῶμα εἶναι πονηρόν. Ἐπειδὴ τὰς πονηρὰς ἀκέψεις τοῦ νοῦ ἡ Γραφή τὰς ὀνομάζει διὰ τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ὅπως ἐπὶ παραδεί-

30. Γεν. 11, 1.

γματι. «Ἦκόμισαν τὴν γλῶσσαν των ὡς τοῦ ὄφρα».⁵³ B «Ἡ γλῶσσα των μάχαιρα ἀίχμηρά».⁵⁴ Μερικοὶ νομίζουν ὅτι τοῦτο λέγεται περὶ γλώσσης. Δὲν λέγεται περὶ γλώσσης. Μὴ γένοιτο. Διότι εἶναι ἔργον Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τῶν φονικῶν λόγων, ποῦ σκοτώνουν ἀνθρώπους καὶ καρφώνουν πρὸ φοβερὰ καὶ ἀπὸ ξέρος. Ἡ γλῶσσα των εἶναι μάχαιρα ἀκονισμένη. Καὶ ἀλλοῦ: «Χεῖλη δόλια εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὠμίλησεν κακὰ εἰς τὴν καρδίαν».⁵⁵ Δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ μέλους τοῦ σώματος, ἀλλὰ περὶ τῶν ὑπούλων λόγων. Ἔτσι καὶ ἐδῶ λέγοντας «Καὶ ἦτο ἡ γῆ ἓνα στόμα», δὲν ἐδίδαξεν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἓνα στόμα, ἀλλὰ ἐκάλεσε τὸ στόμα γλῶσσαν. Διότι ὅταν εἶπε ὅτι ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἓνα στόμα, προσέθεσε: «Καὶ μία γλῶσσα δι' ὅλους». C Ἔτσι ὅταν λέγῃ «Τάφος ἀνοικτός ὁ λάρυγγας των»,⁵⁶ δὲν κατηγορεῖ τὸν λάρυγγά των, ἀλλὰ τὰ κακὰ λόγια ποῦ ἀνεβαίνουν ἀπὸ ἐκεῖ, τὰς διδασκαλίας ποῦ ὀδηγοῦν εἰς τὸν θάνατον. Διότι αὐτὸ σημαίνει τάφος, δηλαδὴ δοχεῖον νεκρῶν, ὀσῶν καὶ σωμάτων. Τέτοια ἦσαν τὰ στόματα καὶ ἐκεῖνων ποῦ κατηγοροῦν τὸν δημιουργόν. Τέτοια εἶναι τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων ποῦ ὁμιλοῦν αἰσχρὰ καὶ χλευάζουν, αὐτῶν ποῦ προφέρουν δυσῶδη καὶ πονηρὰ λόγια ἀπὸ τὸν φάρυγγά των. Ἄνθρωπε, γέμισε τὴν ψυχὴν σου εὐωδῶν καὶ ὄχι δυσωδῶν. Κάμε τὴν θησαυρὸν βασιλικὸν καὶ ὄχι τάφον σατανικόν. D Καὶ ἂν εἶναι τάφος; Τοῦλάχιστον κλείσε τὸν καλὰ διὰ νὰ μὴ ἐξέρχεται ἡ δυσωμία. Ἔχεις πονηρὰς ἀναμνήσεις; Μὴ τὰς διατυπώσῃς διὰ λόγων. Ἄφρονε αὐτὰς εἰς τὸν θυθὸν καὶ ταχέως θὰ ἀποπνιγοῦν. Εἰμεθα ἄνθρωποι καὶ πολλὰς φορές σκεπτόμεθα πολλὰς πονηρὰς καὶ παραλόγους καὶ αἰσχρὰς ἀκέψεις, ἀλλὰ ἄς μὴ ἐπιτρέψωμεν αἱ ἀκέψεις μας νὰ καταστοῦν λόγια, διὰ νὰ πέλζωνται μέσα μας, νὰ ἐξασθενοῦν καὶ νὰ ἐξαφανίζωνται. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἐγκλείσῃ κανεὶς εἰς ἓνα λάκκον διάφορα ἀγρία θηρία, ἂν φράξῃ τὸν λάκκον ἀπὸ ἐπάνω τὰ πύγη εὐκολα. Ἄν ὁμως τοὺς παράσχῃ μικρὰν Ἐ διέξοδον καὶ ἐξαερισιμόν, τοὺς παρέχει πολλὴν παρηγορίαν, δὲν τ' ἀφήνει νὰ χαθοῦν ἀλλὰ τὰ ἐξαγριώνει περισσότερο. Ἔτσι συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν πονηρῶν ἀκέψεων, ὅταν γεννη-

51. Ψαλμ. 139, 4.
52. Ψαλμ. 58, 5.
53. Ψαλμ. 11, 3.
54. Ψαλμ. 6, 10.

θοῦν μέσα μας. Ἄν ἀποκλείσωμεν τὴν ἐξοδὸν των θὰ τὰς ἐξαφανίσωμεν ἀμέσως· ἂν ὅμως τὰς ἐξωτερικεύσωμεν με λόγια θὰ τὰς καταστήσωμεν ἰσχυρότερας, ἀφοῦ παράσχωμεν εἰς αὐτὰς εὐκαιρίαν νὰ ἀναπνεύσουν διὰ τῆς γλώσσης καὶ ἔτσι ταχέως θὰ καταπέσωμεν εἰς τὰ δάραθρα τῶν παραλόγων πράξεων διὰ τῆς ἀπασχολήσεως μετὰ τῶν αἰσχρῶν λόγων. ¹⁹⁴ Α Διὰ τοῦτο ὁ προφήτης δὲν τὸν ὠνόμασεν ἀπλῶς τάφον, ἀλλὰ τάφον ἀνοικτόν, κατηγοριῶν αὐτοῦ ποῦ ἀκριβῶς εἶπα. Δὲν καταισχύει μόνον τὸν ἑαυτὸν του ὁ προφῆρ τῶν λόγων αἰσχροῦς, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον καὶ ὅσους τὸν συναναστρέφονται τοὺς προξενεῖ πολλὴν βλάβην. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἂν ἀναίξωμεν τοὺς τάφους θὰ γεμισώμεν τὰς πόλεις με φθοῦναι. Ἔτσι καὶ ἂν ἀνοίγῃν ἐλευθέρως τὰ αἰσχρὰ στόματα, θὰ γεμισοῦν ὅλους ποῦ συναναστρέφονται (με αὐτοὺς) ἀπὸ φοβερὰν ἀρρώσθειαν. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ θέσωμεν Β θύραν, μαχλὸν καὶ χαλινὸν εἰς τὸ στόμα. Τὸ ὅτι λοιπὸν τότε ὕπηρχε μία μόνον γλῶσσα ἔχει ἰκανοποιητικῶς ἀποδειχθῆ ἔκ τῶν ἄνωτέρω. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον νὰ εἰπωθῆ διὰ ποῖον λόγον εἰσῆχθησαν αἱ πολλαί. Ἄλλὰ προηγουμένως ἄς ἀσκηθῶμεν εἰς τὸν ἠθικὸν λόγον, ἄς ἐκπαιδεύσωμεν τὴν γλῶσσαν μας νὰ ἔχη χαλινὸν καὶ νὰ μὴ λέγῃ ὅλα ὅσα (περνοῦν) ἀπὸ τὸ μυαλὸν μας. Νὰ μὴ κατηγορῶμεν τοὺς ἀδελφούς, νὰ μὴ δαγκῶνῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ τὸν κατατρέγῃ. Ἄπὸ ἐκείνους ποῦ δαγκῶνουν τὰ σώματα (σάρκες) εἶναι χειρότεροι αὐτοὶ ποῦ κάνουν αὐτὸ διὰ τῶν λόγων. Ἐκεῖνοι δαγκῶνουν με τὰ δόντια τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτοὺς δαγκῶναι τὴν ψυχὴν με λόγια, τραυματίζει τὴν ὑπόληψιν, C καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα ἀδεράπτειον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ δεχθῆ μεγαλύτερον κόλασμόν καὶ τιμωρίαν ὅσον φοβερώτερον εἶναι τὸ δάγκωμα. Καὶ ὄχι μόνον δι' αὐτὸ θὰ στερηθῆ τῆς συγγνώμης ὁ κατηγορῶν, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἔχει οὔτε ἄδικον, οὔτε δικαίαν αἰτιολογίαν νὰ ἀνακοινῶσιν τὴν πονηρίαν του σκέψιν. Διότι αἱ μὲν ἄλλαι ἁμαρτίαι καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν παραλόγους αἰτίας, ὥσπασον τὰς ἔχουν, ὅπως ὁ πόρνος ἐκπληρῶνει ἐπιθυμίας του, ὁ κλέπτης καταργεῖ τὴν φτώχεια, ὁ φονεὺς καταπαύει τὸν θυμὸν του. Ὁ κατηγορῶν δὲν ἔχει νὰ προβάλλῃ καμμίαν δικαιολογίαν. Διότι εἰπέ μου, ποῖαν χρηματικὴν περιουσίαν ἀποκτᾷ; D Ποῖαν ἐπιθυμίαν του ἐκπληρῶνει; Δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ θέμα ματιόματος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει οὔτε ἄδικον, οὔτε δικαίαν αἰτίαν καὶ διὰ τοῦτο δὲν τυγχάνει οὐδεμίαν συγγνώμης. Θέλεις νὰ εἴπῃς τὸ κακόν·

Σοῦ δίδω μίαν χρήσιμον συμβουλήν: Εἰπέ τὰς ἁμαρτίας σου ἀνελεήτως. «Λέγε λοιπὸν σοῦ, λέγει, τὰς ἁμαρτίας σου πρώτος διὰ νὰ δικαιωθῆς». ⁸⁶ Εἶδες ποτὲ αὐτὸς ποῦ λέγει τὸ κακὸν νὰ στεφανώνεται, νὰ ἐγκωμιάζεται, νὰ δικαιώνεται; Πάλιν: «Ὁ δικαῖος πρώτος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν του». ⁸⁷ Τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὄχι ἄλλον. Ἐάν ἄλλον κατηγορήσῃ, ἐτιμωρήθῃ, ἐάν τὸν ἑαυτὸν σου, ἐστεφανώθῃ. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς πόσον καλὸν εἶναι νὰ κατηγορήσῃς τὸ παράπτωμά σου, δικαῖος (εἶναι αὐτὸς) ποῦ κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν του κατὰ πρῶτον, λέγει. Καὶ πράγματι κανεὶς δικαῖος πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κατηγορῶν; Ἄν εἶναι κατηγορῶν, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι δικαῖος; Ὁ δικαῖος δὲν εἶναι ἔνοχος κατηγορίας, Ἄλλὰ διὰ νὰ καταλάβῃς, καὶ ἂν κανεὶς εἶναι ἁμαρτωλός, ἐπικρίνει ὅμως τὰ ἁμαρτήματά του, δικαιώνεται με τὸ νὰ τὰ ἐπικρίνῃ, καὶ διὰ τοῦτο εἶπε ὅτι δικαῖος εἶναι αὐτὸς ποῦ πρώτος ἐπικρίνει τὸν ἑαυτὸν του. Τί θὰ πῇ, πρῶτος; Πρῶτος καλὰ (νὰ ἴδῃς): Εἰς τὰ δικαστήρια ὑπάρχουν δύο μέρη, οἱ ἐνάγοντες καὶ οἱ ἐναγόμενοι, οἱ κατηγοροὶ καὶ οἱ κατηγορούμενοι, οἱ ἐνοχοὶ καὶ οἱ ἀθῶοι. Ὁ λόγος κατὰ πρῶτον δίδεται εἰς τὸν κατηγορῶν, τὸν ἀθῶον, ἐνῶ ἔδω συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. ¹⁹⁵ Α Σὺ ποῦ εἶσαι ὁ ἔνοχος λάβε τὸν λόγον πρῶτος, διὰ νὰ καταστήσῃς ἀθῶος. Μὴ περιμένῃς τὸν κατηγορῶν. Καὶ ἂν εἶσαι μετὰξὺ τῶν ἐνόχων, πρὶν ἀκοῦσῃς ἀπὸ ἐκείνου κατὰ τίποτα, κατηγορήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τὰ σφάλματά σου. Ἡ γλῶσσα εἶναι μάχαιρα ἀκονισμένη, ἀλλὰ ἄς μὴ τραυματίζωμεν τοὺς ἄλλους καὶ ἄς ἀποκόπτωμεν τὰ ἴδικά μας σάτια μέρη. Θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς δικαίους νὰ μὴ κακολογῶν τοὺς ἄλλους ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοὺς των; Ἄκουσε τὸν Παῦλον ποῦ φωνάζει δυνατὰ: «Χρεωστῶ χάριν εἰς τὸν Χριστὸν ποῦ με ἐνίσχυσε, ἐπειδὴ με ἐθεώρησε πιστὸν ἀνέθεσε εἰς ἐμὲ τὴν ὑπηρεσίαν, εἰς ἐμὲ ὁ ὁποῖος ἤμην προηγουμένως βλάσφημος καὶ δίκωτος καὶ ὕβριστής». ⁸⁸ Β Βλέπεις πῶς κακολογεῖ τὸν ἑαυτὸν του; Καὶ ἄλλου: «Ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, μετὰξὺ τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι ἐγώ». ⁸⁹ Καὶ πάλιν ἄλλου: «Δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι κατεβίωσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ». ⁹⁰

86. Ἦρ. 48, 36.

86. Παροιμ. 18, 17.

87. Α' Τιμῶν. 1, 12-15.

88. Α' Τιμῶν. 1, 15.

89. Α' Κορινθ. 15, 9.

Είδες πώς ο Παῦλος ἐπικρίνει παντού τὸν ἑαυτὸν του; Γνωρίζει τὸ κέρδος αὐτῆς τῆς ἐπικρίσεως ὅτι ἐπεξεργάζεται δικαιοσύνην. Ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπικρίνη τὸν ἑαυτὸν του, χρησιμοποιεῖ ἀλύπητα τὴν κατηγορίαν. Καὶ δταν ἴδῃ ἄλλους νὰ ἐπικρίνουν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων, Ἐ κίτταζε μὲ πόσῃ μεγάλῃ αὐστηρότητά τοὺς κλείει τὸ στόμα λέγων ὡς ἔφη: «Ἦποτε μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν ὠρισμένον καιρὸν ἕως οὗτο ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖός θὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τὰ πράγματα ποὺ κρύπτονται εἰς τὸ σκότος καὶ θὰ φανερώσῃ τὰς σκέψεις τῶν καρδιῶν».⁴⁰ Διατήρησε ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ποὺ γνωρίζει τὰ μυστικά τῆς σκέψεως. Καὶ ἂν νομίζῃς ὅτι γνωρίζεις ἀκριδῶς τὰ τοῦ πλησίον, ἡ κρίσις σου εἶναι ἐσφαλισμένη. Διότι «ποῖος γνωρίζει, λέγει (ἡ Γραφή), τὰ πράγματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὑπάρχει εἰς αὐτόν».⁴¹ Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἐγκαταλελειμένους καὶ εὐτελεῖς δὲν ἔχουν λάμψει περισσότερο χαρούμενα ἀπὸ τὸν ἥλιον, (καὶ) πόσοι ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ περιφανεῖς δὲν θὰ εὐρεθοῦν νὰ εἶναι τῆς ἀσπρισμένης; Δ Ἦκουσες πῶς ὁ Παῦλος ἐπικρίνει τὸν ἑαυτὸν του μὲ σφοδρότητα, ὑπερβάλλων τὰ ἁμαρτήματά του διὰ τὰ ὅποια δὲν ἦτο ἐνοχος καὶ τὰ ἐνθυμείται συνεχῶς; Διότι ἦτο πρὸ τοῦ δαπίσματος δλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὀδριστης, ἐκεῖνο δὲ τὰ ἁμαρτήματα ἀπῆλειψε τὸ δάπτισμα. Ὅστόσο ὅμως τὰ ἐνθυμείται ὄχι διότι ἔπρεπε νὰ δώσῃ δι' αὐτὰ λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνος ποὺ ἦτο, ὅπως τὸν ἐδημιούργησε τὸν μετέβαλεν ἀπὸ διώκτην εἰς ἀπόστολον. Ἐάν ἐκεῖνος μνημονεύῃ τὰ ἐξαλειφθέντα ἁμαρτήματα, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα Ἐ τὰ μετὰ τὸ δάπτισμα. Διότι Ποία ἀπολογία θὰ ὑπάρξῃ εἰς ἡμᾶς ἢ ποία συγγνώμη, ὅταν ἐκεῖνος μὲν μνημονεύῃ συνεχῶς τὰ ἁμαρτήματά του, διὰ τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν ὑπενθυμίζομεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὰ ἁμαρτήματα διὰ τὰ ὅποια θὰ λογοδοτήσωμεν, καὶ ἀφήνοντας τὰ ἴδικά μας σχολιάζομεν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων; [Ἦκουσε τὸν Πέτρον ποὺ λέγει: «Φύγε ἀπὸ κοντὰ μου διότι εἶμαι ἄνθρωπος ἁμαρτωλός»]⁴² 196 Α Ἦκουσε πῶς καὶ ὁ Ματθαῖος κατηγορεῖ τὴν προηγουμένην ζωὴν του καὶ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του τε-

40. Α' Κορινθ. 4, 5.
41. Α' Κορινθ. 2, 11.
42. Λουκ. 5, 8.

λώνην καὶ δὲν ντρέπεται νὰ δυσφημῇ τὸν προηγουμένον διὸν του. Ἐπειδὴ δὲν εἶχον τίποτε διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν ἑαυτὸν των μετὰ τὸ δάπτισμα, ἐνεθυμίσθησαν τὰς προηγουμένας (πράξεις) διὰ νὰ μᾶς διδάξουν νὰ μὴ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ ξένα κακὰ ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰ ἴδικά μας καὶ συνεχῶς νὰ τὰ ἐνθυμούμεθα. Διότι δὲν εἶναι, δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο φάρμακον τέτοιο διὰ τὴν ἀπάλειψιν τῶν ἁμαρτημάτων, παρὰ ἡ συνεχὴς αὐτῶν ἀνάμνησις καὶ ἡ συνεχὴς κατηγορία αὐτῶν. Ἐτοί ὁ τελώνης κατάρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ἀναριθμητὰ κακὰ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «Ὁ Θεὸς ἄς μὲ λυπηθῇ τὸν ἁμαρτωλόν».⁴³ Β Ἐτοί ὁ Φαρισαῖος ἐστερήθη ἀπὸ κάθε δικαιοσύνην, ἐπειδὴ ἔπαυσε νὰ σκέπτεται τὰ ἴδικά του σφάλματα καὶ κατεβίβασεν διὸν τὸν κόσμον λέγων: «δὲν εἶμαι ὅπως οἱ ἄλλοι θυρωποὶ ἀρπαγῆς καὶ πλεονέκται, ὅτε ὅπως αὐτὸς ὁ τελώνης».⁴⁴ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνεβούλευε λέγων: «Ὁ καθένας ἄς ἐξετάσῃ τὸ ἔργον του καὶ τότε ὁ λόγος τῆς καυχῆσεως του θὰ εἶναι εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ ὄχι ἐν συγκρίσει μὲ ἄλλων».⁴⁵ Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην πῶς οἱ δίκαιοι κατηγοροῦσαν τὸν ἑαυτὸν των; Ἄκουσε καὶ τοὺτους νὰ λέγουν καὶ νὰ συμφωνοῦν μὲ ἐκεῖνους (τῆς Καινῆς Διαθήκης). Γ Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ ἔλεγεν καὶ ἀνομίαι μου ὑπερέβησαν τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς μου καὶ ἐπεκάθησαν ἐπάνω μου ὡς βαρὺ φορτίον».⁴⁶ Ὁ δὲ Ἡσαίας ἐφώνασε δυνατὰ: «Ἀλοῖμονο, ἐγὼ ὁ δυστυχῆς, διότι εἶμαι ἄνθρωπος καὶ ἔχω χεῖλη ἀκάθαρτα».⁴⁷ Καὶ οἱ τρεῖς παῖδες παραμένοντες ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ παραδυσάντες τὰ σώματά των εἰς τὸν θάνατον πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, συγκατέλεγον τοὺς ἑαυτοὺς των μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐκ τῶν ἁμαρτωλῶν. «Ἄμαρτησάμεν, διεπράξαμεν ἀνομίας, λέγοντες».⁴⁸ Καὶ ὅμως τί πλέον λαμπρόν, τί πλέον καθαρόν ἐκεῖνων; Καὶ ἂν ἦσαν μερικοὶ ποὺ εἶχαν κάμει ἁμαρτίας, τὰς ἐκαθάρισεν ὅλας ἡ δύναμις τῆς φλογός. Ἄλλὰ δὲν ἐκύτταζον τὰ ἴδικά των κατορθώματα, ἀλλὰ τὰς ἁμαρτίας ἐσκέπτοντο. Ἐτοί καὶ ὁ Δανιὴλ μετὰ τὸν λώκκον τῶν λεόντων, μετὰ τὰς ἀναριθμήτους τιμωρίας ποὺ ὑπέμεινε καὶ αὐτὸς κατηγορεῖ τὸν ἑαυτὸν του, οὐδεὶς τὸν

43. Λουκ. 18, 13.
44. Λουκ. 18, 11.
45. Γαλ. 6, 4.
46. Ψαλμ. 87, 5.
47. Ἦσ. 6, 5.
48. Δαν. 3, 29.

πλησίον του. Τι συμβαίνει τότε; Αυτός που λέγει κακά δι' άλλους όργιζει τον Κύριον, ενώ αυτός που αυτοκατηγορείται τον εξιλεώνει και τον κατευνάει. Τον δίκαιον τον κάμνει δικαιότερον και τον άμαρτωλόν τον άποστα από τας κατηγορίας και τον καθιστά άξιον συγγνώμης. Γνωρίζοντες λοιπόν αυτά, άς μη άσχολούμεθα συνεχώς με τά ξένα κακά, αλλά με τά ίδια μας. "Άς προσάγωμεν την συνειδησίμ μας, άς ενδουηθώμεν όλην την ζωήμ μας, άς εξετάσωμεν κάθε Έ άμαρτίαν μας και όχι μόνον να μη λέγωμεν κακόν δι' άλλους, αλλά ούτε ν' ακούωμεν να λέγουν κακά δι' άλλους. Διότι και εις αυτό υπάρχει κατηγορία και ή τιμωρία του (είναι) πολύ θαρεια. Διότι «ψευδή φήμη, λέγει, μη δεχθής».⁴⁸ Δέν ειπεν ο Θεός «Μή πιστεύης ψευδή φήμη», αλλά ούτε να την δεχθής. Φράζε τά αυτιά σου, εμπόδιζε την εισοδον εις την κατηγορίαν, κάνοντας τείχος δείξε ότι από τον κατηγορούμενον δέν είναι μικρότερος έχθρος και πολέμιος ο άκουων του κακολογούντος. ¹⁹⁷ Α Μιμήσου τον προφήτην, ο οποίος λέγει: «Αυτόν που κατηγορούσε κρυφά τον πλησίον του, τον έξεδίδωκα».⁴⁹ Δέν ειπε: δέν τον έπίστευα, ούτε ότι δέν παρεδόχημ τά λεγόμενα, αλλά τον έξεδίδωκα ως έχθρον και πολέμιον.

Άλλά είναι μερικοί που παρηγοούν τον έαυτών των με ψυχράν παρηγορίαν, λέγοντες: Κύριε, μη μου καταλογίσης αυτήν την άμαρτίαν διότι την όφειλω εις λόγον εξ άκοής. Τι χρειάζεται ή άπολογία; Τι χρειάζεται αυτή ή συγχώρησις; Σιώπα και θά άπαλλαγής από τας κατηγορίας. Μη είπής τίποτε και θά είσαι καθαρός από την άγωνίαν. Διατι δημιουργείς Β δυσκολίας εις τον έαυτών σου και εις τον Θεόν και εις τους ανθρώπους; Διατι καθιστάς υπεύθυνον εγκλημάτων τον έαυτών σου; Διατι τον επιβαρύνεις με βαρύτερον φορτίον; Δέν σου φθάνει να έχης εθύνως διά τά Ιδικά σου κακά αλλά έπισωρεύεις και άλλας άμαρτίας εις τον έαυτών σου; Είναι περιττή αυτή ή άπολογία. Δέν όφείλεις λόγον άκοής, αλλά χρεωστείς λόγον κατηγορίας. Διότι όταν λοιπόν άκούσης και δέν σιγήσης, δέν όφείλεις μόνον λόγον εξ αίτιας άκοής, αλλά και κατηγορίας. Διότι από τους λόγους σου θά δικαιωθής και από τους λόγους σου θά κατακριθής,⁵¹ λέγει ή Γραφή. Αυτό άχι όπέρ των κακώς άκούοντων, αλλά όπέρ των κακώς

48. Ήβρ. 93, 1.
50. Ήβρ. 100, 5.
51. Ματθ. 12, 87.

λεγοντων φοβούμενος λέγω και διαμαρτύρομαι. C Διότι αυτός ο οποίος κακώς ήκουσε δέν έπηρεάσθη καθόλου, ούτε έβλάδθη. Άλλά αν είναι ψευδή τά λεγόμενα περί αυτού, θά λάβη μισθόν. "Αν είναι άληθή ούτε έτσι θά επηρεασθής, παρά την Ιδικήν σου κατηγορίαν. Διότι ούτε από την Ιδικήν σου κακολογίαν θά εξαρτήση ο δικάζων την απόφασίν του δι' αυτόν. "Αν δε χρειάζεται να είπη κάτι το θαυμαστόν, θά κερδίση τά μέγιστα άνεχόμενος γενναίως την έξούβριον, όπως και ο τελώνης. "Όποιος δε κακολογεί κι' αν άκόμη άληθή είπη περί του πλησίον, θά άδικηθής τά μέγιστα. D Και ότι μόν ο συκοφαντών ζημιώνεται δέν χρειάζεται ουδεμίαν απόδειξιν, ότι δε και αν άκόμη λέγη την άλήθειαν, κάμνει πλέον ώσπληρόν το δικαστήριον εις τον έαυτών του, διαπομπεύων τας συμφοράς του πλησίον και γινόμενος αίτια σκανδάλων, τά όποια πρέπει να κρύπτη, αυτός τά άποκαλύπτει εις όλους και διακηρύττει τά άμαρτήματα του πλησίον, είναι εις τον καθένα φανερόν. Διότι αν κάποιος σκανδαλίση ένα είναι άναγκαίον να τιμωρηθής, τότε τί τιμωρίαν θά λάβη αυτός που σκανδαλίσει χιλιάδας με τας πονηράς διαδόσεις του; Πράγματι ο Φαρισαίος δέν έψεύδετο, αλλά έλεγε την άλήθειαν, όνομάτων τελώνων τον τελώνων, παρά Έ ταυτα όμως έτιμωρήθη. Γνωρίζοντες, λοιπόν, ταυτα αγαπητοί, άς αποφύγωμεν να κατηγορούμεν. Ούτε δυσκολώτερα ούτε εδκολώτερα άμαρτία υπάρχει από αυτήν. "Ενεκα τίνος λόγου; Διότι κάθε παρανομίας ενεργεί δραστικώτερον και συναρπάζει ταχέως τον μη προσέχοντα. Διότι αι άλλαι άμαρτίαι χρειάζονται και χρόνον και δαπάνην και φροντίδα και συνεργούς και πολλές φορές, με τό πέρασμα του χρόνου, δέν πραγματοποιούνται. Να τί θέλω να ειπώ. Θά προτιμούσε κάποιος να φονεύση, θά προτιμούσε να άρπάση και να γίνη πλεονέκτης. Χρειάζεται επίτιμον έργασίον και ενώ φροντίζει πολλές φορές κατέπαυσε την όργην, άπεμακρόνη από ¹⁹⁸ Α την πονηράν του επιθυμίαν, έμπαταίωσε την κακήν του γνώμημ και δέν προσέθεσε την πράξιν εις την θέλησιν. "Επι τής κακολογίας όμως δέν συμβαίνει έτσι, αλλά αν δέν είμεθα πάρα πολύ έγκρατείς, συναρπαζόμεθα εδκολα και ούτε χρόνος, ούτε φροντίς, ούτε δαπάνη, ούτε επίτιμος έργασία χρειάζεται εις ημάς διά να κακολογήσωμεν. Άρκεί μόνον να τό προτιμήσωμεν και ή θέλησίς μας θά καταστή άμέως έργον. Διότι μόνον ή γλώσσα είναι αυτή που εργάζεται. Και επειδή τό κακόν είναι κεραυνόβολον και εδκολος ή άμαρτία, (διά τούτο) είναι και φοβερά ή τιμωρία και ο κολασμός και ουδέν κέρ-

δος Β, ούτε μικρόν, ούτε μέγα, ἄς ἀποφεύγωμεν μὲ πολλήν ἀκρίβειαν τὴν ἀσθένειαν καὶ ἄς περιοριζώμεν τὰ κακὰ τῶν ἄλλων χωρὶς νὰ τὰ κοινολογοῦμεν. Ἄς διδάσκωμεν τοὺς ἁμαρτάνοντας ὅπως λέγει καὶ ὁ Κύριος: «Ἄν ὁ ἀδελφός σου ἁμαρτήσῃ εἰς σέ, πήγαινε καὶ ἐλεγξέ τον ὅταν θὰ εἶσθε οἱ δύο σὰς μόνου.»¹⁵ Ἡ μὴ κοινοποίησις τοῦ ἐλέγχου θὰ κάμῃ εὐκολωτέραν τὴν θεραπείαν. Ἄς μὴ δαγκώνωμεν, οὔτε νὰ κατατρώγωμεν τὰ τραύματα τῶν ἄλλων. Ἄς μὴ μιμηθῶμεν τὰς μύigas, ἀλλὰ τὰς μέλισσας ἄς ζηλεύσωμεν. Αἱ μύigαι κἀθῆνται εἰς τὰ τραύματα καὶ δαγκώνουσι, ἐνῶ αἱ μέλισσαι πετοῦν εἰς τὰ ἄνθη. Διὰ τοῦτο αἱ μέλισσαι κατασκευάζουσι κηρήθρας, ἐνῶ αἱ μύigαι προκαλοῦν ἀσθενείας εἰς τὰ σώματα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐπικαθήσονται. C Αἱ μύigαι εἶναι σιχαμεραὶ, ἐνῶ αἱ μέλισσαι ποθηταὶ καὶ ἔνδοξοι. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἄς προετοιμάσωμεν τὴν ψυχὴν μας νὰ πετάξωμεν ἐπάνω εἰς τὸ λιθάδι τῆς ἀρετῆς τῶν ἁγίων καὶ ἄς ἀσφραϊνώμεθα συνεχῶς τὴν εὐωδίαν τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων καὶ ἄς μὴ δαγκώνωμεν τὰ τραύματα τῶν πλησίον μας. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἴδωμεν μερικοὺς νὰ τὸ κάμνουν ἄς τοὺς κλείσωμεν τὸ στόμα, δημιουργοῦντες τείχος δι' αὐτοὺς εἰς τὸν φόβον τοῦ κολασμοῦ, ὑπενθυμίζοντες εἰς αὐτοὺς τὴν συγγένειαν τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἂν δὲν τελεσφορήσῃ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἄς τοὺς ὀνομάσωμεν μύigas, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆν πονηρὰν οὐκείῃν ἢ ἐντροπῇ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς, D καὶ ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τῆν κακὴν αὐτὴν ἀσχολίαν καὶ νὰ καταναλώσωσι δόλου τὸν καιρὸν των εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἰδικῶν των κακῶν. Διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ ὅσοι ἔχουν καταπέσει θὰ σηκωθῶν ὅταν δὲν κοινολογοῦνται διὰ τῆς ἀναμνήσεως εἰς αὐτοὺς τὰ σφάλματά των καὶ ἐκεῖνοι ποὺ οὐκ ἐπίονται συνεχῶς τὰ οὐκ εὐκαὶ κακὰ, εὐκόλως θὰ τὰ ἀπωθήσονται καὶ θὰ γίνονται ἀδιάφοροι διὰ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐξετάζουσι συνεχῶς τὴν ἀρετὴν τῶν ἁγίων θὰ ἀποκτήσωσι μέγιστον ζῆλον διὰ τὴν μίμησιν αὐτῶν. Ὅταν δὲ λα αὐτὰ τὰ κατορθώσωμεν μὲ ὅλον τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἠμπορέσωμεν, μαζὶ μὲ τὸ πλῆρωμα αὐτὸ Ε νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύναν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ εἰς τὸν ὅποιον μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

15. Ματθ. 18, 15.

ΟΜΙΛΙΑ

150 Α ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΓΡΗΝ ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «ΓΝΩΡΙΖΟΜΕΝ ΟΤΙ ΔΙ' ΟΣΟΥΣ ΑΓΑΠΗΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ», ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΘΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΕΡΑΙΟΝ ΤΗΣ ΘΑΥΤΗΣΣ.

Ὅταν νὰ ἤμην μακρὰν σὰς ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ἔτσι αἰσθάνομαι σήμερον. Ἄν καὶ ἔτυχε νὰ εἶμαι κλεισμένος εἰς τὸ σπίτι μου λόγω ἀσθενείας σωματικῆς, ἐν τούτοις ἠσθάνομαι ὡσάν νὰ εἶχα μεταναστεύσῃ κάπου πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀγάπην σας. Αὐτὸς ποὺ γνωρίζει ν' ἀγαπᾷ, ὅταν ἀκριβῶς δὲν ἠμπορῇ B νὰ συναναστραφῇ τὸν ἀγαπώμενον ἀκόμη καὶ ἂν κατοικῇ εἰς τὴν ἴδιαν πόλιν, δὲν διαφέρει εἰς τίποτε ἀπὸ τοὺς διατρίβοντας εἰς ἄλλην πόλιν. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι γνωρίζουν ν' ἀγαποῦν. Συγχωρήσατέ με, λοιπὸν, ὡς παρακαλῶ. Δὲν ἔγινεν ὁ χωρισμὸς μας ἀπὸ ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ ἡ σιγὴ ὀφείλεται εἰς ἀσθένειαν τοῦ σώματος. Καὶ γνωρίζω βεβαίως ὅτι ὅλοι σεῖς χαίρετε διὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔγινε καλὰ, ἐνῶ ἐγὼ χαίρω ὄχι μόνον διότι ἐγλύτωσα τὴν ἀρρώστειαν ἀλλὰ καὶ διότι ἠμπορῶ νὰ ἰδέω πάλιν τὰ ποδοῦμένα πρόσωπά σας καὶ νὰ ἐντροφῶ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην σας. Καὶ ὅπως οἱ πῶ πολλοὶ ἄνθρωποι, μετὰ τὴν ἀποδρομὴν τῆς ἀσθενείας, ἐπὶ ζήτητον φιλάλας καὶ ποτήρια καὶ ψυχρὰ ὕδατα, ἔτσι καὶ εἰς ἐμέ C κατέστη πῶ γλυκεία ἀπὸ κάθε ἄλλῃ εὐφροσύνην ἢ συναναστροφή μου μαζὶ σας. Καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ ζήτημα ὕγιαι καὶ ἀφειτηρίαν εὐχαριστίσεως.

Ἐλάτε λοιπὸν, ἀφοῦ ἐομίζωμεν χάρις εἰς τοῦ Θεοῦ, ἄς ἀποδώσωμεν ἀμοιβαίως τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, ἂν εἶναι βεβαίως δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ τοῦτο ποτέ. Αὐτὸ τὸ χρέος εἶναι τὸ μόνον ποὺ δὲν γνωρίζει τέλος καὶ ὅσο ἀποδίδεται τόσο καὶ ἐπιτείνεται. Καὶ ὅπως εἰς περιπτώσεις χρημάτων ἐπαινοῦμεν ὄσους δὲν ὀφείλουσι τίποτε, ἐδῶ ἀντιθέτως μακαρίζομεν ὄσους ὀφείλουσι πολλά. Διὰ τοῦτο φ Παῦλος, ὁ διδασκαλὸς τῆς οἰκουμένης, D ἔγραφε καὶ δικήρυσσε: «Δὲν ὀφείλετε εἰς κανένα τίποτε ἔκτος ἀπὸ τὸ

νά αγαπάτε ἀλλήλους»,¹ θέλω νά χρέος τοῦτο νά τό ἀποδίδωμεν πάντοτε καί νά τό ἀφείλωμεν πάντοτε καί ποτέ νά μή τό τελειώσωμεν, ἕως ὅτου τελειώσωμεν τήν παρούσαν ζωήν. Ὅπως εἶναι θαυρῶ καί ἐπαχθές τό νά ἀφείλωμεν χρήματα, ἔτσι καί τό νά μή ἀφείλωμεν διὰ παντός αὐτήν ἐδῶ τήν ἀφειλήν, εἶναι ἄξιον κατηγορίας. Καί διὰ νά γνωρίζης ὅτι τοῦτο ἔχει ἔτσι, ἀκώσῃς τήν σοφίαν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος διετύπωσε τήν παραίτησιν Ἐ κατὰ τόν ἐξῆς τρόπον. Λέγων δηλαδή πρότερον «δέν ἀφείλετε τίποτε καί σέ κανένα», συνέχισε: «ἐκτός ἀπό τό νά αγαπάτε ἀλλήλους», ἐπιθυμῶν νά συγκεντρώσωμεν εἰς τό σημεῖον τοῦτο ἅλην τήν ἀφειλήν μας καί εἰδικῶς ἐπιθυμῶν νά μένῃ τό χρέος μας τοῦτο τῆς ἀγάπης ἀνεξόφλητον πάντοτε. Αὐτό ἄλλωστε εἶναι ἐκεῖνο πού συγκροτεῖ καί δίδει περιεχόμενον εἰς τήν ζωήν μας.

Ἐπειδή λοιπόν γνωρίζομεν πόσον εἶναι τό κέρδος τῆς ἀφειλῆς αὐτῆς καί ὅτι ὅσον τό ἀποδίδομεν τόσον καί ἀυξάνεται, ἐλάτε λοιπόν καί ἐγώ νά σᾶς ἐπιληρώσω σήμερον, ὅσον τό δυνατὸν ταχύτερον, τό χρέος πού σᾶς ἀφείλω, ὅχι δέδαια ἀπό ἀδιαφορίαν ἢ ἀγνωμοσύνην, ἀλλά ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας μου.¹⁵¹ Ἄ μέ τό νά συζητήσωμεν μαζί ἐπ' ὀλίγον ἀγοπητοῖ μου, θέτοντες ὡς θέμα τῆς συζητήσεως αὐτὸν τοῦτον τὸν διδασκάλον τῆς οἰκουμένης. Ἄς φέρωμεν εἰς τό προσκήνιον τῆς ὁμιλίας μας καί ἄς ἀναπολήσωμεν ἐκεῖνα πού ἔλεγε γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καί μέ τὸν τρόπον αὐτὸν θά παρατείνωμεν τήν πνευματικὴν ἐστίασιν εἰς τήν ἀγάπην σας.

Εἶναι ὁμως ἀναγκαῖον νά εἰπῶ ποῖα εἶναι ἡ ἀναγνωσθεῖσα περικοπὴ, διὰ νά ὑπομνήσωμεν τὰ λεχθέντα καί ἔτσι νά δεχθῆτε μέ περισσοτέραν εὐκολίαν τὰ λεγόμενά μου. «Γνωρίζομεν, λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ πάντα τείνουσι πρὸς τό ἀγαθόν διὰ τοὺς αγαπῶντας τὸν Θεόν».ἡ Τί σημαίνει τό προσήμιον τοῦτο; Ἐ Οὐδέποτε τυχαίως καί μοιραίως ὁμιλεῖ ἡ μακαρία ἐκείνη ψυχὴ, ἀλλὰ πάντοτε προσκομίζει διὰ τὰ ὑποκείμενα πάθη τὰ κατάλληλα πνευματικὰ φάρμακα. Τί εἶναι αὐτὸ διὰ τό ὁποῖον ὁμιλεῖ; Ἐπειδὴ οἱ πειρασμοὶ πού περιστοιχίζουσι ἀπὸ παντοῦ ὄσους προσεχώρουσι εἰς τήν πίστιν ἦσαν πολλοὶ τότε, καί αἱ μηχανορραφίαι τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀλλεπάλληλοι καί αἱ ἐπιβουλαὶ συνεχεῖς, καί δέν ἠσυχάζαν ὄσοι ἐπολέμουσι τό κήρυγμα, ἄλλους ρίπτοντες εἰς τὰς φυλακάς, ἄλλους ἀπάγοντες καί ἄλλους

1. Ρωμ. 13, 8.
2. Ρωμ. 8, 28.

εἰς λογῆς-λογῆς δάραθρα σύροντες, διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὡσάν εἷνας ἀριστος στρατηγός, βλέπων τὸν ἀντίπαλον νά πνέῃ θυμὸν ἄγριον, Ἐ περιέρχεται τοὺς ἰδικούς του καί τοὺς ξεσηκώνει ἀπὸ παντοῦ, τοὺς δίδει νεῦρον, τοὺς προετοιμάζει, τοὺς καθιστᾷ πλέον θαρραλέους, τοὺς κάμνει προθυμότερους νά ὑψώσουσι τὰς χεῖρας ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, χωρὶς νά φοβοῦνται τὰς καταδρομὰς του, ἀλλ' ἀντιθέτως, μέ ἀλύγιστον φρόνημα νά τὸν ἀντιμετωπίζουσι πρόσωπον μέ πρόσωπον, ἂν ἦτο δυνατόν, χωρὶς νά ἐγκαταλείπουσι τήν ἀντίστασιν ἐναντίον του. Μέ τὸν ἴδιον τρόπον καί ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἡ οὐρανομήκης ψυχὴ, ἐπιθυμῶν νά διεγείρῃ τὰ φρονήματα τῶν πιστῶν, ἀκόμη καί ἂν ἦσαν πεπτωκότα, ἐδιόχετο νά ἀναστήλωσῃ τό θάρρος των καί ἤρχισε νά λέγῃ: Ἐ «Γνωρίζομεν ὅτι διὰ τοὺς αγαπῶντας τὸν Θεόν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τό ἀγαθόν».

Βλέπεις τήν ἀποστολικὴν του σύνεσιν; Δέν εἶπε «γνωρίζω», ἀλλὰ «γνωρίζομεν» διὰ ν' ἀποσπάσῃ τήν συγκοπήθεσιν των εἰς τὰ λεγόμενά του, ὅτι δι' ὄσους αγαπῶν τὸν Θεόν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τό ἀγαθόν. Παρατήρησε τήν ἀκρίθειαν τῶν ἀποστολικῶν φράσεων. Δέν εἶπεν: Ὅσοι αγαποῦν τὸν Θεόν ἀποφεύγουσι τὰ δεινά καί ἐλευθερώνονται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Ἄλλα λέγει: «Γνωρίζομεν», δηλαδή εἰμεθα πεπεισμένοι, πληροφορημένοι καί ἀπὸ τῆν ἴδιαν τὴν πείραν τῶν πραγμάτων ἐλάβομεν τὰς ἀποδείξεις. «Γνωρίζομεν ὅτι δι' ὄσους αγαπῶν τὸν Θεόν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τό ἀγαθόν».

Πόσην δύναμιν δέν ἔχει ἡ μικρὰ αὐτὴ φράσις; «Τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τό ἀγαθόν», λέγει: Ἐ Μὴ νομίσης ὅτι ἐδῶ πρόκειται διὰ τὰ χρηστὰ μόνον, οὔτε νά ὑπολογίσῃς μόνον τήν ἀνεσιν καί τήν εὐκολίαν, ἀλλὰ καί τὰ ἀντίθετα, ὅπως τὰ δεσμητήρια, τὰς θλίψεις, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς καθημερινὰς ἐφόδους καί τότε θά ἴδῃς μέ ἀκρίθειαν τήν δύναμιν τοῦ ρητοῦ. Καί διὰ νά μή ὀδηγήσῃ μακρὰν τὴν ἀγάπην σας, θά σᾶς ὑπενθυμίσω, ἂν θέλετε, μερικά ἀπὸ ὄσα συνέδησαν εἰς ἐκεῖνον τὸν μακάριον καί θά ἴδῃτε τὴν ἰσχὺν τοῦ ρητοῦ.¹⁵² Ἄ Περιερχόμενος πανταχοῦ, σπείρων τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, ἐκρίζωνων τὰ ἀγκάθια, ἐδιόχετο νά σπείρῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ καθενός. Ἐφῆσσε λοιπὸν εἰς κάποιον πόλιν τῆς Μακεδονίας καί, ὅπως μᾶς διηγείται ὁ μακάριος Λουκάς, ὁ συγγραφεὺς τοῦ διδλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, συνήντησε μίαν δοῦλην, ἡ ὁποία εἶχε πνεῦμα πονηρὸν καί δέν τῆς ἦτο εὐκολὸν νά σιωπήσῃ. Αὐτὴ περιερέετο παντοῦ καί ἤθελε νά φανε-

ρώση τὴν παρουσίαν των διὰ τοῦ δαίμονος. Οἱ ἀπόστολοι ὡσάν με μαστίγιον, με λόγον καὶ πρόσταγμα, τὴν ἡλευθέρωσαν ἀπὸ τὸν δαίμονα τὸν πονηρὸν. Ἔπρεπε λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως νὰ βλέπουν ὡς εὐεργέτας καὶ σωτήρας τοὺς ἀποστόλους καὶ νὰ τοὺς ἀνταμείβουν διὰ τὴν τὴν εὐεργεσίαν με παντοειδῆς περιποιήσεις. Β Ἀὐτοὶ ὅμως τοὺς ἀντήμειψαν με τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα καὶ ἔκαυσε με τοῖον τρόπον. «Βλέποντες οἱ κύριοι τῆς διτῆς ἔχασαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐργασίας τῆς, συνέλαβον τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, τοὺς μετήγαγον ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν ἀγορὰν, τοὺς ἔφεραν ἐνώπιον τῶν στρατηγῶν καὶ τοὺς κατέφεραν πολλὰ κτυπήματα. Τοὺς ἔβαλαν κατῴπιον εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παράγγειλαν εἰς τὸν δεσμοφύλακα νὰ τοὺς προσέχη πολὺ».

Εἶδατε τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν ἔδειξαν αἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης; Εἶδατε τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν καρτερίαν τῶν ἀποστόλων; Περιμένετε ὀλίγον καὶ θὰ ἴδῃτε καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Σοφὸς καὶ ἐφευρετικὸς C ὅπως εἶναι, δὲν λύει τὰ δεινὰ ἀπὸ τὴν φρενὴν καὶ ἐν προοίμιῳ, παρὰ μόνον ὅταν αὐξηθῶν ὅλοι αἱ ἀντιξοότητες καὶ φρενὴ ἐκ τῶν πραγμάτων ἢ ὑπομονῆ τῶν αγωνιστῶν του, ὅποτε δεκνύει καὶ τὴν ἰσχυρὴν του δύναμιν. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἔχη νὰ λέγῃ κανεὶς διὰ τοῦτο ὁρμῶν εἰς τοὺς κινδύνους πιστευόντες διτὴν δὲν θὰ πάθουν τίποτε τὸ δυσάρεστον, ὁ Θεὸς ἀφήνει καὶ μερικοὺς εἰς τὰ δεινὰ, μεταχειριζόμενος κάποια μυστικὴν σοφίαν καὶ ἄλλους ἐξαρπάζει ἀπὸ αὐτά. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς με ὅλα αὐτὰ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ διτὴ ἐπιφυλάσων μεγαλυτέρας ἀμοιβᾶς ἐπιτρέπει ἔτσι νὰ ἐπιπέωνται τὰ δεινὰ. Ἔτσι κάμνει καὶ εἰς τὴν παρούσαν περίπτωσιν. Μετὰ D τὴν τὴν τὴν θαυματουργίαν καὶ εὐεργεσίαν ποὺ ἐπέδειξαν οἱ ἀπόστολοι ἀποδιώκοντες τὸν ἀναίσχυντον ἐκεῖνον δαίμονα, ἐπέτρεψε καὶ νὰ μαστιγωθῶν καὶ νὰ ριθῶν εἰς τὸ δεσμητήριον. Ἀπὸ ἐδῶ μάλιστα ἀποδεικνύεται ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τοῦτο ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἔλεγε: «Θὰ καυχῶ γλυκύτατα διὰ τὰς ἀσθενείας μου διὰ νὰ με προστατεύσῃ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ».⁵ Καὶ περαιτέρω: «Ὅταν ἀσθενῶ, τότε εἶμαι δυνατός, δυνατίζων ἀσθενείαν τοὺς ἀλλοπαλλήλους πειρασμούς. Ἄλλ' ἴσως ἀπαρήση κανεὶς διὰ τοῖον λόγον ἐξεδίωξαν τὸν δαίμονα, ἀφοῦ δὲν εἶπε τίποτε

3. Πράξ. 16, 19-29.
4. Β' Κορ. 12, 9-10.

ἐναντίον των, ἀλλὰ μᾶλλον ἐφανερώνη τὴν παρουσίαν των. Διότι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφύναζεν ὁ δαίμων λέγων: Ε «Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι δούλοι τοῦ Ὑψίστου οἱ ὅποιοι μᾶς ὑποδεικνύουν τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας». Μὴ παραξενευθῆς, ἀγαπητέ. Καὶ ταῦτα εἶναι δείγμα τῆς ἀποστολικῆς συνέσεως καὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐάν δὲν ἐξεστῶμιζεν ὡς λέγειν ἐναντίον των ὁ δαίμων, διὰ νὰ μὴ γίνῃ πλέον ἀξιοπίστος ἐκ τούτου καὶ παρασύρῃ τοὺς ἀφελεστέρους καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, διὰ τοῦτο τοῦ ἔκλεισεν τὸ στόμα καὶ τὸν ἐξεδίωξεν, μὴ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὸν νὰ ὁμιλῇ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν του. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκομε ἀκολουθῶν τὸν Κύριόν του, ¹⁵³ Α ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνον τὸν ἐπληρίσῃον οἱ δαίμονες καὶ τοῦ ἔλεγον: «Γνωρίζομεν ποῖος εἶσαι, ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ».⁶ Καὶ ὅμως τοὺς ἐξεδίωκεν, ἔστω καὶ ἂν ὠμίλων ἔτσι. Αὐτὸ δὲ ἐγένετο προκειμένου νὰ καταγγελοῦν οἱ ἀναίσχυντοι Ἰουδαῖοι, διότι ἐκεῖνοι βλέποντες θαύματα κάθε ἡμέραν καθὼς καὶ ἔπειρα παράδοξα γεγονότα, ἠπίστουν, ἐνῶ οἱ δαίμονες τὸ ἐγνωρίζον καὶ ὠμολόγουν τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ὡς ἐπανελθῶμεν εἰς τὴν ροὴν τοῦ λόγου μας. Διὰ νὰ πεισθῆτε λοιπὸν διτὴ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοὺν εἰς τὸ ἀγαθόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ σὲς διαβάσω δολοκλήρον τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ μάθετε καὶ ἀπὸ ἐδῶ, διτὴ μετὰ τὰ κτυπήματα, μετὰ τὸ δεσμητήριον τὰ πάντα μετεβλήθησαν ἐπ' ἀγαθῷ χάρις εἰς τὸν Θεόν. Β Ἄλλ' ὡς ἴδωμεν πῶς τὸ παρουσιάζει αὐτὸ ὁ μακάριος Λουκάς:⁷ «Μόλις ὁ δεσμοφύλαξ ἔλαβε τὴν παραγγελίαν, τοὺς ἔβαλεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πτέρυγα τῆς φυλακῆς καὶ ἐδέσμευσε τὰ πόδια των με τὸ ξύλον».⁸ Κοίταξε πῶς τὰ δεινὰ αὐξανονται, διὰ νὰ γίνῃ πλέον ἀξιοθαύματος καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν ἀποστόλων καὶ διὰ νὰ καταστῇ ὁλοκλήρη ἡ ἀνεπίπτῃ δύναμις τοῦ Θεοῦ εἰς πάντας. Ἄκουσε λοιπὸν καὶ τὰ ἐπόμενα. Συνεχίζει ὁ Λουκάς: «Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας προσήχοντο καὶ ὤμιον τὸν Θεόν».⁹ Κοίταξε ψυχὴν δυνατὴν, κοίταξε καθαρὰν διάνοιαν. Ἄς μὴ τὸ περᾶσωμεν βιαστικὰ, ἀγαπητοί, τὸ λεχθέν. Διότι δὲν μᾶς ἐπέστημαν ματαίως καὶ τὴν ὥρον λέγων C κατὰ τὸ μεσονύκτιον, θέλων οὕτω νὰ δείξῃ διτὴ ὅταν οἱ ἄλλοι εἰ-

5. Πράξ. 16, 17.
6. Λουκ. 4, 8.
7. Πράξ. 16, 24.
8. Ἐδῶ ἐστὶν ἡ ἀποφάντασις τῶν πόδιων τοῦ καταδίκου.
9. Πράξ. 16, 25.

ναι θυσιζόμενοι εις γλυκύν ὕπνον και τὰ θλέφαρά των εἶναι κλειστά και μάλιστα αὐτῶν ποῦ ἔχουν τραθήξει πολλά και ἔχουν ἀνάγκη ἐκείνην τὴν ὥραν ἀπὸ τὸν ὕπνον, τότε, λέγει ὁ Λουκάς, όταν ἡ βασιλεία τοῦ ὕπνου ἀπλώνεται παντοῦ, τότε ἀκριδῶς ἐκείνοι προσήρχοντο και ὕμνον τὸν Θεόν, παρέχοντες μέγα δείγμα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης των. "Ὅπως όταν ἡμεῖς, ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ σωματικῶς πόνους, ἐπιζητοῦμεν τὴν συναισθηστροφὴν τῶν ἰδικῶν μας ἀνθρώπων, προκειμένου νὰ παρηγορηθῶμεν ἀπὸ τὸν πολὺν πόνον συναισθηστροφῆς μαζί των, εἶται και οἱ ἄγιοι ἐκείνοι φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸν Θεόν D και ψάλλοντες τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, δὲν ἀντελειμδάνοντο καθόλου τοὺς πόνους των, ἀλλὰ προσηλώνοντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δέησιν και ἐφαλλον τοὺς θαυμαστοὺς ὕμνους των, εἶται ὥστε τὸ δεσμητήριον μετεβάλλετο εἰς Ἐκκλησίαν και ὁλος ὁ τόπος ἠγιαζέτο ἀπὸ τὴν ὑμνωδίαν τῶν ἁγίων ἐκείνων. Καὶ ἐκεῖ νὰ ἐβλεπες θαυμαστά και παράδοξα πράγματα: ἀνθρώπους δεμένους εἰς τὸ ξύλον και ὁμως νὰ μὴ ἐμποδίζωνται εἰς τὴν ὑμνωδίαν των. "Ὅποιος εἶναι ἀγρυπνός και με καθαρόν τὸν νοῦν και ἔχει φλογερὸν πόθον πρὸς τὸν Θεόν, τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν του με τὸν Κύριον. «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποῦ προσεγγίζω και ὄχι μακρινός»,¹⁰ λέγει ὁ προφήτης. Καὶ ἀλλαχὰῦ ἐπίσης: Ε «Ἐνὼ ὁμιλεῖς εἰσέτι, ἀπαντῶ: Ἐδῶ εἶμαι».¹¹ "Ἄν ὑπάρχῃ καθαρός νοῦς, ὁ λογισμὸς ἀποκτᾷ πτερά και ἀπαλλάσσεται, ὡς εἴπωμεν, ἀπὸ τὰ δεσμά του με τὸ σῶμα και πετᾷ πρὸς τὸ ποθοῦμενον και θλέπει ἀπὸ ὕψηλά τὴν γῆν και γενόμενος ἀνώτερος τῶν ὄσων θλέπει, διάζετται νὰ προσεγγίσῃ τὸν Θεόν, πράγμα ποῦ συμβαίνει και εἰς τὴν περιπτῶσιν τῶν ἁγίων τούτων.

Κοίταξε λοιπὸν τὴν ἀμεσον ἐνέργειαν τῶν ὕμνων και πῶς, ἐνῶ ἦσαν δεμένοι εἰς τὸ ξύλον¹² A και ἀναμεμιγμένοι με ἀπατεῶνας και ἄλλους δεσμῶτας, ὄχι μόνον καθόλου δὲν ἐβλάθθησαν, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἐλαμψαν περισσότερο και με τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς των κατηύγασαν ὄλους ὄσοι κατῶκουν εἰς τὸ δεσμητήριον. Ἡ ἡγῶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ὕμνων εἰσερχομένη εἰς τὴν ψυχὴν κάθε δεσμῶτου, τὴν μετέπλαττε και τὴν ἠλῆασσε κατὰ κάποιον τρόπον. «Και ἐξαφνα, συνεχίζει ἡ Γραφή, ἔγινε μέγας σεισμὸς ὥστε νὰ

10. Ἱεραμ. 23, 23.
11. Ἱεραμ. 58, 9.

δισσαλευθοῦν τὰ θεμέλια τοῦ δεσμητηρίου και ὄλοι αἱ θύραι ἠνοίχθησαν παραφῶμα και ἐλύθησαν ὄλων τὰ δεσμά».¹³ Εἶδες τὴν δύναμιν τῶν ὕμνων πρὸς τὸν Θεόν; "Ὅχι μόνον αὐτοὶ ποῦ μετεχειρίσθησαν τοὺς ὕμνους ἀπήλασαν παρηγορίαν, ἀλλὰ ἔκομεν ὥστε νὰ λυθοῦν τὰ δεσμά ὄλων, B διὰ ν' ἀποδειχθῇ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ὅτι «δι' ὄσους ἀγαποῦν τὸν Θεόν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν». Ἰσοῦ και τὰ πλήγματα και τὸ δεσμητήριον και τὸ ξύλον και ὁ συμφορμὸς μετὰ τῶν δημίων γίνεται ἀφορμὴ αἰσίας ἐκδῶσεως και ὑπόθεσις ἀγαθῶν ὄχι δι' αὐτοὺς μόνον, οὔτε διὰ τοὺς δεσμῶτας ποῦ κατοικοῦν τὸ δεσμητήριον, ἀλλὰ και δι' αὐτὸν τὸν δεσμοφύλακα.

"Ὁ δεσμοφύλαξ, λέγουν αἱ Πράξεις, ἐξύπνησε και θλέπων τὰς θύρας τῆς φυλακῆς νὰ ἔχουν ἀνοιχθῇ, ἐτράθηξε ἔνα μαχαίρι και ἠβέλησε νὰ αὐτοκτονήσῃ, νομίζων ὅτι ἐδραπέτευσαν οἱ δεσμῶται».¹⁴ Κοίταξε ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ποῦ ὑπερβαίνει πᾶσαν λογικὴν. C Διὰ ποῖον λόγον ὄλοι αὐτὰ γίνονται γῶρα εἰς τὸ μεσονύκτιον; Διὰ κανένα ἄλλου λόγον, παρὰ διὰ νὰ ρυθμισθῇ τὸ γεγονός ἐν ἡσυχίᾳ και διὰ νὰ διαπραγματευθοῦν τὴν σωτηρίαν τοῦ δεσμοφύλακος. "Ὅταν ἔγινεν ὁ σεισμὸς και ἀνοίξαν αἱ θύραι, ἐλύθησαν τὰ δεσμά ὄλων τῶν φυλακισμένων και ὁμως κανένας των δὲν συνέβη νὰ δραπέτευσῃ. Κοίταξε ἐπίσης ἐδῶ και ἄλλην σοφὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. "Ἐνῶ ἔγιναν τὰ πάντα, ὁ σεισμὸς, τὸ ἀνοιγμα τῶν θυρῶν, διὰ νὰ μάθουν ὄλοι δι' ἔργων πᾶσον ἀξιόλογοι ἦσαν αὐτοὶ ποῦ τότε ἐκρατοῦντο εἰς τὸ δεσμητήριον, και ὄχι οἱ πυχόντες, ἐν τούτοις κανεὶς δὲν ἐδραπέτευσε, διὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ αἰτία νὰ κινδυνέωσῃ ὁ δεσμοφύλαξ. Τὸ ὅτι D τούτο ἦτο ἀληθές, ἄκουσέ το μὸλις ὁ δεσμοφύλαξ ὕπνωπτεῦθη ὅτι μερικὸι ἐδραπέτευσαν, κατεφρόνησε τὴν ζωὴν του. Ἐτράθηξε, λέγει ἡ Γραφή, μαχαίραν και εἶχεν ὡς σκοτὸν ν' αὐτοκτονήσῃ. Ἄλλὰ ὁ παντοῦ και πάντοτε νηφάλιος και ἐπαγρυπνῶν μακάριος Παῦλος με τὴν φωνὴν του ἐξηγήσασεν ἀπὸ τὸν λάρυγγα τοῦ θηρίου τὸ ἀρῖνον. Ἐβῶλε μίαν δυνατὴν φωνὴν και εἶπε: «Μὴ κάνης κανένα κακὸν εἰς τὸν ἐαυτὸν σου. "Ὅλοι εἶμεθα ἐδῶ».¹⁵ "Ὁ ὑπερβολὴ ταπεινοφροσύνης! Δὲν τὸ ἐπήρε ἐπάνω του δι' ὄσα ἔγιναν, δὲν ἐστράφη ἐναντῖον τοῦ δεσμοφύλακος, δὲν κατεδέχθη E νὰ εἰπῇ μεγάλα

12. Πράξ. 16, 26.
13. Πράξ. 16, 27.
14. Πράξ. 16, 28.

λόγια. Ἄλλὰ κατέταξε τὸν ἑαυτὸν τοῦ μετὰ τοὺς δεσμώτας καὶ τοὺς κακούργους καὶ τοὺς δημίους λέγων: Ὅλοι εἴμεθα ἐδῶ. Εἶδες πόση εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη του καὶ ὅτι δὲν ἐξεχώριζε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τοὺς κακούργους τῆς φυλακῆς; Κοίταξε ὅτι καὶ ὁ δεσμοφύλαξ ἦλθε πλησίον τοῦ ὄχι ὅπως αἱ ὁποιοῦνδήποτε ἐκ τῶν ἄλλων. «Ἐλαβε θάρρος καὶ ἀφ' οὗ ἐζήτησε φῶτα ἔτρεξε μέσα καὶ γεμάτος τρόμον ἔπεσε εἰς τὰ πόδια τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα καὶ ἀφ' οὗ τοὺς ἐπράσθηεν ἔξω, εἶπε: «Κύριοι, τί πρέπει νὰ πράξω διὰ νὰ σωθῶ;»¹⁵ 155 Α Ἔδωκε πῶς δι' ἄσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν; Εἶδατε πῶς διελύθη ἡ μηχανορραφία τοῦ διαβόλου; Πῶς ἔγιναν ἀχρηστά τὰ τεχνάσματά του; Ἐπειδὴ ἐδίωξαν τὸν δαίμονα, αὐτὸς κἀνόησε νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν φυλακὴν, πιστεύων ὅτι ἔτσι θὰ ἐμποδίσῃ τὸν δρόμον τοῦ κηρύγματος των. Ἄλλὰ καὶ τὸ δεσμοτήριον, ἰδοὺ, ἔγινε δι' αὐτοὺς ἀφορμὴ πνευματικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

*Ἄρα καὶ ἡμεῖς, ἂν εἴμεθα νηφάλιοι, ὄχι μόνον ὅταν εὐρισκόμεθα ἐν ἀνέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν θλίψεσι, τότε θὰ κερδίσωμεν περισσότερα παρὰ εὐρισκόμενοι ἐν ἀνέσει. Ἡ ἀνεσις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Β μᾶς κἀμινε ραθυμότερους, ἐνῶ ἡ θλίψις μᾶς προδιαθέτει νὰ εἴμεθα νηφάλιοι, μᾶς ἀξιώνει καὶ τῆς θείας βοηθείας, καὶ μάλιστα ὅταν λόγῳ τῆς ἐλπίδος μας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὑπομονὴν μας γυμνάζωμεν καὶ τὴν καρτερίαν εἰς ἅλας τὰς ἐπερχομένας θλίψεις.

*Ἄς μὴ πονῶμεν, λοιπόν, ὅταν θλιβώμεθα, ἀλλὰ μάλλον ἄς χαίρωμεν. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀφειρηρία τῆς εὐδοκίμησέως μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: γνωρίζομεν ὅτι δι' ἄσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν τὴν φλογερὰν ψυχὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν. Μόλις ἤκουσαν τὸν δεσμοφύλακα νὰ λέγῃ «τί πρέπει νὰ πράξω διὰ νὰ σωθῶ;», μήπως ἐδίτασαν ἢ μήπως C ἀνέβαλον; Μήπως ἠμέλησαν νὰ τὸν κατηχήσουν; Οὐδ' αὖτως. Ἄλλὰ τί τοῦ εἶπεν; «Πιστεύσε εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ θὰ σωθῆς καὶ σὺ καὶ ὅλον τὸ σπιτικόν σου».¹⁶ Κοίταξε φροντίδα ἀποστολικήν. Δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ μέσῳ ἐκείνου θέλουσιν νὰ σαγηνεύσουν καὶ ἄλλους τοὺς ἰδικούς του εἰς τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, δίδοντες καιρίον πλῆγμα εἰς τὸν διάβολον. «Καὶ ἐδοπίσθη αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί του παραχρῆμα καὶ ἐ-

15. Πρᾶξ. 28, 30.
16. Πρᾶξ. 16, 30.

χάρηκεν ὅλο τὸ σπῆτι μετὰ τὸ νὰ πιστεῦσῃ εἰς τὸν Θεόν».¹⁷ Ἀπὸ τοῦ παραδείγμα αὐτοῦ διδασκόμεθα νὰ μὴ ἀναβάλλωμεν καθόλου εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα, Δ ἀλλὰ νὰ θεωρῶμεν πάντοτε κατάλληλον τὸν καιρὸν. Ἄν παρ' ὅλον πού ἦτο νύκτα οἱ ἅγιοι αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν ν' ἀναβάλουν, ποίαν δικαιολογίαν θὰ φέρωμεν ἡμεῖς ἂν, εἰς ἄλλην ὥραν, ἀναβάλωμεν ἕνα πνευματικὸν κέρδος;

Εἶδες πῶς τὸ δεσμοτήριον ἔγινε ἐκκλησία; Εἶδες πῶς τὸ καταγῶγιον τῶν δημίων ἀνεδέιχθη εἰς οἶκον προσευχῆς καὶ νὰ τελεῖται ἐκεῖ μυσταγωγία; Αὐτὸ θὰ εἴπῃ νὰ εἴσαι νηφάλιος καὶ μηδέποτε νὰ ὑποτιμᾷς τὰ πνευματικὰ κέρδη, ἀλλὰ νὰ κἀμινες κἀθε ὥραν καὶ στιγμὴν κατάλληλον δι' αὐτὴν τὴν συναλλαγὴν. Καλῶς λοιπὸν ἔλεγεν ὁ μακάριος γράφων ὅτι δι' ἄσους ἀγαποῦν τὸν Θεὸν τὰ πάντα συνεργοῦν εἰς τὸ ἀγαθόν.

Ἰᾶς παρακαλῶ αὐτὴν τὴν ρῆσιν νὰ τὴν χαράζωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ μυαλὸν μας Ε καὶ αὐδέποτε νὰ στενοχωροῦμεθα, ἂν περιπέσωμεν εἰς λυπηρὰς περιστάσεις εἰς αὐτὸν τὸν βίον, ἢ συμφορὰς ἢ ἀσθενείας σωματικῆς ἢ σὲ ἄλλας λυπηρὰς καταστάσεις. Ἄς χρησιμοποιοῦμεν πολλὴν φιλοσοφίαν καὶ ἄς ἀνθέξωμεν εἰς κἀθε πειρασμόν, γνωρίζοντες ὅτι ὅταν εἴμεθα νηφάλιοι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν κέρδος ἀπὸ παντοῦ καὶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, παρὰ ἀπὸ τὰς ἀνέσεις. Καὶ ἄς μὴ λησμονοῦμεν ποτὶ ὅτι τὸ κέρδος τῆς ὑπομονῆς εἶναι μέγα, ἀλλὰ αὐτε νὰ λαμβάνωμεν ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς ἄσους μᾶς φέρουν εἰς τὸν πειρασμόν.¹⁸ Α Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνοι πραγματώσουν τὸν σκοπὸν των καὶ ὁ κοινὸς Κύριος ὁμοῦ ἐπιτρέπει νὰ κερδίσωμεν καὶ διὰ τούτων ἀπὸ τὸ πνευματικόν μας ἐμπόριον καὶ ἔτσι νὰ λάβωμεν τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς μας.

Ἐὰν λοιπὸν, ἠμπορέσωμεν νὰ ὑποφέρωμεν εὐχαρίστως τὰ ἀντίξοα, θὰ διαλύσωμεν ἕνα ὄχι μικρὸν μέρος τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἐὰν διὰ τὸν θρασυρὸν αὐτὸν καὶ διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης ποῦ λέγεται Παῦλος, ὁ Κύριος ἠείχετο νὰ περιπίπτῃ καθημερινῶς εἰς κινδύνους, χωρὶς νὰ παραμελῇ τὸν ἀγωνιστὴν του, Β ἀλλὰ ἀντιθέτως τοποθετῶν ἐνώπιόν του μεγαλύτερα ἐμπόδια, προκειμένου νὰ κἀμῃ τοὺς στεφάνους τοῦ λαμπρότερου, τί νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, ποῦ εἴμεθα γεμάτοι ἀπὸ ἄπειρα ἁμαρτήματα καὶ δι' αὐτὸ πολλακίς περιπίπτομεν εἰς τοὺς πειρασμούς, προκειμένου νὰ δώσωμεν λογαριασμόν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας

17. Πρᾶξ. 16, 22-24.

εβώ και ν' ἀξιωθῶμεν μικρᾶς φιλανθρωπίας κατὰ τὴν φοδερὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως και ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀνείπωτα ἀγαθὰ;

Αὐτὸ δὲ τὸ συλλογισθῶμεν μέσα μας C και ἄς ἀνθέξωμεν με γενναϊότητα πρὸς πάντα, προκειμένου και νὰ δεχθῶμεν ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν τῆς ἁπαμονῆς τὸν μισθὸν και τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων μας νὰ μειώσωμεν και νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ με τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ Πατρὸς και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις και ἡ τιμὴ νῦν και ἀεὶ και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ,

«ΔΕΝ ΘΕΛΩ ΝΑ ΑΓΝΩΗΤΕ ΣΕΙΣ, ΑΔΕΛΦΟΙ, ΟΤΙ ΟΙ ΠΡΟΠΑΤΟΡΕ ΜΑΣ ΙΣΡΑΗΛΙΤΑΙ ΟΛΟΙ ΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΣΚΕΠΗΝ ΚΑΙ ΠΙΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΦΕΛΗΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΗΞΙΩΘΗΣΑΝ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΑΣΦΑΩΣ ΔΙΑ ΜΕΡΟΥ ΤΗΣ ΕΡΓΩΡΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.»¹

Οἱ ναῦται ἀγαποῦν περισσότερο ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ πελάγους, οὗ ποῦ ὑπάρχουν πολλοὶ λιμένες και νῆσοι. Διότι τὸ ἀλίμενον πέλαγος, ἀκόμη και ἂν ἔχη γαλήνην, προκαλεῖ τρόμον εἰς τοὺς ταξιδιώτας. Ὅπου δὲ ὑπάρχουν ὄρμιοι και ἄκται και ἐκτεταμένοι αἰγιαλοὶ, πλέουν με μεγάλην ἀσφάλειαν. Β Διότι και ἂν ἴδουν τὴν θάλασσαν τρικυμιμένην δι' ὀλίγον, καθὼς εὐρίσκουν πρᾶχειρον καταρύγιον, δύνανται ταχέως και εὐκόλως ν' ἀπολλαγοῦν ἀπὸ τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους. Διὰ τοῦτο, ὄχι μόνον ὄταν πλέουν πλησίον λιμένος, ἀλλὰ και ἂν εὐρεθῶν μακρὰν εἰς τὰ ἀνοικτὰ, δέχονται μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν θέσιν τῆς ἀκτῆς. Διότι συνήθως δὲν ἐνδυναμώνει ὀλίγον τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἡ ἐμφάνισις ἐκ τοῦ μακρόθεν μιᾶς κορυφῆς ὄρους, και κοπνὸς ἀνερχόμενος και ποίμνια προβάτων ποῦ θόσκουν εἰς τὰς ὑπώρειας. Ὅταν δὲ εἰσέλθουν και εἰς αὐτὸ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, τότε ἀπολαμβάνουν ὄλην τὴν χάριν. ^{22^β} Α Διότι τότε ἀφίουν και τὸ κουπί και περιδρέχουν με πόσιμον ὕδωρ τὰ σώματά των, τὰ ὁποῖα εἶναι παστωμένα ἀπὸ τὴν ὄλην, και ἀφοῦ ἐξέλθουν εἰς τὴν ἀκτὴν και παραμεινουν εἰς τὴν ξηρὰν δι' ὀλίγον με τὰ σώματα γυμνά, ἀποβάλλουν ὄλην τὴν ταλαιπωρίαν ἀπὸ τὸν πλοῦν.

Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνοι ἀγαποῦν κυρίως αὐτὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, διότι προσφέρει αὐτὰς τὰς πυκνάς και συνεχεῖς ἀναπαύσεις, ἔτσι και ἐγὼ ἀγατῶ κυρίως αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ὄχι διότι εἰμεθα ὀπηλαγμένοι ἀπὸ τρικυμίας, ὄστε διότι ἀπολαμβάνομεν τὸ θέρος, με τὴν γλυκαίαν πνοὴν τοῦ ζεφύρου, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχομεν τοὺς πνευματικούς λιμένες, ποῦ μᾶς δέχονται συνεχῶς, ἐνωῶ τὰς

1. Α' Κορινθ. 10, 1.

πανηγύρεις τῶν ἁγίων μαρτύρων. Ἐ Διότι συνήθως οἱ λιμένες δὲν δίδουν τόσον θάρρος εἰς τοὺς ταξιδιώτας, ὅσον δίδουν εἰς τοὺς πιστοὺς αἱ ἑσπέραι αὐτῶν τῶν ἁγίων. Διότι οἱ λιμένες ἀπαλλάσσουν ἐκείνους ἀπὸ τὴν ἔρπον τῶν θαλασσίων κυμάτων καὶ τὴν παρατεταμένην κωπηλασίαν. Ἐν ἡ μνήμη αὐτῶν τῶν ἁγίων συνήθως ἐξαρπάζει τοὺς πιστοὺς, πῶ μεταβαίνουν εἰς τὴν πανηγυριν τῶν μαρτύρων, ἀπὸ τὰ πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἀπὸ ἀτόπους λογισμοὺς καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην ζάλην τῆς ψυχῆς. Καὶ ἂν εἰσέλθῃ κανεὶς κατεχόμενος ἀπὸ ἀθυμίας, προερχομένην εἴτε ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἢ τὰ οἰκογενειακὰ του προβλήματα, τὴν ἀποβάλλει ὅλην ἐκεῖ καὶ ἀπέρχεται ἑλαφρότερος καὶ εὐδιάθετος, ὅχι διότι ἄφησε τὸ κουπί, οὐτε διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ τιμὸν, Ἐ ἄλλὰ διότι διαλύει τὸ βυσθάστακτον καὶ ποικίλον φορτίον τῆς λύτης, πῶ προκαλοῦν τὰ καθημερινὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, καὶ δέχεται εἰς τὴν ψυχὴν του μεγάλην εὐφροσύνην. Καὶ μάρτυρες ὄλων αὐτῶν εἶσθε σεις, οἱ ὁποῖοι ἐντροφήσατε χθὲς εἰς τοὺς ἄθλους τοῦ μακαρίου Βαρλαάμ καὶ ἐσκιρτήσατε μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνου καὶ ἀπεπλύνετε τὴν ἄλμην τῶν βιωτικῶν φροντίδων, διὰ νὰ ἀναχωρήσετε εἰς τὰς οἰκίας σας ἀνάλαφροι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἐκείνου.

Ἄλλὰ ἰδοὺ πλησιάζει πάλιν ἡ πανηγυρὶς καὶ ἄλλων μαρτύρων. Ἐως οὗτοι λοιπὸν φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνων, ἔμπρὸς ἂς μιμηθῶμεν τοὺς θαλασσοπόρους. Καὶ ἔσως ἐκεῖνοι διασχίζουν τὸ πέλαγος καὶ τραγουδοῦν, διὰ νὰ παρηγορήσουν τὸν πόνον τῶν μὲ τὸ τραγοῦδι, Ἐ εἶται καὶ ἡμεῖς ἕως οὗτου φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα ἐκείνων, ἂς ἀρχίσωμεν μερικοὺς πνευματικὸς λόγους μεταξὺ μας, μὲ ὁδηγὸν τῆς ὥρας αὐτῆς ὁμιλίας τὸν μακάριον Παῦλον, ἀκολουθοῦντες τὸν δρόμον πῶ αὐτὸς μᾶς προτάσσει. Ποῖον δρόμον λοιπὸν μᾶς προτάσσει ὁ ἀκολουθῶμεν; Τὸν δρόμον διὰ μέσου τῆς ἐρήμου καὶ τῶν θαυμάτων πῶ συνέδησαν ἐκεῖ. Καὶ πράγματι, σήμερον τὸν ἡκούσατε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ: «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοήτε σεις, ἀδελφοί, ὅτι οἱ προπάτορές μας Ἰσραηλίται ὄλοι ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ὄλοι ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλεῖς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Καὶ ὄλοι μὲ ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἠνώθησαν μαζί μὲ αὐτὸν ὡσαν διὰ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ἔλαβον, οἱ εἰς ἄλλην κολυμβήθραν, μέσα εἰς τὴν νεφέλην καὶ τὴν θάλασσαν. Καὶ ὄλοι

ἔραγον τὴν αὐτὴν τροφήν τοῦ μάνα, πῶ τοὺς εἶδεται μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὄλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτὸν, τὸ ὁποῖον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέδλωσαν. Ἐ Διότι ἔπιον ἀπὸ ὑπερφυσικὴν καὶ ἀόρατον πέτρων, πῶ τοὺς ἠκολούθει, ἡ πέτρα δὲ αὐτῆ ἦτο ὁ Χριστός. Ἄλλὰ καίτοι ἀπήλασαν ὄλοι τῶν τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ προνόμια, μὲ τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εὐηρεστήθη ὁ Θεός. Διότι ὠργίσθη ἐναντίον τῶν καὶ ἐστρώθησαν κάτω μεκροὶ εἰς τὴν ἐρημον, χωρὶς νὰ πατήσουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν προφητικαὶ εἰκόνες πῶ προλέγουν, τὶ θὰ συμβῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ προσέχωμεν διὰ νὰ μὴ ἐλμεθα ἐπιθυμητὰ κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθύμησαν κακὰ καὶ ἐπιθυμήθησαν. Καὶ μὴ γίνεσθε μὲ τὰ εἰδωλόβυτα εἰδωλολάτραι, ὅπως ἔγιναν μερκοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, καθὼς ἔχει γραφῆ εἰς τὸ διβλίον τῆς Ἐξόδου.² Ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῆ καὶ ἐσηκώθησαν μετὰ τὸ φαγητὸν καὶ ἔπαιζον χαρεύοντες εἰς τὴν καὶ λατρείαν τοῦ μόσχου, πῶ τὸν ἔχον στήσει ὡς εἰδωλὸν τῶν.³ Ἄκόμη δὲ ἂς μὴ πορνεύωμεν, καθὼς μερκοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπόρνευσαν καὶ διὰ τιμωρίας τοῦ Θεοῦ ἔπεσαν νεκροὶ εἰς μίαν ἡμέραν εἰκοσι τρεῖς χιλιάδες. Καὶ ἂς μὴ ἐκπειράωμεν τὸν Χριστόν, ζητοῦντες νὰ δοκιμάσωμεν, ἂν θὰ μᾶς φυλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐβίμων ἢ ποντοδυναμίας καὶ εὐσπλαγγίας του. Ἐτοι τὸν ἐπήρασαν καὶ μερκοὶ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ δαγκώματα τῶν φιδῶν. Καὶ μὴ γογγύετε εἰς τὰς θλίψεις καὶ δοκιμασίας, καθὼς καὶ μερκοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐγογγύσαν καὶ ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴν ἀγγέλον.⁴

Καὶ φαίνονται μὲν αὐτὰ ὅτι εἶναι σαφῆ, ἔδν ὅμως τὰ ἐξετάσῃ κανεὶς μὲ προσοχὴν εὐρίσκειται ἔμπρὸς εἰς ἀπορίας ὅχι συνθησιμῆς. Καὶ πράγματι, ἀξίζει νὰ ἐρευνησωμεν πρῶτα διὰ ποῖον λόγον ἐμνημόνευσεν ὄλας αὐτὰς τὰς παλαιὰς ἱστορίας, ἀπὸ ποῖον συνειρμὸν ἐκεῖ πῶ ὁμιλεῖ διὰ τὰ εἰδωλόβυτα, μετέπεσεν εἰς αὐτὴν τὴν διήγησιν, φέρων εἰς τὸ μέσον ὄλα ὄσα συνέδησαν εἰς τὴν ἐρημον. Ἐ Διότι ὁ μακάριος ἐκεῖνος δὲν ὁμιλεῖ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν συνέπειαν, ὥστε παντοῦ τὰ ὄπ' αὐτοῦ λεγόμενα νὰ ἔχουν μίαν συμφωνίαν. Διὰ ποῖον λό-

2. Ἐξόδ. 62, 6.

3. Ἄ' Κορινθ. 10, 1-10.

γον λοιπόν και από του ὀδηγήθη εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν; Ἐπέπληττε αὐτοὺς πού ἀπλῶς και ἀπερισκέπτως περι-
 έπιπτον εἰς τὴν εἰδωλοατρίαν, και ἔτραγον ἀπὸ μιᾶν
 τράπεζαν, και ἐδοκίμοσαν τὰ εἰδωλόθυτα. Και ἀφοῦ τοὺς
 εἶδει, ὅτι ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ δλάπτονται κατὰ τρό-
 πον διπλοῦν, διότι και τοὺς ἀσθενεῖς πλήττον και οἱ ἴ-
 διοι γίνονται κοινωνοὶ δαιμόνων, και κατέστειλε πολὺ τὸ
 φρόνημά των με αὐτὰ πού εἶπε προηγουμένως, και ἀφοῦ
 τοὺς εἶδασεν, ὅτι ὁ πιστὸς δὲν πρέπει νὰ δλέπη μόνων
 τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ και τὸν ἀντίκτυπον τῶν πράξεών
 του εἰς τοὺς πολλούς, διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἐπιτείνη τὸν
 φόβον, C φέρει εἰς τὴν μνήμην των παλαιᾶς ἱστορίας. Ἐ-
 πειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνοι ὑπερῆφανεύοντο, ὡς πιστοί, πού εἶ-
 χον ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν πλάνην και ἠξιώθησαν νὰ γνωρί-
 σουν τὴν ἀλήθειαν και ἔγιναν κοινωνοὶ τῶν ἀπορρήτων
 μυστηρίων και ἐκλήθησαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν,
 θέλων νὰ δείξη, ὅτι αὐτὰ δὲν ὠφελοῦν εἰς τίποτε, ἂν ἡ
 ζωὴ των δὲν εἶναι σύμφωνα με τὴν μεγάλην αὐτὴν χά-
 ριν, τοὺς διδάσκει με τὴν παλαιάν αὐτὴν ἱστορίαν.

Ἄλλὰ και τοῦτο πάλιν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ μεγάλην
 διερεύνηση. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς χρη-
 σιμοποιῶν τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ πού εὐρίσκονται εἰς
 τὸ εὐαγγέλιον, ὅτε τοὺς ὑπενθυμίζει τὴν κόλασιν, και
 τὸ ἐξώτερον σκότος, D και τὸν δηλητηριώδη σκώληκα
 και τὰ αἰώνια δεσμά, και τὸ πῦρ πού ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ
 τὸν διάβολον και τοὺς ἀγγέλους του, και τὸν τριγῶνον τῶν
 ὀδόντων και τὰς ἄλλας ἀπορρήτους κολάσεις; Διότι ἂν
 ἤθελε νὰ τοὺς φοβίσῃ, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμη αὐτὸ ἐπικα-
 λούμενος τὰ φοβερώτερα, ὅχι αὐτὰ πού συνέθησαν εἰς
 τὴν ἐρημον. Διότι ἐκεῖνοι μὲν, ἂν και ἐτιμωρήθησαν, πάν-
 τως ἐτιμωρήθησαν ἡμιώτερον και προσκαιρως και εἰς μι-
 ᾶν ἡμέραν. Ἐνῶ αὐτοὶ μέλλουν νὰ τιμωρηθοῦν με αἰώνιον
 τιμωρίαν και σκληροτέραν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν τοὺς
 ἐφόβισεν με αὐτὰ, και δὲν ἀνέφερε καθόλου τοὺς λόγους
 τοῦ Χριστοῦ; Και πράγματι, ἠδύνατο νὰ εἶπῃ πρὸς αὐ-
 τοὺς; Εἰ δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ποίους νό-
 μους ἐθέσπισεν ὁ Χριστὸς δι' ἐκεῖνους πού ἔχουν μὲν πί-
 στιν, ἀλλὰ δὲν διαγουν θῆον ἄριστον. Ἄφοῦ και ἀνθρώ-
 πους πού ἔκαμαν θαύματα και ἐπέδειξαν προφητικὴν δύ-
 ναμιν, τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 λέγων: «Πολλοὶ θὰ μοῦ εἶπουν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην
 τῆς κρίσεως: Κύριε, Κύριε, διὰ τῆς πίστεώς μας εἰς σέ ὡς
 Μεσσίαν και Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐθγάλαμε δαιμόνια; Δὲν

ἐπροφητεύομεν; Δὲν ἐκάμαμε πολλὰ θαύματα; Και τότε
 θὰ διακηρύξω καθαρά εἰς αὐτοὺς, ὅτι οὐδέποτε σὰς ἐ-
 γνώρισα ἰδικούς μου. Φύγετε μακρὰν ἀπὸ ἐμέ σεῖς πού ἐρ-
 γάζεσθε τὴν ἀνομίαν.»⁴ Και τὰς παρθένοὺς κατηγόρησεν
 ὄχι διὰ τὴν πίστιν και τὰ δόγματα, ἀλλὰ διὰ τὴν διεφθα-
 ρμένην των ζωὴν και τὴν ἀπανθρωπιάν και τὴν ὠμότητά
 των.⁵ A τὰς ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὸν νομῶνα.⁶ Και ἐκεῖνον,
 ὁ ὁποῖος ἦτο ἐνδεδυμένος με ρυπαρὰ ἱμάτια, τὸν ἐξεδίω-
 ξε δεμένον, ὄχι διότι δὲν εἶχεν ὀρθὰ δόγματα, ἀλλὰ διότι
 διήγε θῆον ρυπαρὸν και ἀκάθαρτον.⁷ Και αὐτοὺς πού διέ-
 ταξε νὰ ἀπέλθουν εἰς τὸ πῦρ πού ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν
 διάβολον και τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, δὲν τοὺς ἔστειλεν ἐ-
 κεί δι' αὐτὸ, διότι δηλαδὴ εἶχον ἐκπέσει ἀπὸ τὴν πίστιν,
 ἀλλὰ διότι δὲν ἔκαμαν ποτὲ ἐλεημοσύνην εἰς κανένα.

ἠδύνατο νὰ τοὺς ὑπενθυμίσῃ δλ' αὐτὰ και τὰ παρό-
 μοια και νὰ τοὺς εἶπῃ: Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελ-
 φοί, ὅτι ὅλοι αὐτοὶ και ἐβαπτίσθησαν και ἐκοινώνησαν
 τὸν μυστηρίων, και ἐπέδειξαν μεγάλην πίστιν, και εἶχον
 τελείαν γνώσιν. B Ἄλλὰ ἐπειδὴ δὲν εἶχον και ζωὴν σύμ-
 φωνον με τὴν πίστιν, ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν
 και παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν δὲν
 εἶπεν αὐτὰ, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔφησε και εἶπε τὰ ἐξῆς:
 «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ὅτι οἱ προσπάτορές
 μας Ἰσραηλίται ὅλοι ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην και προστα-
 σίαν τῆς νεφέλης.» Και τοὺς ἔφερε εἰς τὴν μνήμην τὰ ἔρ-
 γα τοῦ Μωυσέως και ἀπεισιώπησε τὰ σχετικά με τὴν θείαν
 χάριν; Αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει ἀπερισκέπτως και ἄνευ σοβα-
 ροῦ λόγου. Διότι ἦτο πλήρης ἀπὸ πολλὴν σοφίαν.

Ἄλλὰ διατὶ λοιπόν; Διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους. Και
 διότι ἤθελε νὰ τοὺς βίξῃ περισσότερο και νὰ δείξη, C δι-
 ῆτο μεγάλη ἡ συγγένεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς
 τὴν Καινήν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους
 δὲν πιστεύουν εἰς τὴν γέννησιν τοῦ πυρὸς και δὲν πιστεύ-
 ουν κἂν ὅτι ὑπάρχει κόλασις, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ὁ Θεὸς
 ἀπλῶς διὰ τὴν ἐμπνεύση φόβον και πρὸς σωφρονισμὸν
 τῶν ἀνθρώπων ἐξετόξευσεν αὐτὰς τὰς ἀπειλάς, τὸν ἀ-
 τελειώτον σκώληκα, τὸ ἀσθεστον πῦρ, τὸ σκότος τὸ ἐ-
 ξώτερον, ἂν εἰς τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος δὲν δύ-
 νανται νὰ μὴ πιστεύσουν. Διότι διὰ πράγματα πού ἐγι-

4. Ματθ. 7, 23-24.

5. Παρβλ. Ματθ. 23, 10-12.

6. Παρβλ. Ματθ. 23, 11-13.

7. Παρβλ. Ματθ. 23, 41.

ναν, πῶς είναι δυνατόν νά εἶπη κανεῖς, ὅτι δέν ἔγιναν; Διά μέν πράγματα πού οὐδέποτε ἐνεφανίσθησαν οὔτε ἔλαβον ἐμπράκτων ὑπόστασιν ὑπάρχοντι πολλοί πού δυσπιστοῦν, ἐνῷ δι' ἐκεῖνα τά ὁποῖα ὑπῆρξαν καί ἔλαβον ἔνα τέλος, ὅσον δύστροπος καί φαῦλος καί ἄν εἶναι κανένας, ἀκόμη καί ἄν τό θελήσῃ, δέν θά δυνηθῇ ποτέ νά τά ἀρνήσῃ. Ἄπό ἐκεῖνα λοιπόν πού εἶναι γενικῶς παραδεκτά καί ἔλαβον ἔνα τέλος D καί τῶν ὁποίων διασώζονται πολλά λείψανα, θέλει νά τοὺς κάμῃ νά πιστεύσουν διά τήν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, σχεδόν σάν νά τοὺς λέγῃ: Ἄν δέν πιστεύῃς, ὅτι ὑπάρχει ἡ γένησα, οὔτε ἡ τιμωρία καί ἡ κόλασις, ἀλλά ὅτι ὁ Θεός ἀπλῶς ἠπειλήσῃ τόν ἄνθρωπον μέ αὐτά, ἀναλογίσου τότε τά παρελθόντα καί πιστεῦε εἰς τά μέλλοντα. Ἐάν δηλαδή ὁ Θεός εἶπαι ὁ ἴδιος, αὐτός πού κατηύθυνε καί τά παρελθόντα καί κατευθύνει καί τά παρόντα, καί τά ἐπί τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί τά ἄλλα μετὰ τήν ἐμφάνισιν τῆς χάριτος, ὅπως πράγματι εἶναι ὁ ἴδιος, ποῖον λόγον δύναται νά ἔχῃ, ὥστε ἐκεῖνους μέν, ὅταν ἡμάρτανον, νά τοὺς τιμωρῆσῃ καί νά τοὺς κολάσῃ ἡμᾶς δέ οἱ ὁποῖοι πράττομεν αὐτά καί πολῶ χειρότερα ἀπό ἐκεῖνους, νά μᾶς ἀφήσῃ ἀτιμωρήτους;

Ἐρωτῶ λοιπόν. Ἐ Ἐπόρευσαν οἱ Ἰουδαῖοι καί ἐτιμωρήθησαν; Ἐγγύσουσιν καί ἐτιμωρήθησαν; Εἶσαι ὑποχρεωμένος νά τό παραδεχθῆς. Πῶς λοιπόν αὐτός πού ἐτιμωρῆσεν ἐκεῖνους, θά παραλείψῃ νά τιμωρῆσῃ σέ πού ἐτόλμησας τά ἴδια ἁμαρτήματα; Θά ἦτο παράλογον. Ἀλλά δέν ἐτιμωρήσῃς εἰς αὐτόν τόν κόσμον; Διά τοῦτο ἀκριδῶς πιστεῦε, ὅτι ὑπάρχει καί γένησα καί κόλασις, ἐπειδή δέν ἐτιμωρήθησ' ἐδῶ, εἰς αὐτήν τήν ζωήν. Διότι ἐάν δέν ἐπεφυλάσσετο μία μέλλουσα τιμωρία, δέν θά ἔμενες ποτέ ἀτιμωρητός ἀπό τήν στιγμήν πού ἐτόλμησας τά ἴδια παρπτώματα μέ ἐκεῖνα τῶν παλαιότερων. Καί σὺ λοιπόν, ὅταν συναντήσῃς κανένα ἀποκατωκωμένον καί διαλελυμένον, πού ἡ ζωή του εἶναι πολῶ ἀνήθικος καί σοῦ εἶπῃ, ὅτι ὅλα αὐτά εἶναι μῦθος, ὅτι δέν ὑπάρχει κόλασις οὔτε γένησα, ²³² A ἀλλά ἀπλῶς ἠπειλήσῃ με αὐτό ὁ Θεός τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἤθελε νά τοὺς φοβίσῃ, λέγε πρὸς αὐτόν: Ἄνθρωπε, δέν πιστεύεις εἰς τά μέλλοντα, ἐπειδή αὐτά δέν φαίνονται, οὔτε ἀπεκαλύφθησαν, οὔτε εὐρίσκονται κάτω ἀπό τά μάτια μας. Εἶναι ὁμως δυνατόν νά μή πιστεύσῃ κανεῖς εἰς πράγματα πού συνέβησαν καί ἔλαβον ἔνα τέλος; Σκέψου ὀλίγον τά Σόδομα καί τά Γόμο-

ρα. Ἐκεῖνη ἡ χώρα ἐτιμωρήθη τόσον σκληρῶς διά καμμίαν ἄλλην ἁμαρτίαν παρά μόνον διότι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐκεῖνων ἐπεδόθησαν εἰς παρανόμους μίξεις καί ἀθεμίτους ἔρωτας καί ἀνέτρεψαν ἐκ θάβρων τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Πῶς εἶναι δυνατόν λοιπόν νά νοηθῇ, ὅτι ὁ Θεός, πού ἦτο ὁ ἴδιος καί τότε καί τώρα, ἐκεῖνους μέν, ἐπειδή ἡμάρτησαν, τοὺς ἐτιμώρησε χωρὶς καμμίαν συγγνώμην, B σέ δέ πού ἡμάρτησες μετὰ ἀπό ἐκεῖνους, καί εἶσαι ἄξιος πολῶ μεγαλύτερας τιμωρίας καί κόλασεως, καθ' ὅσον ἔλαβες καί τήν χάριν καί οὔτε ἐσωφρονίσθησ' ἀπό τῆς τιμωρίας ἐκεῖνων, νά σέ ἀφήσῃ ἀτιμωρητόν;

Διά ταῦτα λοιπόν καί ὁ Παῦλος χωρὶς ἀκόμη, νά εἶπῃ τίποτε περὶ κολάσεως, ἐπειδή εἰς πολλοὺς δέν εἶναι πιστευτά τά μέλλοντα, θέλει νά τοὺς σωφρονίσῃ μέ ὁσα ἤδη συνέβησαν καί διά τά ὁποῖα εἶχον ἀρκετὴν πίστιν. Διότι ἄν καί εἶναι φοβερότερα τά μέλλοντα, εἶναι ὁμως πιστευτότερα τά παρελθόντα εἰς τοὺς ἀτελεστέρους ἐκ τῶν ἀνθρώπων καί συνήθως αὐτά φοβίζουσι περισσότερο ἀπό ἐκεῖνα.

Διά τοῦτο ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς ὀρθώμενος ἀπό αὐτά (τά παρελθόντα), C τά ὁποῖα ἦτο ἀδύνατον νά μή τά πιστεύσῃ καί ὁ πλέον ἀναίσχυτος. Καί μαζί καταφέρει καίριον πλῆγμα καί εἰς τόν Μαρκίωνα καί τόν Μάνεντα²³³ καί εἰς ἄλλους ὅσους ὑποφέρουσι ἀπό τήν ἴδιαν μέ ἐκεῖνους νόσον. Διότι ἐάν δέν εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς καί τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὁ ὁποῖος καί ἐκεῖνα παρήνευσε καί εἰς αὐτά ἐμελλε νά δώσῃ αὐτῇ τήν μορφήν, τότε ἀσκόπως μοῦ τά λέγεις αὐτά, ὦ Παῦλε, καί δέν ἐμπνέεις κανένα φόβον εἰς τοὺς ἀκρατοῦς. Καί δύναται ὁ ἀκούων νά εἶπῃ, ὅτι ἄν ἐκεῖνος εἶναι κάποιος ἄλλος Θεός καί ἄλλος εἶναι αὐτός, δέν θά κρίνῃ ὀπωδῆσποτε αὐτά κατὰ τήν γνώμην ἐκεῖνου, οὔτε ὑπακούει εἰς τοὺς ἴδιους νόμους. Διότι ἐάν ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπεφάσισε νά κολάσῃ καί νά τιμωρῆσῃ ἄλλους, τότε τί μέ φοβίζεις μέ φαντάσματα; D Ἐγὼ ἔχω ἄλλον Κύριον, ὁ ὁποῖος πρόκειται νά μέ κρίνῃ. Ὡστε, ἐάν ἦτο ἄλλος ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς καί ἄλλος ὁ Θεός τῆς Καινῆς, τότε ὁ Παῦλος θά ἐπετύγχανε τό ἀντίθετον ἐκεῖνου, τό ὁποῖον ἐπεδίωκεν. Διότι ὄχι μόνον δέν θά ἐφόδιζε τόν ἀκρατήν, ἀλλά καί

R. Ὁ Μαρκίων καί ὁ Μάνης ἦσαν αἰρετικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπίστανον ὅτι ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο ἄλλος καί κατώτερος ὁμοῦ τῶν Θεῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

θά τὸν ἀπήλασαν ἀπὸ κάθε ἀγωνίαν καὶ φόβον. Πράγμα ποῦ δὲν θὰ τὸ ἐπάθαινε οὔτε ἕνας τυχαῖος καὶ ἐντελῶς ἀνόητος, ὅχι ὁ Παῦλος, ποῦ εἶναι πλήρης ἀπὸ τόσην σοφίαν. Ὅθεν εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτός, ποῦ ἐστῶσε κάτω νεκρούς καὶ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὴν ἐρημον, καὶ ποῦ πρόκειται νὰ τιμωρῆσῃ ἐξ ἡμῶν ἐκεῖνους ποῦ ἁμαρτάνουσι. Διότι ἐάν δὲν ἦτο ὁ ἴδιος (θὰ τὸ ἐπαναλάβω) δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μᾶς ἐφόβιζε διὰ τὰ μέλλοντα μὲ ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ παρελθόν. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὁ ἴδιος, εἰσηγάγεν εἰς αὐτοὺς ἀναντήρητον τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν δεικνύων, ὅτι πρέπει νὰ φοβῶνται. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸς ποῦ ἐτιμώρησε τοὺς προπάτοράς μας, ὅταν ἡμάρτανον, νὰ λυπηθῇ ἡμᾶς, ὅταν ὑποπίπτωμεν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα.

Ἄξιζει λοιπὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διηγήσεως καὶ νὰ διερευνηθῶμεν μὲ πάσαν ἀκριβείαν κάθε λέξιν. «Δὲν θέλω νὰ ἀγνοήτε σεις, ἀδελφοί». Ἐκάλεσε τοὺς μαθητὰς ἀδελφοὺς προσφωνῶν αὐτοὺς ὅχι μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀξίας, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης. Διότι ἐγνώριζεν, ἐγνώριζε σαφῶς, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἴσον μὲ τὴν ἀγάπην, ὅτι καὶ τὸ μέγιστον εἶδος τῆς ἀξίας, εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης.⁹ Ἄ Αυτό λοιπὸν πρῶτον νὰ μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἂν μερικοὶ εἶναι πολὺ κατώτεροί μας, νὰ τοὺς καλῶμεν μὲ τὰ ὀνόματα τῆς στοργικῆς μερίμνης, ὅχι μόνον ἐλευθέρους ἀλλὰ καὶ δούλους, ὅχι μόνον πλουσίους ἀλλὰ καὶ πτωχοὺς, διότι καὶ ὁ Παῦλος ὅχι μόνον τοὺς πλουσίους μεταξὺ τῶν Κορινθίων, οὐτε τοὺς ἐλευθέρους καὶ ὀνομαστούς καὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδιώτας καὶ τοὺς δούλους καὶ ὄλους γενικῶς τοὺς ἐτίμησε μὲ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν. Διότι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει δούλος οὔτε ἐλεύθερος, οὔτε δάρδαρος, οὔτε Σκύθης, οὔτε σοφός, οὔτε ἄσοφος, ἀλλὰ κάθε ἀνίσότης κοσμικῆς ἀξίας ἔχει καταργηθῆ.¹⁰ Β Καὶ τί τὸ παράδοξον, ἐάν ὁ Παῦλος ἐκάλεσεν ἐτοίμους ὁμοδόλους του, ἀφοῦ καὶ ὁ Δεσπότης αὐτοῦ ἐκάλεσε καθ' ὅμοιον τρόπον τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, λέγων τὰ ἑξῆς: «Θὰ φανερώσω τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς ἀδελφοὺς μου ἐν μέσῳ συναθροίσεως λαοῦ πολλοῦ θὰ σὲ δοξολογήσω». Ὅχι μόνον λοιπὸν μᾶς ἀπακάλεσεν ἀδελφοὺς, ἀλλὰ ἠθέλησε καὶ νὰ γίνῃ ἀδελφός μας καὶ ἔγινε ἐνδυσθεῖς

9. Παρβλ. Γαλ. 3, 28.
10. Ψαλ. 21, 23.

τὴν ἰδικὴν μας σάρκα καὶ λαβὼν τὴν ἰδικὴν μας φύσιν. Καὶ αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἐθαύμαζεν ὁ Παῦλος καὶ ἔλεγε: «Διότι ἀναμφιβόλως ὁ Θεὸς δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ ἀγγέλους, ὅποτε, ἀφοῦ οἱ ἀγγελοὶ εἶναι ἄσαρκοι, καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ φορέσῃ σάρκα, ἀλλὰ ἔρχεται εἰς βοήθειαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ. Ὅφειλε λοιπὸν προκειμένου νὰ βοηθήσῃ ἀνθρώπου, νὰ ἐξομοιωθῇ καθ' ὅλα πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς του τούτους». Καὶ πάλιν: «Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἔχουν συμμετάσχει ὅλα τῆς ἀσθενείας καὶ φθαρτῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς παρομοίως μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀληθῶς ἐνηνθρώπησεν». Ἀκούοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ, ἃς ἐκδιώξωμεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας τὴν ἀλαστονείαν καὶ ἔπαρσιν καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν C καὶ ἃς φροντίζωμεν μὲ κάθε προσπάθειαν νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο, νὰ καλῶμεν δηλαδὴ τοὺς πλησίον μὲ ὀνόματα ποῦ περιέχουν στοργὴν καὶ τιμὴν. Καὶ ἂν αὐτὸ τὸ ἐπίτευγμα φαίνεται, ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ ἀπλοῦν, ὅμως εἶναι αἴτιον μεγάλων ἀγαθῶν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον πολλὰς φορὰς προκαλεῖ πολλὰς καὶ μεγάλας φιλονεικίας καὶ ἐριδίας καὶ ἐχθρας.

Καὶ ὅχι μόνον αὐτὴν τὴν ρῆσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν μὲ μεγάλην ἀκριβείαν καὶ τὴν ἐξῆς. Διότι δὲν ἐτέθη ἀνευ λόγου. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε «δὲν θέλω νὰ ἀγνοήτε σεις, ἀδελφοί» προσέθεσε «ὅτι ὅλοι οἱ προπάτορές μας». Δὲν εἶπεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε αὐτοὶ ποῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ τί εἶπε; D οἱ προπάτορές μας ὅλοι, δεικνύων καὶ τὴν ἰδικὴν του ταπεινοφροσύνην, διότι δὲν ἠρνεῖτο τὴν συγγενείαν του πρὸς ἐκεῖνους, ἂν καὶ ὑπερέιχεν αὐτῶν τόσον πολὺ κατὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ τουτοχρόνως ἀποστομίωνων τὴν ἀναίχουντον γλώσσαν ἐκείνων οἱ ὅποιοι διαβάλλουν τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Διότι, ἂν ἠσθάνετο ἀπέχθειαν δι' ἐκείνην, δὲν θὰ ἔκαμε μὲ τὰ καλῶτερα ὀνόματα μνησίαν τῶν γεγονόντων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἦσαν ὅλα διαβλητὰ. Ἐπειτα λέγει «ὅλοι». Καὶ αὐτὸ δὲν ἐλέγχθη ἀνευ λόγου, οὔτε προχείρως, ἀλλὰ μὲ πολλὴν σοφίαν. Διότι δὲν τὸ εἶπε μίαν φορὰν καὶ κατόπιν ἐσιώπησεν, ἀλλὰ τὸ εἶπε καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ πολλὰς φορὰς, διὰ νὰ κατανοήσῃς, Ἐ δὲ δὲν τὸ προσέθεσεν ἐτοίμω προχείρως καὶ παρεμπιπτόντως. Διότι ἀφοῦ εἶπε «ὅλοι οἱ προπάτορές μας ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην

11. Ἔβρ. 2 16-17.
12. Ἔβρ. 2, 14.

καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης», προσέθεσε: «Καὶ ὁ δ' αὖ ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ὁ δ' αὖ με ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἠνώθησαν μαζί με αὐτὸν σάν διὰ βαπτίσματος, καὶ ὁ δ' αὖ ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, πού τοὺς εἶδιστο με ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὁ δ' αὖ ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτὸν, τὸ ὁποῖον με ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέδλωσαν». Ἦκουσες λοιπὸν πῶς ἔθεσε πολλὰς φορές τὸ ὁ δ' αὖ; Καὶ δὲν θὰ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ, ἀν δὲν ἤθελε νὰ ὑποδηλώσῃ ἕνα μέγα καὶ θαυμαστὸν μυστήριον. ²²⁴ Ἀ Διότι ἀν τὸ ἔβητεν ἀπλῶς, χωρὶς ἰδιαιτέρων σημασιῶν, ἦτο ἀρκετὸν νὰ τὸ εἴπῃ μίαν φοράν καὶ νὰ μὴ τὸ ἐπαναλάβῃ λέγων ὡς ἐξῆς: «Ὅλοι οἱ προπάτορές μας ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ με ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν καὶ ἠνώθησαν μαζί με αὐτὸν σάν διὰ βαπτίσματος, καὶ ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφὴν τοῦ μάννα, καὶ ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτὸν, τὸ ὁποῖον με ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέδλωσαν». Τώρα ὁμοῦ δὲν ἐξαφράσθη ἔτσι, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν ἔθεσε τὸ «ὁ δ' αὖ» καὶ ἔτσι μᾶς ἠνοιξε μίαν μεγάλην θύραν διὰ τὴν νοοτροπίαν του, ὥστε νὰ κατανοησώμεν τὴν σοφίαν του. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν μνημονεύει συνεχῶς τὴν ἴδιαν λέξιν; Θέλει νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ συγγένεια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς τὴν Καινὴν καὶ ὅτι αὐτὰ πού ἀναφέρει ἡ Παλαιὰ εἶναι ἡ προτύπῳσις καὶ ἡ σκιά δῶν ἔμμελλον νὰ συμβοῦν. Καὶ πρῶτον με αὐτὸ δεῖκνυε τὴν συμφωνίαν τῶν Γραφῶν.

Β Θέλωμ δηλαδὴ νὰ δείξῃ, ὅτι ὅπως εἰς τοὺς κέλτους τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ δούλου καὶ ἐλευθέρου, οὔτε μεταξὺ ἔθνου καὶ πολίτου, οὔτε μεταξὺ γέροντος καὶ νέου, σοφοῦ καὶ ἀσώφου, οὔτε μεταξὺ ἰδιώτου καὶ ἀρχοντος, οὔτε μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ κάθε ἡλικία καὶ κάθε ἀξία, καὶ τὰ δύο φύλα, ἐμβαπτίζονται εἰς τὴν κολυμβήθραν ἐκείνων τῶν ὕδατων καὶ λαμβάνουν ὄλοι τὴν ἴδιαν κάθαρσιν, εἴτε βασιλεὺς εἶναι κανεὶς, εἴτε πτωχός. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μέγιστον τεκμήριον τῆς ἰδικῆς μας εὐγενείας, ὅτι εἰσάγομεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς πίστεως μας ἐξ Ἰσοῦ καὶ τὸν ἐπαίτην καὶ τὸν βασιλέα καὶ εἰς τίποτε δὲν πλεονεκτεῖ ὁ εἰς τοῦ ἄλλου κατὰ τὴν μῆσιν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἐτέθη συνεχῶς τὸ «ὄλοι». Γ Διότι δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς, ὅτι ὁ

μὲν Μωϋσῆς ἐπέρασε διὰ ξηρᾶς, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι διὰ θαλάσσης, οὔτε ὅτι οἱ μὲν εἰσπορεύοντες ἐπέρασαν ἀπὸ ἄλλου δρόμου καὶ οἱ πτωχοὶ ἀπὸ ἄλλου, οὔτε ὅτι οἱ γυναῖκες ἦσαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀέρα, οἱ δὲ ἄνδρες ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης, ἀλλὰ λέγει ὅτι «ὁ δ' αὖ» πέρασαν διὰ θαλάσσης καὶ ὅτι «ὁ δ' αὖ» ἦσαν ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν τῆς νεφέλης καὶ ὅτι ὁ δ' αὖ με ἐμπιστοσύνην ἠκολούθησαν τὸν Μωϋσῆν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάβασις ἐκείνη ἦτο ἡ προτύπῳσις τοῦ μελλοντικοῦ βαπτίσματος, ἔπρεπε τοῦτο νὰ διατυπωθῇ πρῶτον, τὸ ὅτι «ὁ δ' αὖ» ἀπῆλθον τὰ ἴδια, ὅπως καὶ ἐδῶ ὄλοι μετέχουν τῶν ἰδίων ἐξ Ἰσοῦ. Καὶ πῶς, θὰ εἴπῃς, ἐκεῖνο δύναται νὰ εἶναι ἡ προτύπῳσις τῶν παρόντων; Ἄν μάθῃς πρῶτα τί εἶναι προτύπῳσις καὶ τί εἶναι ἀλήθεια, ἢ τότε θὰ σοῦ δώσω τὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος.

Τί εἶναι λοιπὸν σκιά καὶ τί εἶναι ἀλήθεια; Ἄς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας ζωγραφίζουν οἱ ζωγράφοι. Εἶδες πολλὰς φορές αὐτοκρατορικὴν εἰκόνα ζωγραφισμένην με κίανον χρῶμα, ἔπειτα τὸν ζωγράφον νὰ σὺρῃ λευκὰς γραμμὰς καὶ νὰ σχεδιάσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον καὶ ἵππους νὰ παριστάνται, καὶ δορυφόρους καὶ ἐχθρούς δεμῆνους καὶ ὑπαταγμένους. Ἄλλ' ὁμοῦ, καθὼς τὰ βλέπεις νὰ σκιαγραφοῦνται, οὔτε γνωρίζεις τὸ πᾶν, οὔτε ἀγνοεῖς τὸ πᾶν, ἀλλὰ γνωρίζεις ἀμυδρῶς, ὅτι ζωγραφίζεται ἄνθρωπος καὶ ἵππος. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρός, δὲν τὸ γνωρίζεις ἀπολύτως. Ἐ μὲχρις οὗτο ἔλθῃ ἡ ἀλήθεια τῶν χρωμάτων καὶ καταστήσῃ σαφεστέραν τὴν ὄψιν. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνης τῆς εἰκόνας δὲν ἀπαιτεῖς τὸ πᾶν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων, ἀλλὰ ἀν λάθῃς κάποιον ἀμυδρὸν γνώσιν τῶν γινομένων, πιστεύεις ὅτι ἡ σκιαγράφησις εἶναι πλήρης καὶ τελεία, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ σκεφθῆς καὶ διὰ τὴν Παλαιάν καὶ Καινὴν Διαθήκην καὶ μὴ ἀπαιτήσης νὰ μάθῃς τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀλήθειαν εἰς τὴν προτύπῳσιν. Καὶ θὰ δυνηθώμεν νὰ σε διδάξωμεν πῶς εἶχε κάποιον συγγένειαν ἡ Παλαιὰ πρὸς τὴν Καινὴν καὶ ἐκείνη ἡ διάβασις (τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης) πρὸς τὸ ἴδιόν μας βάπτισμα. ²²⁵ Α Καὶ ἐκεῖ ὕδαρ, καὶ ἐδῶ ὕδαρ. Ἐδῶ κολυμβήθρα, ἐκεῖ πέλαγος. Ὅλοι ἐδῶ ἐμβαπτίζονται εἰς τὸ ὕδαρ, καὶ ἐκεῖ ἐπίσης ὄλοι. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὑπάρχει ἡ συγγένεια. Λοιπὸν θέλεις νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν χρωμάτων; Ἐκεῖ μὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον διὰ μέ-

σου τῆς θαλάσσης, ἐδῶ δὲ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν. Καὶ ἐκεῖ μὲν κατεποντίζετο ὁ Φαραὼ, ἐδῶ δὲ καταποντίζεται ὁ διάβολος. Ἐκεῖ ἀπεπνίγοντο οἱ Αἰγύπτιοι, ἐδῶ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος μὲ τὰς ἀμαρτίας του καταχώνεται. Καὶ κοίταξε τὴν συγγένειαν τῆς προτύπωσως πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας ἐν σχέσει πρὸς τὴν προτύπωσιν. Διότι δὲν πρέπει οὔτε ἡ προτύπωσις νὰ εἶναι ἐντελῶς ξένη πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἢ διότι ἄλλως δὲν θὰ ἴτο προτύπωσις. Οὔτε πάλιν νὰ ἐξισιώνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι τότε θὰ εἶναι ἀλήθεια καὶ ἡ προτύπωσις. Ἄλλὰ πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὰ ὅρια τοῦ ἰδικοῦ τῆς χαρακτῆρος καὶ οὔτε νὰ περιέχῃ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, οὔτε νὰ εὐρίσκεται πάλι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Διότι ἂν ἡ προτύπωσις ἔχῃ τὸ πᾶν, εἶναι καὶ αὐτὴ ἀλήθεια, ἂν πάλι ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸ πᾶν, τότε δὲν δύναται νὰ εἶναι προτύπωσις. Ἄλλὰ πρέπει ἐν μέρει νὰ περιέχῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν μέρει νὰ ἐπιφυλάσσεται δι' αὐτήν. Μὴ μοῦ ζητήσης λοιπὸν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀλλὰ νὰ θεωρῆς ὅτι εἶναι ἀρκετὸν, ἀκόμη καὶ ἂν λάβῃς μικρὰς καὶ ἀμυδράς ἐνδείξεις.

Ποῦ εὐρίσκεται λοιπὸν ἡ συγγένεια τῆς προτύπωσως πρὸς τὴν ἀλήθειαν; C Εἰς τὸ ὅτι ἐκεῖ «ὄλοι» καὶ ἐδῶ «ὄλοι». Ὅτι ἐκεῖ δι' ὕδατος, καὶ ἐδῶ δι' ὕδατος. Ὅτι ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ τὴν ἴδιαν δουλείαν. Ἄλλὰ ἐκεῖνοι μὲν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ ἡμεῖς ἀπηλλάγημεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν σαυμάτων. Ἐκεῖνοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν θαρβάρων, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας. Ἐκεῖνοι ἐπανήλθον εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἡμεῖς ἐπίσης, ἀλλὰ ὄχι πρὸς τὴν ἴδιαν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ ἡμεῖς ἐπανήλθομεν πρὸς ἐλευθερίαν πολὺ λαμπροτέραν. Ἐάν δὲ τὰ ἰδικὰ μας εἶναι μεγαλύτερα καὶ ὑπερέχουν ἐκείνων, μὴ ἐκπλήττεσαι. Διότι αὐτὸ κυρίως εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀληθείας, τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλην ὑπεροχὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προτύπωσιν, καὶ ὄχι ἐναντίωσιν καὶ σύγκρουσιν. Τί εἶναι ὅμως ἐκεῖνο τὸ «Πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν»; D Ἴσως εἶναι κάπως ἀσαφὴς ἡ φράσις. Λοιπὸν θὰ προσπαθῶ νὰ τὴν καταστήσω σαφέστεραν. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων τότε ἴτο ἀπλωμένη θάλασσα καὶ διετάσσοντο νὰ διαβαῖν μίαν παράδοξον καὶ θαυμαστὴν ὁδὸν, τὴν ὁποῖαν δὲν διέβη κανεὶς ποτὲ ἐκ τῶν ἀνθρώπων. Ἐδίσταζον καὶ ὑπεχώρουν καὶ ἐδυσφό-

ρουν. Διέβη πρῶτος ὁ Μωϋσῆς καὶ ἐπέτυχεν, ὥστε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν μὲ εὐκολίαν ὄλοι. Αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν». Ὅτι δηλαδὴ ἐπίστευσαν εἰς ἐκεῖνον καὶ ἔτσι ἔλαβον τὸ θάρρος νὰ πατήσουν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα, ἀφοῦ εἶχαν ὀδηγὸν εἰς τὴν ὁδοποισίαν των. Τὸ ἴδιον ἐγίνε καὶ μὲ τὸν Χριστὸν. Ἀφοῦ δηλαδὴ μᾶς ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ μᾶς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν, μᾶς ὠδήγησε πρὸς τὴν βασιλείαν, Ἐ ἀκολουθήσας πρῶτος αὐτὸς τὴν ὁδὸν αὐτὴν καὶ ἀναβὰς πρῶτος εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐστηρίχθησαν εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ ἀπετόλμησαν αὐτὴν τὴν ὁδοποισίαν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐστηρίχθημεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀπατολμώμεν αὐτὴν τὴν ἀποδημίαν. Καὶ ὅτι αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν» εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν. Διότι δὲν ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσέως. Ἐάν δὲ ἡμεῖς ἔχωμεν τὸν Ἰησοῦν ὄχι μόνον ἀρχηγόν, ἀλλὰ καὶ θαπτιζόμεθα εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνοι δὲν ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Μωϋσέως, καὶ δι' αὐτὸ νὰ μὴ ταράσσεσαι. Διότι εἶπα, ὅτι ἡ ἀλήθεια πρέπει νὰ ἔχῃ κάποια ὑπεροχὴν μεγάλην καὶ ἀνεκφραστον. 236

A Εἶδες λοιπὸν εἰς τὸ θαπτισμα ποῖα εἶναι ἡ προτύπωσις καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Ἄς σοῦ δείξω τώρα καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν κοινανίαν τῶν μυστηρίων, πῶς σκιαγραφεῖται ἐκεῖ, ἂν πάλι δὲν μοῦ ζητήσῃς τὸ ὄλον, ἀλλὰ ἂν ἐξετάσῃς τὰ γινόμενα κατὰ τέτοιον τρόπον, ὅπως εἶναι εὐλογον νὰ τὸ ἴδῃς εἰς τὴν σκιαγραφίαν καὶ τοὺς τύπους. Ἀφοῦ δηλαδὴ ὠμίλησε διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν νεφέλην καὶ τὸν Μωϋσῆν, προσέθεσε πάλιν: «Καὶ ὄλοι ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφήν τοῦ μάννα, ποῦ τοὺς εἶδῃτο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος». 13 Ὅπως σὺ, λέγει, δταν ἀναβαίνῃς ἀπὸ τὴν κολυμβήθραν τῶν ὑδάτων, τρέχεις εἰς τὴν τράπεζαν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, ἀφοῦ ἀνέβησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, προσήλθον εἰς τράπεζαν πρωτοφανῆ καὶ παράδοξον, ἐνωὶ τὸ μάννα. Καὶ πάλιν, ὅπως σὺ ἔχεις παράδοξον ποτὸν, ἢ τὸ αἷμα τὸ σωτήριον, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι εἶχαν μίαν παράδοξον πόσιν, ὄχι ἀπὸ πηγᾶς τὰς ὁποίας εὐρον, οὔτε ἀπὸ ποταμοῦς ποῦ ἔτρεχον, ἀλλὰ ἀπὸ σκληρᾶν καὶ ἀνυδρῶν πέτρων ἐδέχθησαν ἀφθονίαν ὑδάτων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ πόμα αὐτὸ τὸ ὠνόμασε πνευματικόν, ὄχι διότι ἴτο ἐκ φύσεως τέτοιο, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγίνε τέτοιο ἀπὸ τὸν τρό-

13. Α' Κορινθ. ΙΙ, 3.

πον πού τους έχορηγήθη. Δέν τους έδόθη συμφώνως πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν φυσικῶν νόμων, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιπέργειαν τοῦ Θεοῦ πού τους ὠδήγηε. Πράγμα τὸ ὅποιον τὸ ἐπεξήγησε καὶ αὐτὸ. Διότι ὅταν εἶπε «καὶ ὅλοι ἔπινον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὅποιον μὲ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέδλωσε»,¹⁴ τὸ δὲ πινόμενον ἦτο ὕδωρ, θέλων νὰ δείξη, ὅτι τὸ ὕδωρ αὐτὸ τὸ ἀνόμισσε «Πνευματικόν», Ἐ δὲ διὰ τὴν φύσιν του, ἀλλὰ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον έχορηγήθη προσέθεσε: «Διότι ἔπινον ἀπὸ ὑπερφυσικῆν καὶ ἄσφατον πέτραν, πού τους ἠκολούθει, ἡ πέτρα δὲ αὐτὴ ἦτο ὁ Χριστός».¹⁵ Δέν ἦτο ἡ φύσις τοῦ λίθου, λέγει, πού ἀνέδλωζε τὰς πηγὰς ἐκεῖνας, ἀλλὰ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πού ἐνήργει.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀνέτρεψεν ἐκ θεμελίων καὶ τὴν ἀρεσίν τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. Διότι, ἐάν αὐτὸς πού ἐνήργει ὅλα ἐκεῖνα ἦτο ὁ Χριστὸς πῶς λέγουσι ὅτι αὐτὸς ὑπάρχει ἀπὸ τότε πού τὸν ἐγέννησε ἡ Μαρία; Ὅταν δηλαδὴ αὐτὰ πού συνέδησαν εἰς τὴν ἔρημον, συνέδησαν πρὶν ἀπὸ τὴν Μαρίαν, Ἡ καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ εἶχε κάμει ὁ Χριστὸς κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Παύλου, εἶναι ἀνάγκη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν γέννησιν αὐτῆν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν τοκετὸν αὐτὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖνος. Διότι ὁ μὴ ὑπάρχων δέν ἦτο δυνατὸν, ὡς γνωστὸν, νὰ ἐνεργήσῃ τόσον θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα. Ὅπως δηλαδὴ ὅταν εἶπε, ὅτι «ὅλοι ἠξιώθησαν νὰ περάσουν ἀσφαλῶς διὰ μέσου τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης»,¹⁶ ἐφανέρωσεν ὅτι ἡ εὐγένεια τῆς Ἐκκλησίας προδιευτυπῆθη καὶ προαικονίσθη ἀπὸ πολὺ παλαιά. Ἐτοι, ὅταν εἶπε ὅλοι ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφήν τοῦ μάννα, πού τοὺς εἶδικοτο μὲ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος,¹⁷ ὑψηλίσθη αὐτὸ ἀκριδῶς. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δέν μεταλαμβάνει ἄλλου μὲν σώματος ὁ πλούσιος καὶ ἄλλου ὁ πτωχός, οὔτε ἐπίσης ἄλλου αἵματος ὁ ἕνας καὶ ἄλλου ὁ ἄλλος, ἔτσι καὶ τότε, δέν ἐλάμβανεν ἄλλο μάννα ὁ πλούσιος καὶ ἄλλο ὁ πτωχός. Οὔτε ἐκεῖνος ἔπιεν ἀπὸ ἄλλης πηγῆς, καὶ αὐτὸς ἀπὸ ἄλλης κατωτέραν. Ἐ Ἄλλὰ ὅπως τῶρα ἡ ἴδια τράπεζα, τὸ ἴδιον ποτήριον, ἡ ἴδια τροφή εὐρίσκεται μπροστὰ εἰς ὅλους πού εἰσέρχονται ἐς αὐτὴν, ἔτσι καὶ τότε εὐρίσκετο μπρο-

14. Α' Κορινθ. 10, 4.

15. Α' Κορινθ. 10, 4.

16. Α' Κορινθ. 10, 3.

17. Α' Κορινθ. 10, 3.

στὰ εἰς ὅλους τὸ ἴδιον μάννα, ἡ ἴδια πηγὴ. Καὶ τὸ πλεον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἶναι, ὅτι κάποτε κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, μερικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ συλλέξουν περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἐχρειάζοντο, καὶ δέν ἐκέρδιον τίποτε ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν των. Ἄλλὰ καθ' ὅσον χρόνον ἐτίμων τὴν ἰσότητά, τὸ μάννα ἐμεινε μάννα. Ὅταν ὅμως ἐπιβύθησαν νὰ πλεονεκτήσουν, τότε ἡ πλεονεξία των ἔκαμε τὸ μάννα σκώληκας. Καὶ ὅμως αὐτὸ δέν τὸ ἔκαμινον μὲ ζημίαν τῶν ἄλλων,¹⁸ Ἐ διότι δέν ἤρπασον τὴν τροφήν τῶν πλησίων καὶ ἔτσι συνέλεγον περισσότερον, ἀλλὰ κατεδικάσθησαν ἀπλῶς διότι ἐπιβύθησαν τὸν περισσότερον. Διότι, ἂν καὶ δέν ἤθικον καθόλου τὸν πλησίον, ἔδλαπτον ὅμως τὰ μέγιστα τὸν ἑαυτὸν των, διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς συλλογῆς συνήθιζον εἰς τὴν πλεονεξίαν. Ὅστε τὸ ἴδιον ἦτο μαζί καὶ τροφή καὶ διδασκαλία θεογνωσίας. Διότι ταυτοχρόνως ἔτρεφε τὰ σώματα καὶ ἐμόρφωνε τὴν ψυχὴν. Καὶ δέν ἔτρεφε μόνον, ἀλλὰ ἀπήλλασσε καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους. Διότι δέν ἐχρειάζετο νὰ ζεύξουν θοὺς, οὔτε νὰ αὐροῦν ἀροτρον, οὔτε νὰ ἀνοίξουν ἀδαικας, οὔτε νὰ περιμένουν ἔτος ὀλόκληρον, Ἐ ἀλλὰ εἶχον ἐτοιμὴν τὴν τράπεζαν, πρόσφατον, νέαν καὶ καθημερινήν. Καὶ ἐκεῖνα τὸ εὐαγγελικὸν παράγγελμα «μὴ μερμυγῆτε διὰ τὴν ἀβρίον»¹⁹ τοὺς τὸ ἐδίδασκειν μὲ ἔργα. Διότι δέν εἶχον κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν μέρμυξιν αὐτῆν. Ἐφ' ὅσον, ἐάν κανεὶς συνεκέντρωνε περισσότερα, κατεστρέφετο καὶ ἐχάνετο, καὶ αὐτὸ πού ἐγένετο ἀπετέλει μόνον καταδικήν τῆς πλεονεξίας.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίζον, ὅτι ἐκείνη ἡ βροχὴ ἐτίπτε μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν φυσικῶν νόμων, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου δέν ἐγένετο τίποτε τέτοιο, καὶ ἔτσι ὁ Θεὸς ἐδίδασκειν αὐτοὺς καὶ τὰ δύο, ὅτι δηλαδὴ κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας αὐτὸς ἐπροκάλει αὐτὴν τὴν θαυμαστήν καὶ παράδοξον βροχήν Ἐ καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν ἐσταμάτα δι' αὐτὸ, ὥστε καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των νὰ διαπαιδαγωγοῦνται νὰ μὴ ἐργάζωνται τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Καὶ ὅχι μόνον διὰ τὴν τροφήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ ὑποδήματα καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ἦτο δυνατὸν νὰ ἴθης εἰς τὴν πρᾶξιν νὰ ἐκτελοῦνται τὰ παραγγέλματα τῶν ἀποστόλων. Δέν εἶχον σκίαν, οὔτε τράπεζαν, οὔτε κλίβην, οὔτε δεύτερον ἱμάτιον, οὔτε ὑποδήματα, διότι ἔτσι τὰ ἐρρούθμισεν ὁ Θεός.

18. Παρβλ. Ματθ. 6, 34.

Κοίταξε να ίδης πόσον μεγάλη είναι η συγγένεια της Παλαιάς προς την Καινήν. Καθ' ον τρόπον δηλαδή ὁ Χριστός διεμόρφωσε τοὺς ἀποστόλους σχετικῶς μετὰ τὰ ἀναγκαῖα, **Δ** κατὰ τὸν ἴδιον καὶ εἰς ἐκείνους ἐφηρμάζετο ἕνας τρόπος ζωῆς καὶ ὅλη ἡ δημιουργία προητομασθή διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνων. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐγίνον αὐτὰ, θὰ εἴπῃς; Ἐπρόκειτο νὰ συγκεντρώσῃ αὐτοὺς εἰς ἓνα μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ νὰ τοὺς διατάξῃ νὰ τὸν λατρεύουν συνεχῶς ἐκεῖ, καὶ νὰ μὴ ἰδρυθῆ πούθενά εἰς ἄλλο μέρος τῆς οἰκουμένης μήτε ναός, μήτε δομῶς, ἀλλὰ ἐκεῖ νὰ τοῦ προσφέρουν καὶ ἀφιερῶματα καὶ θυσίας, καὶ νὰ τελοῦν ἑορτάς, καὶ νὰ ἀναγιγνώσκουν τὸν νόμον, καὶ νὰ ἐκπληρῶνουν ὅλα τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν αὐτόν. Διὰ νὰ μὴ νομίζωσι λοιπόν, ὅτι μετὰ τὸν καθωρισμένον τρόπον λατρείας εἶναι ἐκεῖ περιωρισμένη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ **Ε** καὶ νομίσουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἕνας τοπικὸς Θεός, ἐπρόλαβε καὶ ἐπέδειξε τὴν δυνάμιν του εἰς τὴν ξένην χώραν, εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου δὲν ὑπῆρχε κανεὶς πού τὸν ἐλάτρευε, κανεὶς πού νὰ τὸν προσκυνῇ. Καὶ ἡ κτίσις ὑπηρετεῖ ἀντιθέτους καταστάσεις μετὰ τὰ ἔργα τῆς πείθουσα καὶ τοὺς ἀπίστους νὰ σκεφθοῦν, ὅτι ἡ δημιουργία ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ αὐτόν. Καὶ πράγματι, ἡ θάλασσα ἄλλους μὲν ἐπνίγει, ἄλλους δὲ τοὺς δειώσκειν. Καὶ ὁ ἄηρ τὴν μίαν στιγμήν ἔφερε χάλασάν καὶ κατέστρεψε τοὺς βαρβάρους, καὶ τὴν ἄλλην ἔφερε μάννα καὶ διέτρεψε τοὺς Ἰουδαίους. Ἡ γῆ ἐπίσης τὴν μίαν φοράν παρήγγε σκίπας διὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τὴν ἄλλην ὀργυγας πρὸς σωτηρίαν τῶν ἰδικῶν του. ¹⁹ **Α** Καὶ δι' ἐκείνους μὲν ἐγένετο σκότος κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐνῶ δι' αὐτοὺς ἐγένετο φῶς κατὰ τὴν νύκτα. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοι πού διπλα τοὺς ἔτρεχον ὁ Νεῖλος, ἐχάνοντο ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ τὴν ἔρησιαν. Αὐτοὶ δέ, ἐνῶ ἐστρατοπέδευον εἰς ἔρημον καὶ ἀνυδρον ἔρημον, ἀπελάμβανον ἄφθονα ὕδατα. Καὶ ἐκείνους μὲν τοὺς καταβάλλον οἱ δάτραχοι, ἐνῶ αὐτοὺς δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλωσι οὔτε οἱ γίγαντες.

Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον μᾶς τὰ ὑπενθύμισεν αὐτὰ ὁ μακάριος Παῦλος; Διὰ τὸν λόγον πού σὰς εἶπα ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μάθῃς δηλαδή ὅτι οὔτε βάπτισμα, οὔτε ἀφεσις ἁμαρτημάτων, οὔτε γνῶσις, οὔτε κοινωνία μυστηρίων, οὔτε ἱερά τράπεζα, οὔτε ἡ μετάληψις τοῦ σώματος, **Β** καὶ τοῦ αἵματος οὔτε κανένα ἄλλο ἀπ' αὐτὰ θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ, εἰάν δὲν διάγωμεν διὸν ἐνέρετον καὶ θαυμαστόν

καὶ ἀηλλαγμένον ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. Διότι πράγματι δι' αὐτὸν τὸν λόγον μᾶς τὰ ὑπενθύμισεν αὐτὰ καὶ κατέγραψε τὴν προτύπωσιν τοῦ βαπτίσματος διὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῆς νεφέλης, προδιέγραψε τὸν τύπον τῶν μυστηρίων μετὰ τὸ μάννα καὶ τὴν πέτραν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Ἔτσι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «ὄλοι ἔφαγον τὴν αὐτὴν τροφήν τοῦ μάννα, πού τοὺς ἐδίδοτο μετὰ ὑπερφυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος καὶ ὄλοι ἔπιον τὸ αὐτὸ ποτόν, τὸ ὁποῖον μετὰ ὑπερφυσικὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν ἀνέδωκε», συνέχισεν: «Ἄλλὰ παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁ Θεὸς δὲν εὐηρεστήθη μετὰ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ αὐτούς. Ὑστερ' ἀπὸ τούτων καὶ τούτων μεγάλα θαύματα, λέγει, **Γ** δὲν τοὺς ἠγάπησεν ὁ Θεός. Ἄλλὰ τί συνέβη; «Ἐστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον».

Διατί λοιπόν μᾶς τὰ λέγεις αὐτὰ, Παῦλε; «Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγίνον προφητικαὶ εἰκόνες πού προλέγουσι τί θὰ συμβῇ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὥστε νὰ προσέχωμεν διὰ νὰ μὴ εἰμεθα ἐπιθυμητὰ κακῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἐπεθυμήσαν κακὰ καὶ ἐτιμωρήθησαν. Καὶ μὴ γίνεσθε μετὰ τὰ εἰδωλόθυτα εἰδωλόλατραι, ὅπως ἐγίνον μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, καθὼς ἔχει γραφῆ εἰς τὸ διδάλιον τῆς Ἐξόδου: «Ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῆ καὶ ἐσκόδησαν μετὰ τὸ φαγητόν καὶ ἐπαῖον χορεύοντες πρὸς τιμὴν τοῦ μόσχου».¹⁹ Πρόσεχε τώρα τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου. Ἄνεφερε τὴν ἁμαρτίαν, ἄνεφερε τὴν αἰτίαν τῆς ἁμαρτίας, ἄνεφερε τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, διότι ἤθελε μετὰ ὅλ' αὐτὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ν' ἀποφύγωμεν τὴν μίμησιν αὐτῶν. Αἰτία τῆς ἁμαρτίας ἦτο ἡ λαίμαργία. Διότι «ἐκάθισεν ὁ λαὸς νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῆ». **Δ** Ἡ ἁμαρτία ἦτο αὐτὸ τὸ παιγνίδι καὶ ὁ χορὸς πρὸς τιμὴν τοῦ μόσχου. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ τιμωρία, διότι «εστρώθησαν κάτω νεκροὶ εἰς τὴν ἔρημον». Καὶ πάλιν λέγει: «Ἀκόμη δὲ ὡς μὴ πορνεύωμεν, καθὼς μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς ἐπόρνευσαν».²⁰ Ἐβῶ δὲν ἄνεφερε τὴν αἰτίαν τῆς πορνείας, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν. Ποῖαν; «Ἐπέσαν νεκροὶ εἰς μίαν ἡμέραν εἰκοσι τρεῖς χιλιάδες».²¹ Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἄνεφερε τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐγένετο ἡ πορνεία; Διότι ἄφησεν εἰς τοὺς φιλοπόνοους νὰ μελετήσωσι τὴν ἱστορίαν καὶ νὰ μάθωσι τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ. Αὐτὸς εἶναι ἕνας τρόπος θεραπείας, τὸ νὰ λέγῃς δηλαδή ἀπὸ ποίας

19. Α' Κορινθ. 10, 6-7.

20. Α' Κορινθ. 10, 8.

21. Ἐβ. ἀνωτ.

αίτιας γεννώνται τὰ νοσήματα καὶ νὰ θέτης ἐπάνω εἰς τὰ πρᾶγματα τὰ σχετικὰ φάρμακα. Διὰ τοῦτο λέγει: Ἐ
«Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον εἰς ἐκείνους καὶ ὡς προφητι-
καὶ προεικονίσεις. Ἐγράφησαν δὲ διὰ νὰ νὰ νοουθετηθῶμεν
καὶ σωφρονισθῶμεν ἡμεῖς.²²

Ἦστε αὐτὸς ποῦ ἔκαμε ἐκεῖνα καὶ ἐτιμώρησε τοὺς κα-
κοὺς, αὐτὸς τῶρα νοουθετεῖ ἡμᾶς, ὄχι μόνον μὲ λέξεις, ἀλ-
λὰ καὶ μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, ποῦ ἀποτελοῦν ἕνα τρό-
πον νοουθεσίας μεγίστης σημασίας. Εἶδες πῶς δι' αὐτοὺς
ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὴν χάριν (τοὺς χριστιανούς) προ-
έβαλε διδάσκαλον αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὰ ἔκαμε αὐτὰ εἰς τὴν
Παλαιάν Διαθήκην, δεικνύων ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος ποῦ ἔκαμε ἐ-
κεῖνα καὶ αὐτὸς ποῦ λέγει αὐτὰ. Διότι ἐάν ἦτο ἄλλος, δὲν
θὰ ἀπεκάλει ἐκεῖνα τῶν ποῦ καὶ προεικονίσματα τούτων
καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἐγράφησαν πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν,
δὲν θὰ προέβαλλε διδάσκαλόν μας ἕνα διὰ τὸν ὁποῖον
δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι εἶναι Θεός, δὲν θὰ μᾶς ἐφόδιζε μὲ
αὐτὰ ποῦ ἔγιναν ἀπὸ ἐκείνου,²³ Ἄ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι μέλ-
λομεν πάλι νὰ πείσωμεν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνου. Τώρα δὲ
δεικνύων, ὅτι πρόκειται νὰ πείσωμεν εἰς τὰς χεῖρας ἐκεί-
νου, καὶ ὅτι καὶ οἱ δύο λαοί, καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ τωρινός,
κυβερνῶνται ἀπὸ τοὺς νόμους ἐκείνου, μᾶς ὑπενωμίσει
διὰ ἐκεῖνα καὶ εἶπεν, ὅτι ἐγράφησαν διὰ νὰ νοουθετηθῶμεν
καὶ σωφρονισθῶμεν.

Ἐχόντες λοιπὸν διὰ αὐτὰ ὅπ' ἔβην μας, ἄς πιστεύ-
ωμεν καὶ εἰς τὰ παρελθόντα καὶ εἰς τὰ μέλλοντα. Ἄν δὲ
ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ δὲν πιστεύουν εἰς τὰ μέλλοντα, ἄς
τοὺς ἀδηγήσωμεν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὰ
παραλθόντα, διηγούμενοι εἰς αὐτοὺς τὴν ἱστορίαν τῶν Σο-
δομιτῶν, ἀναφρόντες τὰ σχετικὰ μὲ τὸν κατακλυσμόν,
ὑπενωμίζοντες τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Αἴγυπτον, Ἄ ὥστε σω-
φρονιζόμενοι ἀπὸ τὰς τιμωρίας τῶν ἄλλων καὶ ἐπιθεικνύ-
οντες ἀριστον βίον, νὰ δεχθῶν καὶ τὴν διδασκαλίαν διὰ
τὴν γέννησιν τοῦ πυρός καὶ τὴν ἀνάστασιν. Διότι καὶ τῶ-
ρα ὅσοι δὲν πιστεύουν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, τὸ πα-
θαίνουν αὐτὸ μόνον καὶ μόνον, διότι διάγουν βίον διεφθα-
ρμένον καὶ ἔχουν πονηρὰν συνείδησιν. Ὡστε ἐάν καθαρί-
σωμεν τὰς ἁμαρτίας μας καὶ μὲ τὸν φόβον τῶν παρελθόν-
των διδασθῶμεν, θὰ πεισθῶμεν νὰ δεχθῶμεν καὶ τὴν δι-
δασκαλίαν διὰ τὰ μέλλοντα. Διότι ὅπως πονηρὰ δόγμα-
τα συνήθως εἰσάγουν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀκάθαρτον βίον,

²² 2. Α' Κορινθ. 10, 11.

κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ βίος διεφθαρμένος γεννᾷ πολ-
λὰς φορές πονηρὰ δόγματα. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ λοιπὸν καὶ
εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους αὐτὸ, καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα τοὺς λό-
γους αὐτοὺς διὰ τοὺς ἄλλους, Ἐ ἄς μένωμεν σταθεροὶ εἰς
τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ ἄς ἐπιδείξωμεν ἀριστον βίον, διότι
ὁ λόγος ἀπέδειξεν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι χωρὶς αὐτὸν τὸν βίον,
δὲν μᾶς ὠφελοῦν εἰς τίποτε τὰ ὀρθὰ δόγματα. Εἶθε, δὲ
μὲ τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων καὶ βίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρ-
χόντων, νὰ διατηρήσωμεν ἀκεραίαν τὴν ὀρθότητα τῶν
δογμάτων, ποῦ ἀπὸ παλαιὰ παρελάβομεν ἀπὸ τοὺς προ-
γόνους μας, καὶ νὰ προσθέσωμεν καὶ βίον σύμφωνον μὲ
αὐτὴν τὴν καθαρότητα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημέ-
να ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοânθρωπίαν τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου δόξα, δύναμις καὶ
τιμὴ εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνή-
κουη τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἄμήν.

ΛΟΓΟΣ

Α ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

ΕΚΦΑΝΘΗΣΙ ΕΞ ΑΦΟΡΗΣ ΤΩΝ ΠΤΕΧΩΝ, ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΕΙΔΕ ΠΑΡΑΠΕΤΑΜΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΜΙΑΝ ΜΕΡΙΜΝΑΝ, ΟΤΑΝ ΔΙΗΡΧΕΤΟ ΑΠΟ ΕΚΕΙ ΕΙΣ ΕΠΟΧΗΝ ΧΕΙΜΩΝΟΣ.

Σήμερον ἐστῶμεν διὰ τὴν ὁδὸν κάμω μίαν πρεσβείαν δικαίαν καὶ ἐπιφελῆ, πού ἀρμόζει εἰς τὴν χριστιανικὴν ἡμῶν ψυχὴν. Δὲν πρόκειται διὰ κανένα ἄλλο θέμα, παρὰ διὰ τοὺς πτωχοὺς πού κατοικοῦν εἰς τὴν πόλιν μας. Δὲν με ἀνηγόρευσα ἢ λόγους ἢ με ψηφίσματα ἢ με συγκλητικὴν ἀπόφασιν, Ἔ ἀλλὰ ἐκινήθη ἀπὸ τὸ ἐλεεινὸν καὶ θλιβερόν θέαμα πού εἶδον. Διερχόμενος δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀγοράν καὶ τὰς στενωποὺς διὰ τὴν ἔλθω εἰς τὴν συναξίν ἡμῶν, εἶδον εἰς τὰς παρόδους πολλοὺς παραπεταμένους, ἄλλους με κοιμένους χεῖρας, ἄλλους με ἐκριζωμένους τοὺς ὀφθαλμούς, ἄλλους γεμάτους ἀπὸ τραύματα καὶ πληγὰς ἀνιάτους, οἱ ὅποιοι μάλιστα ἐπρόβαλλον αὐτὰ τὰ μέλη, πού ἦτο ἀνάγκη νὰ συγκαλύπτουν διὰ τὴν αἰσχύνην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταπέσει.

Ἔτσι ἐνόμισα, ὅτι θὰ ἦτο ἐκδήλωσις ἐσχάτης ἀπανθρωπίας νὰ μὴ ὁμιλήσω πρὸς τὴν ἀγάπην ἡμῶν δι' αὐτοὺς, ὅταν μάλιστα ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω λόγων καὶ αἱ γενικώτεροι περιστάσεις ἡμῶν ἠνάγκαζον πρὸς τοῦτο. Διότι πάντοτε θεοβαίως ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὁμιλῶ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν μεγάλην ἀνάγκην αὐτῆς ἀπὸ τὸν Κύριον πού μᾶς ἐδημιούργησεν. Πρὸ πάντων δὲ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, πού τὸ ψῆχος εἶναι ὀδυρῆ. Διότι κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θέρους οἱ πτωχοὶ εὐρίσκουν μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐποχὴν. 249 Α Καὶ πράγματι, δύναται καὶ γυμνοὶ νὰ βασιζοῦν ἀκινδύως, διότι ἀρκεῖ νὰ τοὺς προστατεύσῃ ἡ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία ἀντὶ τῆς περιβολῆς, καὶ εἰς τὸ ἔσχατον δύναται νὰ κοιμῶνται καὶ νὰ διανυκτερεύουν ἀσφαλῶς εἰς τὸ ὑπαίθριον. Καὶ δὲν ἔχουν τότεν μεγάλην ἀνάγκην ὑποδημάτων, οὔτε οἰνοποισίας, οὔτε πλουσιωτέρας τροφῆς, ἀλλὰ ἀρκοῦνται μὲν νὰ πίνουν ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν, νὰ τρώγουν

δὲ ἄλλοι μὲν τὰ πλέον εὐτελεῖ χόρτα, ἄλλοι δλίγους ξηρούς καρπούς, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους παρέχει εἰς αὐτοὺς ἐπιτημὴν τράπεζαν. Ἔχουν ἐπίσης καὶ ἄλλην παρηγορίαν, ὅχι κατώτερον ἀπὸ αὐτὴν, τὴν εὐκολίαν τῆς ἐργασίας. Διότι ὅσοι οἰκοδομοῦν οἰκίας καὶ ὅσοι καλλιεργαῖν τὴν γῆν, καθὼς καὶ οἱ ναυτικοὶ χρειάζονται τὴν βοήθειαν ὄλων αὐτῶν. Β Καὶ ὅτι εἶναι διὰ τοὺς πλουσίους οἱ ἀγροὶ καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ ἄλλοι προσοδοφόροι ἰδιοκτησίαι, εἶναι δι' αὐτοὺς τὸ σῶμα καὶ ὅλα τὰ ἔσχατα τῶν προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν τῶν καὶ ἀπὸ τοῦ θένό ἄλλοῦ. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος ἔχουν κάποιαν παρηγορίαν. Ἐνῶ κατὰ τὸν χειμῶνα καταπολεμῶνται ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ πολιορκία τῶν εἶναι διπλή, ἀπὸ μέσα εἶναι ἡ πείνα πού τοὺς κατατρώγει τὰ σπλάγχνα, ἀπ' ἔξω εἶναι τὸ ψῆχος πού παγώνει καὶ ἀπονεκρῶνει τὴν σάρκα. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχουν ἀνάγκην περισσοτέρας τροφῆς, πυκνοτέρου ἐνδυματός, καθὼς καὶ στέγης C καὶ στρωμνῆς καὶ ὑποδημάτων καὶ πολλῶν ἄλλων.

Καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι δὲν εὐρίσκουν εὐκόλως καὶ ἐργασίαν. Ἡ ἰδία ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους παρουσιάζει ἐμπόδια. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ἀπαραίτητων εἶναι δευτέρα καὶ ἐπιτάσσει τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μισθώνει αὐτοὺς τοὺς δυστυχεῖς οὔτε τοὺς καλεῖ εἰς ἐργασίαν, ἐμπρὸς ἂς φέρωμεν πρὸς βοήθειαν τῶν ἀντὶ τῶν ἐργοδοτῶν τὰς χεῖρας τῶν ἐλεημόνων, ἀφοῦ λάθωμεν ὡς βοηθῶν εἰς τὴν πρεσβείαν αὐτὴν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πραγματικὸς προστάτης καὶ κηδεμὼν τῶν πτωχῶν. Καὶ πράγματι, αὐτὸς λαμβάνει μεγάλην πρόνοιαν διὰ τὸ πρᾶγμα, τότεν ὅταν κανεὶς ἄλλος. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐμοίρασε τοὺς μαθητὰς μετὰ τὸν Πέτρον, δὲν ἐμοίρασε καὶ τὴν προστασίαν τῶν πτωχῶν, Ἄλλὰ ἀφοῦ εἶπε «ἔδωσον εἰς ἐμέ καὶ τὸν Βαρνάβαν τὰς δεξιὰς χεῖρας τῶν εἰς σημεῖον ἐπικοινωνίας καὶ ὁμονοίας καὶ συμφωνήσαν ἡμεῖς νὰ κηρύττωμεν εἰς τοὺς ἔθνικοὺς, αὐτοὶ δὲ νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς περιτμημένους», προσέθεσε: «μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτωχοὺς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ νὰ φροντίζωμεν περὶ αὐτῶν. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθημεν μετὰ τὸν Πέτρον νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν ἐπακριβῶς». Καὶ πράγματι παντοῦ εἰς τὰς ἐπιστολάς του εἰσάγει αὐτὸ τὸ θέμα καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε μία ἐπιστολή, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ὑπάρχῃ αὐτὴ ἡ παραίνεσις.

Διότι γνωρίζει, γνωρίζει πόση είναι ἡ ἀξία καὶ ἡ δύναμις τοῦ πράγματος. Διὰ τοῦτο ὡσὺν θαυμαστὴν ἀροφήν εἰς οἰκοδομήν, ἔτσι εἰσάγει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ σύστημα τῶν ἄλλων παραίνεσων καὶ συμβουλῶν. Ἐ Πράγμα πού ἔκαμε καὶ ἐδῶ. Ἀφοῦ ψιμίλησε πρῶτα διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ διημέτησεν ὅλα τὰ ἄλλα, ἐτελείωσε τὸν λόγον του μὲ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἱεροσολύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλιλαίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεῖς. Κατὰ τὴν πρῶτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος (τὴν Κυριακὴν δηλαδὴ) ἕκαστος ἀπὸ σᾶς (ἂς ξεχωρίσῃ εἰς τὴν ἀκρὴν κάποιο ποσόν)».²

Καίταξε σύνεσιν ἀποστολικήν, πόσον ἐπικαιρῶς ἐχρησιμοποίησε τὴν παραίνεσιν αὐτήν. Ἀφοῦ δηλαδὴ τοὺς ὑπενθύμισε τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο βῆμα καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὅποιαν ἔμελλον νὰ περιβληθοῦν οἱ ἐνάρετοι, καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, τότε πλεον εἰσέρχεται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θέμα, ὡστε ὁ ἀκροατὴς, πού ἀνεκουφίσθη μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας καὶ κατέστη περισσύτερον πρόσφορος, νὰ δεχθῇ τὸν λόγον αὐτὸν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ²⁵⁰ Ἄ διότι ἔχει ἐντονον ἀκόμη τὸν φόβον τῆς κρίσεως καὶ τὴν ψυχὴν ὀλοπρόθυμον ἀπὸ τὴν προσδοκίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Διότι αὐτὸς πού δύναται νὰ φιλοσοφῇ περὶ ἀναστάσεως καὶ νὰ μεταφέρεται ὀλόκληρος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, βὰ θεωρήσῃ τὰ παρόντα μηδαιμινά, καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐπορίαν, καὶ τὸν χρυσόν, καὶ τὸν ἀργυρον, καὶ τὴν περιβολὴν τῶν ἱματίων, καὶ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὰς πλουσίας τραπέζας καὶ ὅλα τὰ ὅμοια μὲ αὐτά. Καὶ αὐτὸς πού τὰ θεωρεῖ ὄλ' αὐτὰ μηδαιμινά, εὐκολώτερον προβαίνει εἰς τὴν θοῆθειαν τῶν πτωχῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἀφοῦ προητοίμασε καλῶς τὴν ψυχὴν τῶν μὲ τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀναστάσεως, ²⁵¹ τότε εἰσήγαγε τὴν παραίνεσιν. Καὶ δὲν εἶπε «διὰ τὴν συνεισφορὰν διὰ τοὺς πτωχοὺς», οὐτὲ «διὰ τοὺς πένητας», ἀλλὰ «διὰ τὴν συνεισφορὰν διὰ τοὺς ἀγίους». Καὶ τοῦτο, διότι ἤθελε νὰ διδάξῃ τοὺς ἀκροατὰς του νὰ θαυμάζουσι καὶ τοὺς πτωχοὺς, ὅταν εἶναι εὐσεβεῖς, καὶ νὰ ἀποδοκιμάζουσι τοὺς πλουσίους, ὅταν καταφρουοῦν τὴν ἀρετὴν. Γνωρίζει δεδαίως ἀκόμη καὶ τὸν αὐτοκράτορα νὰ τὸν ἀποκαλῇ δέδηλον καὶ παράνομον, ὅταν εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς πτωχοὺς νὰ τοὺς ἀποκαλῇ ἀγίους, ὅταν

2. Α' Κορινθ. 16, 1-2.

εἶναι ἀγαθοὶ καὶ ταπεινόφρονες. Τὸν Νέρωνα, ὡς γνωστὸν, τὸν ἀποκαλεῖ «μισήριον τῆς ἀνομίας», ὅταν λέγῃ: «Τώρα εἶναι εἰς ἐνέργειαν ἡ δύναμις τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀνομίας».² Ἐνῶ ἄλλους πού δὲν εἶχαν οὐτὲ τὴν ἀνομικαίαν τροφήν, ἀλλὰ ἐτρέφοντο ἀπὸ τὴν ἑπαίτειαν, τοὺς ἀνόμασεν ἀγίους. Ὁ Καὶ ταυτοχρόνως ἐδίδασκε καὶ ἐκείνους μὲ τρόπον νὰ μὴ ὑπερηφανεύωνται οὐτὲ νὰ ἐπαίρωνται μὲ τὴν ἐντολήν αὐτήν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι προσφέρουσι εἰς κάποιους εὐτελεῖς καὶ εὐκαταφρονήτους, ἀλλὰ νὰ γνωρίζουσι σαφῶς καὶ νὰ πιστεύουσι, ὅτι ἀπολαμβάνουσι μεγίστην τιμὴν, διότι ἀξιῶνται νὰ μετέχουσι εἰς τὰς θλίψεις ἐκεῖνων.

Ἄξιζε ὅμως νὰ ξετάσωμεν καὶ τοῦτο, δηλαδὴ ποῖοι εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀγιοὶ. Διότι δὲν τοὺς ἀναφέρει μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον, ὅπου λέγει τὰ ἑξῆς: «Τώρα δὲν πηγαίνω εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκτελῶν ὑπηρεσίαν χάριν τῶν ἐκεῖ ἀγίων». Καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὅταν ἀνεμένετο μεγάλος λιμός, ἀναφέρει αὐτοὺς πάλιν τοὺς ἀγίους καὶ λέγει: «Κατόπιον δὲ τῆς προφητείας αὐτῆς, οἱ μαθηταὶ ἀναλόγως τῶν πόρων καὶ τῶν μέσων πού εἶχε κανεῖς, ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν καθένος ἀπὸ αὐτοὺς συνδρομὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἀγίων, Ὁ οἱ ὅποιοι διέμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ».³ Καὶ πάλιν, ὅπως εἶπα μόλις παραπάνω: «Μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτωχοὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ φροντίζωμεν δι' αὐτούς. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθημεν μὲ ζῆλον νὰ τὸ ἐκτελέσω ἐπακριβῶς». Ἀφοῦ λοιπὸν ἐμοιράσθημεν, λέγει, ἐγὼ μὲν τοὺς εἰδωλολάτρας, ὁ δὲ Πέτρος τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ κοινοῦ ἐμίναμεν σύμφωνοι, ὡστε εἰς τὰ θέματα τῆς ἐνισχύσεως τῶν πτωχῶν νὰ μὴ ἰσχύῃ ἡ διαίρεσις αὐτῆ. Ὅταν λοιπὸν ἐκήρυτταν, ὁ μὲν ἕνας ἐκήρυττεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ δὲ ἄλλος εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας. Ὅταν ὅμως ἐφρόντιζον διὰ τοὺς πτωχοὺς, δὲν ἐφρόντιζον ὁ μὲν ἕνας διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξύ τῶν Ἰουδαίων μόνον, ὁ δὲ ἄλλος διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξύ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀλλὰ καθένος ἐφρόντιζε πολὺ καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς μεταξύ τῶν Ἰουδαίων. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: «Μᾶς συνέστησαν δὲ μόνον νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς πτω-

2. Π' Κορινθ. 2, 7.

3. Π' Κορινθ. 16, 35.

4. Π' Κορινθ. 11, 29.

5. 1' Κορινθ. 2, 11.

χούς τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ φροντίζωμεν δι' αὐτούς. Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπεμελήθημεν μετὰ ζῆλον νὰ τὸ ἐκτελέσω ἐπακριβῶς.

Ἐ Ποῖοι εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ διὰ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖ καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ του καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας, χάριν τῶν ὁποίων παρεκάλεσεν ἀκόμη καὶ τοὺς Μακεδόνας; Οἱ πτωχοὶ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, ποὺ θιέμεναν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον φροντίζει τόσο πολὺ δι' αὐτούς; Μήπως δὲν ὑπῆρχον πτωχοὶ καὶ πένητες εἰς κάθε πόλιν; Διατὶ τέλος πάντων στέλλει πρὸς αὐτούς καὶ παρακαλεῖ ὅλους δι' αὐτούς, Δὲν τὸ κάρνει ἀπλῶς, οὔτε εἰς τὴν τύχην, οὔτε ἀπὸ κάποιαν μεροληψίαν, ἀλλὰ ἐπιφελῶς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον.⁷ Ἄ Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ φέρωμεν τὴν ὁμιλίαν ὀλίγον ἀνωτέρω. Ὅταν δηλαδὴ ἡ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων μετεβλήθη, καὶ μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐπεκύρωσαν ἐκεῖνα ποὺ ἐφάνασαν ἐναντίον των, ὅτι δηλαδὴ «δὲν ἔχομεν βασιλεῖα ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὸν Καίσαρα» καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, οὔτε αὐτόνομοι ἦσαν, ὅπως προηγουμένως, οὔτε ἐντελῶς δοῦλοι, ὅπως καὶ τώρα. Ἀλλὰ ἦσαν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν συμμάχων καὶ ἐπλήρωσαν φόρους εἰς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ ἐδέχοντο τοὺς ἄρχοντας ἀπὸ ἐκείνους. Εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις ἐχρησιμοποιοῦν τοὺς ἰδικούς των νόμους καὶ ὄσους ἡμάρτανον, τοὺς ἐτιμῶρου μετὰ τὸν πατριπαράδοτον ἔθιμό των. Ἐ Καὶ ὅτι μὲν ἐπλήρωσαν φόρους εἰς τοὺς Ῥωμαίους γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις ποὺ ἀπηύθυνον πρὸς τὸν Ἰησοῦν διὰ νὰ τὸν πειράξουν, ὅπως π.χ. «Διδάσκαλε, ἐπιτρέπεται ἢ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν κεφαλικὸν φόρον εἰς τὸν Καίσαρα;»⁸ Ὅποτε καὶ αὐτὸς τοὺς διέταξε νὰ δεῖξουν ἕνα νόμισμα καὶ τοὺς εἶπε: «Δώσατε λοιπὸν ὀπίσω εἰς τὸν Καίσαρα ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Καίσαρα, καὶ εἰς τὸν Θεὸν δώσατε ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν.»⁹ Ὁ Λουκάς πάλιν λέγει, ὅτι ὁ ναὸς εἶχε στρατηγούς καὶ χιλιάρχους. Διὰ τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ὑποταγμένοι εἰς τοὺς Ῥωμαίους, αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν μικρὰς ἀποδείξεις. Ὅτι ὅμως εἶχαν καὶ ἰδικούς των νόμους, εἶναι φανερόν ἐκ τούτου, ὅτι δηλαδὴ ἐλιθοβολήσαν τὸν Στέφανον, χωρὶς νὰ

7. Ἰωάν. 19, 15.

8. Ματθ. 22, 17.

9. Ματθ. 22, 21.

τὸν προσαγάγουν εἰς δικαστήριον. Ἐβανάτωσαν ἐπίσης τὸν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. Τὸν Ἰβὶν τὸν Χριστὸν τὸν ἐσταύρωσαν, ἂν καὶ ὁ δικαστὴς τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ κάθε κατηγορίας. Ἐ Διὰ τοῦτο καὶ ἐνέφε τὰς χεῖρας του λέγων: «Εἶμαι ἀθῶος ἀπὸ αὐτὸ τὸ αἷμα». Καὶ ὅταν τοὺς εἶδε νὰ ἐπιμένουν σφόδρα, αὐτὸς δὲν ἐβγαλεν ἀπόφασιν καταδικῆς, ἀπέσχεν. Ἐκεῖνοι δὲ ἐφαρμόζοντες τὴν ἰδικὴν των νομοθεσίαν, ἐπραξαν ὅλα τὰ μετέπειτα. Ἐπετέθησαν πολλὰς φορές καὶ ἐναντίον τοῦ Παύλου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐχρησιμοποιοῦν τὰ ἰδικὰ των δικαστήρια, συνέβαιναν οἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων πιστοὶ εἰς τὸν χριστιανισμόν νὰ ὑφίστανται μεγαλύτερα δεινὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Εἰς τὰς ἄλλας λοιπὸν πόλεις ὑπῆρχαν καὶ δικαστήρια καὶ νόμοι καὶ ἄρχοντες καὶ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς ἐθνικοὺς μετὰ ἰδικούς των νόμους ἢ ἢ νὰ σφάξουν ἢ νὰ λιθοβολοῦν ἢ νὰ βασανίσουν μετὰ ἄλλον τρόπον αὐτοὺς ποὺ ἀπεσκίρτων ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν. Ἀλλὰ ἐὰν συνελαμβάνετο κανεὶς νὰ ἀποτολμῇ κάτι τέτοιο παρὰ τὴν γνώμην τῶν δικαστῶν, καὶ αὐτὸς ἐτιμωρεῖτο. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅμως ὅλα αὐτὰ ἐπιτρέποντο μετὰ μεγάλην ἐλευθερίαν. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὑπέφερον περισσώτερον οἱ πιστοὶ ποὺ προήρχοντο ἀπὸ αὐτοῦ, ὡσάν νὰ ἦσαν ἀποκλεισμένοι μεταξὺ ἁγίων καὶ κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ. Ἐταί, ὡς γνωστὸν, καὶ τὸν Παῦλον πολλὰς φορές τὸν ἐμαστιγώσαν. Καὶ ἄκουσε ποὺ τὸ δηλώνει ὁ ἴδιος ἐκεῖ ποὺ λέγει: «Ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πέντε φορές ἐμαστιγώθη μετὰ τεσσαράκοντ' ἀπὸ μίαν μαστιγώσιν. Τρεῖς φορές ἐραβδίβισθη, μίαν φοράν ἐλιθοβολήθη.»¹⁰ Καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν ὑπόθεσιν, ὁ ἴδιος Παῦλος ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς Ἑβραίους, λέγει: Ἐ «Νὰ ἐνθυμῆσθε δὲ τὰς προτερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐρωτήσθητε μετὰ τὸ δάπτισμα καὶ μετὰ τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας καὶ ὑπεμενίκατε πολλὴν ἀθλίωσιν καὶ ἀγῶνα παθημάτων καὶ διωγμῶν. Ἀπὸ τὸ ἕνα μὲν μέρος μετὰ ὄνειδισμοῦ καὶ ὄφθους καὶ μετὰ θλίψεως ἐθεατρίσεσθε καὶ διεπομπεύσεσθε. Ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ μέρος μετὰ τὴν συμπάθειαν καὶ βοήθειαν σας ἐγένετο συμμετοχὴ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔτι κατεδιώκοντο καὶ ἔζωον ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ κατατρογμῶν. Καὶ τὴν ἀρπαγὴν καὶ δήμευσιν τῆς περιουσίας σας ἐδεχθήκατε μετὰ χαρᾶν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζατε, ὅτι ἐχετε διὰ τὸν ἑαυτὸν σας καλυτέραν περιουσίαν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ποὺ εἶναι μόνι-

10. Ἰ. Κορινθ. 11, 24-25.

μος και αιωνίαν».¹¹ Και όταν προτρέψει τούς Θεσσαλονικείς, πάλιν εκείνους έφερον εις τὸ μέσον: ²⁵² Α «Διότι σεις, αδελφοί, έγινατε μιμηταί τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ ποῦ εἶναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἠνωμένοι μετὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ έγινατε μιμηταί ἐκείνων, διότι καὶ σεις ἐπάθατε τὰ ἴδια ἀπὸ τοῦ ὁμοεθνείους σας, καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοῦ ἀπιστήσαντος Ἰουδαίου».¹² Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑφίσταντο τὰ μεγαλύτερα δεινὰ ἀπὸ ὄλους, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἔβλεπον ἔλεος, ἀλλὰ τοὺς ἀφροῦντο ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των, καὶ ἀπὸ παντοῦ κατεδιώκοντο, εὐλόγως διεγείρει τοὺς πάντας νὰ σπεύσουν πρὸς βοήθειάν των. Καὶ ἐδῶ πάλιν διὰ τοὺς ἰδίους προτρέπει τοὺς Κορινθίους λέγων: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἰερουσαλύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλιτίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεις».¹³

Ποιοὶ λοιπὸν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι καὶ διατὶ τέλος πάντων λαμβάνει μεγαλύτεραν πρόνοιαν δι' αὐτούς, Β ἔχει ἀποδειχθῆ ἑπαρκῶς. Πρέπει τώρα νὰ ἐρευνησωμεν διὰ ποῖον λόγον ἀναφέρει τοὺς Γαλιτάς. Διατὶ τάχα δὲν εἶπε «διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἰερουσαλύμων) νὰ κάμετε τὸ ἔξῃς: Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν Κυριακὴν δηλαδὴ, ἕκαστος ἀπὸ σας ἄς ξεχωρίσῃ εἰς τὸ σπῆτι του κάποιο ποσὸν καὶ ἄς μαζεύῃ σιγὰ-σιγὰ θησαυρόν», ἀλλὰ εἶπε: «Διὰ τὴν συνεισφορὰν δὲ ὑπὲρ τῶν χριστιανῶν (τῶν Ἰερουσαλύμων), καθὼς ἐκανόνισα εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλιτίας, ἔτσι κάμετε καὶ σεις»; Διὰ ποῖον λόγον τὸ κάμνει αὐτὸ καὶ δὲν ἀναφέρει οὔτε μίαν, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς πόλεις, ἀλλὰ ἕνας δολόκληρον; Διὰ νὰ δεχθοῦν τὴν ἐκκλήσιν μετὰ μεγαλύτεραν προθυμίαν καὶ διὰ νὰ γίνουσι τὰ ἐγκώμια τῶν ἄλλων αἰτία ζήλου δι' αὐτούς.

Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ὤρισε νὰ τὸ κάμνουν: C «Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, τὴν Κυριακὴν δηλαδὴ, ἕκαστος ἀπὸ σας ἄς ξεχωρίσῃ εἰς τὸ σπῆτι του κάποιο ποσὸν καὶ ἄς μαζεύῃ σιγὰ-σιγὰ θησαυρόν μετὰ ὅτι εὐκολύνεται, διὰ νὰ μὴ γίνωνται συνεισφοραὶ ὅταν ἔλθω».¹⁴ Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ὠνόμασε Κυριακὴν. Καὶ διὰ ποῖον λόγον

11. Ἐβρ. 10, 32-34.
12. Α' Θεσσαλ. 3, 14.
13. Α' Κορινθ. 16, 1.
14. Α' Κορινθ. 16, 2.

ὤρισεν αὐτὴν τὴν ἡμέραν διὰ τὴν εἰσφορὰν; Διατὶ δὲν εἶπε τὴν μεθεπομένην τοῦ Σαββάτου ἢ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὸ Σάββατον ἢ αὐτὸ τὸ Σάββατον; Δὲν τὸ ἔπραξεν ἀπλῶς καὶ εἰς τὴν τύχην. Ἄλλὰ τὸ ἔπραξε διότι ἤθελε νὰ βοηθηθῇ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν χρόνον, ὥστε νὰ καταστήσῃ προθυμότερους τοὺς εἰσφέροντας. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν πρᾶγμα ἢ κατάλληλος στιγμή διὰ κάθε πρᾶγμα. D Καὶ ποῖαν καταλληλότητα ἔχει ὁ χρόνος, θὰ εἴπῃς, εἰς τὸ νὰ πείσῃς νὰ δώσουν ἑλεημοσύνην; Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἢ ἀποχὴ ἀπὸ κάθε ἐργασίας, τὸ γεγονός ἐστὶ ἡ ψυχὴ γίνεται λαμπρότερα ἐξ αἰτίας τῆς ἀναπαύσεως, καὶ τὸ σημαντικώτερον ὄλων, τὸ γεγονός ἐστὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἡμεῖς ἀπολαμβάνομεν χάρις καλὰ, δλ' αὐτὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἑλεημοσύνην. Διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν κατελύθη ὁ θάνατος, ἐσθῆσθη ἡ κατάρα, ἠφανίσθη ἡ ἁμαρτία, αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἐβραύσθησαν καὶ ὁ διάβολος ἔγινε δέσμιος καὶ κατελύθη ὁ διαρκὴς πόλεμος καὶ ἔγινεν ἡ συμφιλίωσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παλαιάν, ἢ μᾶλλον εἰς πολὺ μεγαλύτεραν, εὐγένειαν, καὶ ὁ ἄλλος εἶδε τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο καὶ παράδοξον θέαμα, Ε τὸν ἀνθρώπου νὰ γίνεταί ἀθάνατος.

Ἐλθὼν λοιπὸν νὰ μᾶς ὑπεθυμίσῃ ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἔφερον εἰς τὸ μέσον τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἐλάμβανεν σχεδὸν ὡς συνήγορον καὶ λέγει εἰς τὸν καθένα. Σκέψου πόσον πολλὰ καὶ πόσον μεγάλα ἀγαθὰ ἀπήλυθες κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, ἀνθρώπε. Ἀπὸ πόσα κακὰ ἀπηλλάγης. Ποῖος ἦσο πρῖν, καὶ ποῖος ἔγινες κατόπιν. Ἐὰν δὲ ἐαρτάζωμεν μετὰ μεγάλην τιμὴν τὰ γενέθλια μας, καὶ πολλοὶ δοῦλοι τὴν ἡμέραν ποῦ ἐλευθερώθησαν, καὶ ἄλλοι μὲν ὀργανώσονται συμπτώσια, οἱ δὲ ἐλεύθεροι μοιράζουσι καὶ δῶρα, ἀποδίδοντες μεγάλην τιμὴν εἰς τὸ γεγονός, ²⁵³ Α πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ τιμῶμεν τὴν ἡμέραν αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν δὲν σφάλεται κανεὶς ἀντὶ τὴν ὀνομασίαν γενέθλιον ἡμέραν ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διότι εἰμεθα χαμένοι καὶ εὐρέθημεν, νεκροὶ καὶ ἀνεζήσαμεν, ἐχθροὶ καὶ συμφιλίωθημεν. Διὰ τοῦτο ἀρμόζει ν' ἀποδίδωμεν εἰς αὐτὴν πνευματικὴν τιμὴν, χωρὶς νὰ ὀργανώσωμεν συμπτώσια, οὔτε νὰ σπαταλῶμεν οἶνον, οὔτε νὰ μεθῶμεν καὶ νὰ χορευώμεν, ἀλλὰ νὰ ἐνισχύωμεν ἀφθόνως τοὺς πτωχοτέρους ἀδελφούς μας.

Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐποιήητε, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μιμήσθε. Καὶ μὴ νομίζετε, ὅτι ταῦτα εἶχον λεχθῆ μόνον

πρός τους Κορινθίους, αλλά απευθύνονται και προς καθένα από μᾶς και προς δλους τους μεταγενεστέρους. Και ἄς κάμνωμεν αὐτὸ ποῦ διέταξεν ὁ Παῦλος. **Β** Καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν καθένας ἄς ἀποταμιεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ χρημάτων τοῦ Κυρίου. Καὶ ἄς γίνῃ τὸ πρᾶγμα νόμος καὶ ἀμετακίνητος συνήθεια καὶ τότε πλέον δὲν θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην παραίνεσως ὅτε συμβουλή. Διότι δὲν κατορθώνει νὰ τὰ ἐπιτύχῃ αὐτὰ τόσο ὁ λόγος καὶ ἡ παραίνεσις, ὅσον ἡ συνήθεια ποῦ ἔχει καθιερωθῆ σταθερὰ ἀπὸ τὸν χρόνον. Ἐν τῷ καθιερωμένῳ αὐτῷ, δηλαδὴ καθὲ Κυριακὴν νὰ δημιουργώμεν ἕνα ἀπόθεμα διὰ τὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν, τότε δὲν θὰ παραβῶμεν τὸν νόμον αὐτόν, ἀκόμη καὶ ἂν ὑπάρξουν χίλια ἀνάγκαι. Ἄφου δὲ εἶπε «τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος», προσέθεσε: «Καθένας ἀπὸ σᾶς». Δὲν ἀπευθύνομαι, λέγει, μόνον πρὸς τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Ὅχι μόνον πρὸς τοὺς ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δούλους. Ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. **Γ** Κανείς δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ λειτουργημα, καὶ κανείς νὰ μὴ μείνῃ ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ κέρδος, ἀλλὰ νὰ εἰσφέρουν ὅλοι. Ὅτε ἡ πενία δύναται νὰ γίνῃ ἐμπόδιον εἰς αὐτὴν τὴν εἰσφορὰν. Διότι καὶ ἂν εἶσαι ὀπίσθως πτωχός, δὲν εἶσαι πτωχότερος ἀπὸ τὴν χήραν ἐκείνην, ἢ ὅποια ἐξήντησεν ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς. Καὶ ἂν εἶσαι πᾶμι-πτωχός, δὲν εἶσαι πάντως πτωχότερος ἀπὸ τὴν Σιδωνίαν ἐκείνην γυναῖκα, ἢ ὅποια εἶχε μόνον μίαν φαύχταν ἀλεῦρι, δὲν ἠμποδίσθη ὁμως ἀπὸ αὐτὸ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν προφήτην. Ἄλλὰ ἐνῷ ἔδλεπε νὰ τὴν περικυκλώσῃ τὰ παιδιὰ τῆς καὶ νὰ ἐπίκειται λιμός, καὶ δὲν εἶχε κανέναν ἄλλο ἀπόθεμα, ἐν τούτοις ἐδέχετο τὸν προφήτην μετὰ μεγάλην προθυμίαν. **Δ** Διὰ ποῖον δὲ λόγον εἶπε «ἄς μαζεύῃ σιγὰ - σιγὰ θησαυρόν; Διότι αὐτὸς ποῦ τὸ ἐξεχώριζεν, ἴσως ἐντρέπετο καὶ ἐκοκκίνιζε νὰ δεῖξῃ τὸ ποσόν, ἐπειδὴ ἦτο μικρόν. Διὰ τοῦτο, λέγει, οὐ κράτησε καὶ φύλαξέ το καὶ ὅταν μετὰ τὰς εἰσφοράς τὸ ὀλίγον γίνῃ πολὺ, τότε νὰ τὸ εἰσφέρῃς. Καὶ δὲν εἶπε «συλλέγων», ἀλλὰ «θησαυρίζων», διὰ τὰ μάθησις, ὅτι αὐτὴ ἡ διαθήκη εἶναι θησαυρός, αὐτὸ τὸ ἔξοδον γίνεται πρόσδος, γίνεται θησαυρός ἀνώτερος ἀπὸ κάθε θησαυρόν. Διότι ὁ ὀλικὸς θησαυρός γίνεται καὶ στόχος ἐπιβουλῆς καὶ ὀλιγοστεύει, καὶ πολλὰς φορές καταστρέφει αὐτεὺς ποῦ τὸν εὗρισκουν. Ἐνῷ ὁ οὐράνιος θησαυρός εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετος. **Ε** Διότι παραμένει ἀνάλωτος, μακρὰν οἰασθῆποτε ἐπιβουλῆς

καὶ ἀποτελεῖ σωτηρίαν δι' αὐτοὺς ποῦ τὸν ἔχουν ἢ τὸν λαμβάνουν. Διότι δὲν διαπαύεται ἀπὸ τὸν χρόνον, ὅτε προσβάλλεται ἀπὸ τὸν φθόνον, ἀλλὰ εἶναι ἀπρόσιτος εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐπιβουλὰς καὶ φέρει ἀναρίθμητα ἀγαθὰ εἰς αὐτοὺς ποῦ τὸν συγκεντρώνουν.

Ἐὰς ὑπακούομεν λοιπὸν καὶ ἄς κάμνωμεν καὶ ἡμεῖς ἔτσι, καὶ μαζί μετὰ τὸ ἀπόθεμα τῶν ἰδιωτικῶν μας χρημάτων εἰς τὰς οἰκίας, ἄς ἔχωμεν καὶ ἕνα ἀπόθεμα ἱερῶν χρημάτων, διὰ νὰ ἀσφαλίζονται μετὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἰδιωτικά μας. Ὅπως δηλαδὴ εἰς τὰ βασιλικά ταμεῖα, ἐὰν εἶναι κατατεθειμένα καὶ τὰ χρήματα ἐνὸς ὑπκόου, χάρις εἰς ἐκεῖνα ἐξασφαλίζονται καὶ αὐτὰ. ²⁵⁴ **Α** Ἐτσι καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σου οἰκίαν ἂν δημιουργῆς ἕνα ἀπόθεμα χρημάτων διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τὸ εἰσφέρῃς καθὲ Κυριακὴν, αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Ἐτσι δὲ γίνῃς οἰκονόμος τῶν χρημάτων σου, χειροτονημένος ἀπὸ τὸν Παῦλον. Τί λέγω; Καὶ αὐτὰ ποῦ ἤδη συνελέγησαν θὰ γίνουν πάλιν αἰτία νὰ συγκεντρώσῃς ἀκόμη περισσότερα. Διότι ἂν μόνον κἀμῃ ἀρχὴν τῆς καλῆς αὐτῆς συνήθειας, θὰ δυνηθῆς νὰ παρακινήσῃς ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου, χωρὶς κανέναν σύμβουλον. Μετὰ τὸν τρόπον αὐτόν ἡ οἰκία καθενὸς ἄς γίνῃ ἐκκλησία, μέσα εἰς τὴν ὅποιαν ὑπάρχει ἀπόθεμα ἱερῶν χρημάτων. Καὶ πράγματι τὰ θησαυροφυλάκια ποῦ ὑπάρχουν ἐδῶ ἀποτελοῦν σύμβουλον αὐτῶν. **Β** Ὅπου ὑπάρχουν χρήματα διὰ τοὺς πτωχοὺς, τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι ἀπρόσιτον εἰς τοὺς δαίμονας. Καὶ τὰ χρήματα ποῦ συλλέγονται διὰ τοὺς πτωχοὺς προστατεύουν τὰς οἰκίας περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ καὶ τὰ δόπλα καὶ τὴν σωματικὴν ρώμην καὶ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν.

Ἄφου λοιπὸν εἶπε πότε πρέπει νὰ συλλέγωνται τὰ χρήματα αὐτὰ καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποῖους, τὴν ποσότητα τὴν ἄφησεν εἰς τοὺς ἴδιους τοὺς εἰσφέροντας. Διότι δὲν εἶπε, νὰ εἰσφέρῃς τόσο καὶ τόσο, διὰ νὰ μὴ φαυλῇ θάρεια ἢ προσταγὴ καὶ πολλοὶ προσβάλουν ὡς πρόσχημα τὴν πενίαν τῶν. Ὡστε νὰ μὴ λέγουν οἱ πτωχοὶ, τί νὰ δώσωμεν, ἂν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν; Ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς εἰσφορᾶς τὸ ὥρισεν ἀναλόγως πρὸς τὴν δύναμιν αὐτῶν ποῦ εἰσφέρουν. **Γ** «Ἐκαστος ἀπὸ σᾶς ἄς ἐξεχωρίσῃ εἰς τὸ σπῆτι τοῦ κάποιο ποσόν καὶ ἄς μαζεύῃ σιγὰ - σιγὰ θησαυρόν μετὰ δτι εὐκολύνεται». Καὶ δὲν εἶπε «δτι δυνηθῆ» ἢ «δτι εὐρεθῆ», ἀλλὰ «δτι εὐκολύνεται» δεικνύων, ὅτι θὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἀνωθεν βοήθειαν καὶ εὐνοίαν εἰς τὸ ἔργον αὐτό. Διότι ὁ

Παῦλος δὲν ἀπεσκόπει εἰς τοῦτο μόνον, νὰ συλλεγοῦν δηλαδὴ χρήματα διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πῶς νὰ συλλεγοῦν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἐφοῦ καὶ ὁ Θεὸς ὤρισε τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τοῦτο, ἔχει μόνον δηλαδὴ διὰ νὰ τρέφονται οἱ ἔνδεοι, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐυεργετοῦνται καὶ αὐτοὶ ποὺ προσφέρουν, καὶ περισσότερο δι' αὐτοὺς παρὰ δι' ἐκείνους. Διότι ἐάν ἀπεσκόπει μόνον εἰς τὸ συμφέρον ἐκείνων, τότε θὰ διέτασσε μόνον νὰ δοθοῦν τὰ χρήματα. Ὁ καὶ δὲν θὰ ἐξίτηι τὴν προθυμίαν τῶν δίδόντων. Τώρα ὁμοῦ βλέπεις, ὅτι ὁ ἀπόστολος μὲ κάθε τρόπον παραγγέλλει τοῦτο κυρίως, νὰ προσφέρουν δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ προσφέρουν, χαρούμενοι καὶ μὲ πρόσωπον ἰλαρόν. Καὶ λέγει μὲν κάποτε: «Νὰ δίδῃς ἔχει μὲ λύπην ἢ ἀπὸ ἀνάγκην, διότι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ ἐκεῖνον, ποὺ δίδει μὲ προθυμίαν καὶ χαρούμενον πρόσωπον».¹⁵ Δὲν λέγει ἀπλῶς «ἐκεῖνον ποὺ δίδει», ἀλλὰ «ἐκεῖνον ποὺ δίδει μὲ χαρὰν». Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει κλίσειν νὰ μοιράσῃ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ του εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἔσπραττει τοῦτο μὲ ἀφέλειαν, χωρὶς ἐπίδειξιν ἢ ἄλλα ἐγωιστικὰ ἐλατήρια. Ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἐπίστασις καὶ φροντίς καὶ ἐπιμέλεια ὁποιοῦδήποτε καλοῦ ἔργου, ἔσπραττει μὲ προθυμίαν καὶ δραστηριότητα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ κάμνει ἐλεημοσύνην, ἔσπραττει μὲ χαρὰν».¹⁶ Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἐλεημοσύνη, νὰ δίδῃς μὲ τέτοιον τρόπον, ποὺ νὰ εἶσαι ὁλος χαρὰ καὶ νὰ νομίζῃς ὅτι λαμβάνεις μᾶλλον παρὰ δίδεις.

Διὰ τοῦτο μὲ κάθε τρόπον προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ εὐκαλοὺν τὴν προσταγὴν αὐτὴν διὰ νὰ γίνῃται ἡ εἰσφορὰ μὲ προθυμίαν. Ἐ καὶ πρόσεχε νὰ ἴδῃς μὲ πόσα κεφάλαια ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ ὀλιγώτερον θορῶν καὶ ἐπαχθῆς τὸ πρᾶγμα. Πρῶτον καὶ κύριον, μὲ τὸ γεγονός ὅτι διέταξε νὰ μὴ γίνῃται ἡ εἰσφορὰ ἀπὸ ἓνα ἢ δύο ἢ τρεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλην τὴν πόλιν. Ἄλλως τε «εἰσφορὰ» δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συλλογὴ καὶ ἔρως διδομένων ἀπὸ ὅλους. Δεύτερον, μὲ τὸ κύρος αὐτῶν ποὺ λαμβάνουν. Διότι δὲν εἶπε «διὰ τοὺς πτωχοὺς», ἀλλὰ διὰ τοὺς ἁγίους». Τρίτον, μὲ τὸ παράδειγμα ἐκείνων ποὺ ἤδη ἔπραξαν αὐτό. «Καθὼς ἐκανόνισα, λέγει, εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλιτίας». Ἀκόμη μὲ τὴν κατάλληλον ἡμέραν. «Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος», λέγει, «ἐκαστος ἀπὸ σᾶς

15. Β' Κορινθ. 9, 7.
16. Ἰηρ. 12, 8.

ἔσπραττει εἰς τὴν ἀκρὴν κάποιο ποσόν, ὥστε σιγά-σιγά νὰ γίνῃ θησαυρός». Πέμπτον, μὲ τὸ γεγονός ὅτι δὲν διέταξε νὰ εἰσφέρεται ὅλη ἡ ἐλεημοσύνη διὰ μίαν, ²⁵⁵ Α ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ διατάσῃς νὰ γίνῃται ἡ εἰσφορὰ μέσα εἰς μίαν ἡμέραν μὲ τὸ νὰ τὴν κατακερματίσῃς εἰς τόσον χρόνον. Ὁ κατακερματισμὸς αὐτὸς οὔτε καν προκαλεῖ τὴν ἀσθησὴν δαπάνης. Ἐκτον, μὲ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ὤρισε μέτρον εἰσφορᾶς ἀλλὰ τὸ ἄφησε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν εἰσφερόντων καὶ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὸ δίδεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ὅτι εὐκολύνεται καθένας» τὰ ἐδήλωσε καὶ τὰ δύο αὐτά. Προσέθεσε ἀκόμη καὶ ἓνα ἔξοχον τρόπον, ὅταν εἶπε «διὰ νὰ μὴ γίνωνται εἰσφοραὶ ὅταν ἔλθω αὐτοῦ». Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν δηλ. καὶ τοὺς διάζει μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς παρουσίας του καὶ τοὺς παρηγορεῖ, διότι τὸν παρέχει μεγάλην προθυμίαν.

Καὶ δὲν ἠρέσθη εἰς αὐτοὺς μόνον τοὺς τρόπους, Β ἀλλὰ προσέθεσε καὶ ἓνα ὄχιον. Ποῖος εἶναι αὐτός; «Ὁταν», λέγει, «ἔλθω εἰς τὴν Κόρινθον, ἐκείνους ποὺ θὰ ἐκλέξετε, αὐτοὺς μὲ συστατικὸς ἐπιστολᾶς μου θὰ στείλω διὰ νὰ μεταφέρουν τὴν χάριν τῆς ἀγάπης σας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐάν δὲ ἀξίση νὰ ὑπάγω καὶ ἐγώ, τότε θὰ ταξιδεύσω μαζί μου».¹⁷ Κοίταξε τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἐπιείκειαν τῆς μακαρίας καὶ γενναίας ἐκείνης ψυχῆς, πρόσεχε τὴν φροντίδα του καὶ τὴν στοργικὴν του ἀγάπην. Διότι δὲν ἠθέλησεν ὁ ἴδιος, οὔτε ἠνέχθη νὰ χειροτονήσῃ μὲ τὴν ἰδικὴν του γνώμην αὐτοῦς ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διαχειρισθῶν τὰ χρήματα αὐτά, ἀλλὰ ἀνέθεσε τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν εἰς ἐκείνους καὶ δὲν ἐθεώρησε ὡς ἕβρον τὸ πρᾶγμα, νὰ διορισθῶν δηλαδὴ ἐκεῖνοι. Ἐ δὲ μὲ τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ τῶν Κορινθίων. Τὸ ἀντίθετον μάλιστα, τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ἄτοπον, ἢ μὲν εἰσφορὰ δηλαδὴ νὰ εἶναι ἐκείνων, ἢ δὲ ἐκλογὴ αὐτῶν ποὺ θὰ τὴν διαχειρισθῶν νὰ εἶναι ἰδικὴ του. Διὰ τοῦτο ἀνέθεσε εἰς αὐτοὺς αὐτὸ τὸ ἔργον, δεκτικῶν μαζί τὴν ἰδικὴν του μετριοφροσύνην καὶ ταυτοχρόνως ἀφαιρῶν κάθε λαθὴν, ἀκόμη καὶ σκιάν, πονηρᾶς ὑποψίας. Ἄν καὶ ἦτο λαμπρότερος καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἦτο ἀπῆλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρᾶν ὑποψίαν, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ πάλιν ἔσπευδε νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἀδυνάτους καὶ νὰ διαφύγῃ τὰς ψευδεῖς ὑποψίας. Διὰ τοῦτο λέγει: Ὁ «Ὁταν δὲ ἔλθω εἰς τὴν Κό-

17. Α' Κορινθ. 16, 8-4.

ρινον, εκείνους που θα εκλέξετε, αυτούς θα στείλω δια να μεταφέρουν την χάριν της αγάπης σας.¹⁸ Τι λέγεις; Και συ δεν ταξιδεύεις, δεν δέχεσαι τα χρήματα, αλλά αναθέτεις το πράγμα εις άλλους; Διά να μη σκέπτονται όλα αυτά και γίνονται όκηροίτεροι, κοίταξε πάλιν πως το διορθώνει. Δεν είπε άπλως θα στείλω εκείνους που θα εκλέξετε, αλλά τι είπε; «Με συστατικός επιστολάς». Και αν δεν είμαι παρών σωματικώς, αλλά θα είμαι παρών με τας επιστολάς μου, και θα δοθήτω εκείνους εις την διακονίαν των.

Άρα γε είμεθα άξιοι της ακίας ή των υποδημάτων του Παύλου, όταν εκείνος μέν, ό οποίος έχει τόσην μεγάλην δοξαν, αποκρούη τας τιμάς που του προσφέρουν άλλοι, ήμεις δε και άναγκαστοίμεν και δυσανασχετοίμεν. Ε αν ας τοι που διαχειρίζονται τα χρήματα αυτά δεν διορίζονται κατά την ιδικήν μας αντίληψιν και κρίσιν και απόφασιν; "Όταν νομίζωμεν, ότι είναι όβρις αυτοί που διαπανούν τα χρήματά των να τό κάμνουν αυτό χωρίς την ιδικήν μας γνώμην; Και πρόσεχε να ίδης με ποιόν τρόπον παντού ένθυμείται τον έαυτόν του και πουθενά δεν τον λησμονεί. Διότι εις την προκειμένην περίπτωσιν δεν έ χρησιμοποίησε την λέξιν «έντολή» ούτε «έλεημοσύνη», αλλά την λέξιν «χάρις». "Ετοι έδεικνυεν, ότι καθώς είναι έργον της θείας χάριτος να άνασταίνωμεν νεκρούς και να εκδιώκωμεν δαιμόνια και να καθαρίζωμεν λεπρούς, έτσι και τό να βοηθώμεν τους πτωχούς, να τείνωμεν χείρα βοηθείας προς τους ένδεείς είναι και αυτό έργον της θείας χάριτος, και μάλιστα πολύ περισσότερο τουτο παρά εκείνο.¹⁹ Α και όμως, αν και είναι έργον της θείας χάριτος, έν τούτοις χρειάζεται και τον ιδικόν μας ζήλον και προθυμίαν, διά να την προτιμήσωμεν και την επιθυμήσωμεν και προετοιμάσωμεν τον έαυτόν μας, ώστε να γίνη άξιος αυτής της χάριτος. Τους παρηγόρησεν όμως με τουτο τό μοναδικόν, τό ότι δηλαδή θα στείλη τας συστατικός του επιστολάς.

Και με ένα άλλο άκμή, σημαντικώτερον από τό προηγούμενον, με τό γεγονός ότι υπεσχέθη να τους συνοδεύη και ό ίδιος εις τό ταξίδιον των αυτό. «Εάν», λέγει, «άξιζή να υπάγω και έγώ, τότε θα ταξιδεύσουν μαζί μου». Πρόσεχε να διακρίνης και εδώ την σοφίαν του. Ούτε δηλαδή ήρησή να ταξιδεύη μαζί των ούτε τό υπεσχέθη

18. Α' Κορινθ. 16, β.

άνυπερθέτως, αλλά και τουτο πάλιν τό άνεθεσεν εις την γνώμην των ίδιων που εισφέρουν και εξήρτησε τό ταξίδιον του από αυτούς τους ίδιους υποδηλώσας, ότι εάν τό ποσόν είναι μεγάλο και μάλιστα τόσο πολύ, ώστε να συγκινήση και τον ίδιον, τότε όπωσδήποτε θα αναλάβη να ταξιδεύη. Β Διότι με τό να ειπή «εάν άξιζή», έννοει αυτό ακριβώς. Άφού, εάν είχαν άρνηθή τελείως αυτό τό ταξίδι, θα τους καθίστα, άβυσμότερους και όκηροτέρους. Εάν πάλιν τό υπέσχετο άοριστως, θα τους καθίστα περισσότερο άδιαφόρους. Διά τουτο ακριβώς ούτε τό αποκλείει ούτε τό υπόσχεται σαφώς. Άλλά τουτο τό έξαρτή τελικώς από την διάθεσιν των Κορινθίων, όταν λέγη: «Εάν άξιζή θα υπάγω και έγώ». Διότι άκούοντες ότι ό Παύλος πρόκειται να μεταφέρη την εισφοράν των, θα έπεδεικνυσον μεγαλυτέραν προθυμίαν και ζήλον διά τό πράγμα, άφού έμελλον να μεταφέρουν την δωρεάν των αι άγιοι εκείνοι χείρες και να προστεθούν αι εύχαι εκείνου εις αυτήν την θυσίαν.

Γ Εάν δε οι Κορινθιοι, επειδή επρόκειτο να δώσουν εις τον Παύλον να μεταφέρη τα χρήματα, τό έκαμνον αυτό με μεγαλυτέραν προθυμίαν, τότε συ, που πρόκειται να δώσης εις τον Κύριον του Παύλου (διότι, όταν διδης εις τους πτωχούς, εις εκείνον διδεις), ποιαν δικαιολογίαν θα έχης, αν τό αναβάλλης; Εάν δε τό πράγμα δεν ήτο μέγα και άξιον μεγάλης προθυμίας, δεν θα υπέσχετο να διαχειρισθή τα χρήματα αυτών εκείνος, εις τον όποιον είχαν ανατεθή τό έργον της διδασκαλίας εις όλόκληρον την οικουμένην και εφρόντιζε δι' άλλας τας Έκκλησίας της ύφηλου. Αυτά λοιπόν να σκεπτόμεθα και ήμεις και αν χρειάζεται να δώσωμεν ή να υπηρετήσωμεν άλλους που βίδουν, να μη διατάζωμεν, ούτε να στενοχωρούμεθα, Δ διότι έλαττώνεται ή περιουσία μας. Δεν είναι θεδαίως άστοπον ό μεν γεωργός, που ρίπτει τον σπόρον και έξαντλεί τό άγαθά του, να μη στενοχωρηται και να μη πονή και να μη θεωρη τό γεγονός διαπάνη, αλλά άπανταίως τό θεωρεί και πρόσβον και κέρδος, καιτοι ή έλπίδα είναι άθλος. Συ δε, που δεν σπείρεις διά να λάθης ύλικά άγαθά, άλλα άλλα πολύ σημαντικώτερα, και μέλλεις να παραδώσης τά χρήματα εις τον ίδιον τον Χριστόν, δεν είναι παράλογον να άποφεύγης και να άδρανής και να προφασίζεσαι πενίαν; Μήπως δεν ήδύνατο ό θεός να διατάξη την γήν να βίβη καθάρων χρυσόν; Διότι αυτός που ειπεν «ας όλα-

στήση ἢ γῆ χόρτον»¹⁹ καὶ αἰφνης τὴν ἔκαμε νὰ φουντώσῃ, Ἐ ἠδύνατο νὰ διατάξῃ νὰ τρέξουν ἀπὸ παντοῦ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ χρυσοῦ. Δὲν τὸ ἠθέλησεν ὁμοῦς, ἀλλὰ ἀψῆσε πολλοὺς νὰ μένουν εἰς τὴν πτωχείαν διὰ τὸ συμφέρον καὶ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν σου.

Καὶ πράγματι, ἡ πενία εἶναι προσφορωτέρα ἀπὸ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν ἀρετὴν. Καὶ αὐτοὶ, πού περιέπεσαν εἰς ἁμαρτήματα, λαμβάνουν μεγάλην παρηγορίαν ἀπὸ τὴν δοθῆβαιαν πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς. Καὶ τὴν φροντίαν διὰ τὸ πρᾶγμα ἐξεδηλώθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὅταν ἐφανερώθη καὶ περιεβλήθη σάρκα καὶ συναναστράφη τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἀπέφυγεν οὔτε τὸ ἐθεώρησεν ἀξιώμεμπτον νὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος διὰ τοὺς πτωχοὺς.²⁰ Ἄ Καὶ ὁμοῦς, αὐτὸς πού ἔκαμε τόσοσιν ἄριστους καὶ μὲ μίαν προσταγὴν ἐπραγματοποιεῖ ὅλα ὅσα ἠθέλε, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀναδείξῃ ἀμέσως ἀπείρους θησαυροὺς, δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτό, ἀλλὰ διέταξε τοὺς μαθητὰς του νὰ ἔχουν ἓνα κυτίον διὰ τὰς εἰσφορὰς καὶ νὰ κρατοῦν τὰ ριπτόμενα εἰς αὐτὸ χρήματα καὶ μὲ αὐτὰ νὰ βοηθοῦν ὅσους ἔχουν ἀνάγκην βοηθείας. Ὅταν, ὡς γνωστόν, ὤφιλοι μὲ τὸν Ἰούδαν αἰνιγματωδῶς διὰ τὴν προδοσίαν, ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ δὲν κατενόησαν τὸ λεχθέν, ἐνόμισαν ὅτι εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ δώσῃ κάτι εἰς τοὺς πτωχοὺς. Διότι αὐτὸς, λέγει, «εἶχε τὸ κυτίον τῶν συνεισφορῶν καὶ κατεκράτει κρυφῶς ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του τὰ ριπτόμενα εἰς αὐτὸ χρήματα». Ὁ Θεὸς ὑπολογίζει πολὺ τὸ ἔλεος, ὄχι μόνον τὸ ἔλεος τοῦ ἰδίου πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλεος πού ἀφίλει νὰ ἐκδηλώνεται ἀπὸ ἡμᾶς πρὸς τοὺς συνδούλους μας. Β Καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ἐθέσπισε μυρίους νόμους δι' αὐτὸ, μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς προστάσσει νὰ εἴμεθα φιλάνθρωποι καὶ μὲ λόγους καὶ μὲ χρήματα καὶ μὲ πράγματα. Καὶ ὁ Μωϋσῆς παντοῦ μὲ ὄλας τὰς νομοθεσίας του κάμνει λόγον διὰ τὸ θέμα αὐτό. Καὶ οἱ προφῆται ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ αὐτὸ φωνάζουν, ὅτι «ἔλεος θέλω καὶ ὄχι θυσίαν».²¹ Καὶ οἱ ἀπόστολοι ὄλοι ὁμιλοῦν καὶ πράττουν συμφώνως πρὸς αὐτοὺς. Ἄς μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα. Διότι δὲν ὠφελοῦμεν τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ὠφελοῦμεν τὰ μέγιστα τὸν ἑαυτὸν μας καὶ λαμβάνομεν μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού παρέχομεν.

19. Ἰβν. 1, 11.
20. Ἰβν. 6, 6.

Ἐ Αὐτὰ τώρα δὲν τὰ λέγω χωρὶς λόγον ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰς φορὰς προκειμένου νὰ δώσουν εἰς πτωχοὺς λεπτολογοῦν τὸ πρᾶγμα καὶ ἐρωτοῦν νὰ μάθουν διὰ τὴν πατριδα των, διὰ τὴν ζωὴν των, διὰ τὸν χαρακτήρα, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν σωματικὴν των ὑγείαν, ἀπευθύνουν κατηγορίας ἐναντίον των καὶ ζητοῦν μυρίας εὐθύνας διὰ τὴν ὑγείαν των. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον πολλοὶ ὑπεκρίθησαν καὶ σωματικὴν ἀναπηρίαν, διὰ νὰ κάμψουν τὴν ἰδικὴν μας ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν μας μὲ τεχνάσματα. Καὶ νὰ τοὺς ἀνακρίνης ἔστι κατὰ τὸ θέρος, ἂν καὶ εἶναι τὸ πρᾶγμα φοβερόν, δὲν εἶναι πάντως τόσοσιν φοβερόν. Ἄλλὰ τὸ νὰ γίνεσθαι τόσοσιν σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος δικαστὴς τὸν χειμῶνα μὲ τὸ ψῆχος, καὶ νὰ μὴ ἀπονέμῃς κομμίαν συγγνώμην εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους, δὲν ἐκφράζεις ὑπερβολικὴν ὠμότητα; Δ Τί ἐνομοθετεῖ λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ὅταν ἔλεγεν: «Ἐὰν κανεῖς δὲν θέλῃ νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τρώγῃ».²² Τὰ εἶπε αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀκούσῃς καὶ σὺ καὶ νὰ μὴ κρίνης μόνον ἐκεῖνον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸν σου. Διότι οἱ νόμοι τοῦ Παύλου ἔχουν τεθῆ ὄχι μόνον διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς. Θὰ σὰς εἴπω κάτι θαρὸ πού θὰ σὰς ἐνοχλήσῃ. Γνωρίζω, ὅτι θὰ ὀργισθῆτε. Ἐν τούτοις ὁμοῦς θὰ τὸ εἴπω. Ἄλλως τε δὲν θὰ τὸ εἴπω διὰ νὰ σὰς πληξῶ, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς διορθώσω.

Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατηγοροῦμεν δι' ἀργίαν, πρᾶγμα πού συχνὰ εἶναι ἀξίον συγχωρήσεως, ἐνῶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνομεν πολλὰς φορὰς πράγματα πού εἶναι χειρότερα ἀπὸ κάθε ἀργίαν. Ἐ Ἄλλὰ, θὰ εἴπῃς, ἐγὼ ἔχω πατρικὴν περιουσίαν. Ὅρα, ἀλλὰ εἰπέ μου, ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς εἶναι πτωχὸς καὶ κατάγεται ἀπὸ πτωχοῦς γονεῖς καὶ δὲν εἶχεν εὐπόρους προγόνους, εἶναι δικαίον νὰ χαθῆ; Ἄκριθῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀξίζει τὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ ἐλεημοσύνην ἐκ μέρους τῶν πλουσίων. Σὺ μὲν, πού πολλὰς φορὰς διέρχεσαι τὴν ἡμέραν σου εἰς τὰ θέατρα ἢ εἰς συγκεντρώσεις καὶ συναναστροφὰς πού δὲν ἔχουν κανένα ὄφελος καὶ κακολογεῖς πάρα πολλοὺς δούλους, νομίζεις ὅτι δὲν κάμνεις τίποτε θεῖον, οὔτε ὅτι τεμπελιάζεις; Αὐτὸν ὁμοῦς τὸν ἄθλιον καὶ ταλαίπωρον, πού διέρχεται ὅλην τὴν ἡμέραν του μὲ ἰκεσίας καὶ δάκρυα καὶ ἀφάνταστον ταλαίπωρον, τὸν κρίνεις, καὶ τὸν σῦρεις εἰς

21. Ἠ' Θεσσαλ. 3, 10.

τὸ δικαστήριον καὶ τοῦ ζητεῖς εὐθύναι; ²⁵ A Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πηγάσουν αὐτὰ ἀπὸ ἀνθρώπινην σκέψιν; Ὅποτε ὅταν λέγῃς, τί θὰ εἴπωμεν εἰς τὸν Παῦλον, νὰ μὴ τὸ λέγῃς μόνον διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκῃς μόνον τὴν ἀπειλήν, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγνώμην. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «αὐτὸς ποῦ δὲν ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὐτε νὰ τρώῃ», προσέθεσεν: «Σεῖς ὁμοίως, ἀδελφοί, μὴ ἀποκάμνετε πράττοντες τὸ καλόν.»

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι ἡ εὐπρόσωπος πρόφασις αὐτῶν; Λέγουσιν, ὅτι αὐτοὶ (οἱ πτωχοὶ) εἶναι δραπέται καὶ ξένοι καὶ ἔλθεινοι, ποῦ ἄφησαν τὴν πατρίδα των καὶ συρρέουσι εἰς τὴν ἰδικὴν μας πόλιν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἀναγκαστέας, εἰπέ μοι, καὶ μαθῶς τὸν στέφανον τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ὅλοι τὴν θεωροῦν κοινὸν λιμένα ἢ καὶ ἀπὸ τὴν γενετείραν των προτιμοῦν τὴν ξένην πόλιν; Ἄλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ ἀγάλλεσαι καὶ νὰ χαίρῃς, ἐπειδὴ τρέχουσιν ὅλοι εἰς τὰς ἰδικὰς σου χεῖρας ὡσάν εἰς κοινὸν λιμένα καὶ θεωροῦν τὴν πόλιν αὐτὴν ὡς κοινὴν μητέρα ὄλων. Μὴ καταστρέψετε λοιπὸν τὸ ἐγκώμιον, μὴτε νὰ ἀκρωτηριάσετε τὸν ἔπαινον, ὃ ὁποῖος εἶναι παλαιὸς καὶ πατροπαράδοτος δι' αὐτὴν. Καὶ πράγματι, ὅταν κάποτε ἐμελλε νὰ πέσῃ λιμός, οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς πόλεως ἔστειλαν διὰ μέσου τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ Σαύλου ὄχι δλίγα χρήματα εἰς τοὺς κατοικοῦς τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς αὐτοὺς διὰ τοὺς ὁποῖους γίνεται ἤδη λόγος. Ἐποῖας συγγνώμης λοιπὸν ἀξιοὶ εἶναι δυνατόν νὰ κριθῶμεν, ποῖαν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν οἱ μὲν πρόγονοί μας ἔτρεφον μὲ τὰ ἰδικὰ των χρήματα καὶ τοὺς κατοικοῦντας πολὺ μακρὰν, καὶ μάλιστα ἔτρεχον οἱ ἴδιοι πρὸς ἐκείνους, ἡμεῖς δὲ καὶ αὐτοὺς ποῦ ἀπὸ ἄλλα μέρη καταφεύγουν πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποδιώκομεν καὶ ἀπαιτοῦμεν εὐθύναι ἀπὸ αὐτοῦς, καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν ποῦ γνωρίζομεν, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα ὑπεύθυνοι διὰ μύρια κακά; Καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἐξετάσῃ μὲ τὴν ἀκριβείαν τὴν ζωὴν μας, ὅπως ἡμεῖς λεπτολογούμεν τοὺς πτωχοὺς, τότε δὲν θὰ ἐπιτύχωμεν ποτέ τὴν συγγνώμην οὐτε τὴν εὐσπλαγχνίαν. Ἀδιότι μὲ τὴν αὐτὴν ἀσυνμαθῆ καὶ αὐστηρὰν κρίσιν μὲ τὴν ὁποῖαν κατακρίνετε, θὰ κατακριθῆτε.²⁶ Γίνε λοιπὸν φιλόφρων καὶ εὐμένης πρὸς

²² B' Θεσσαλ. 2, 13.
²³ Ματθ. 7, 2.

τὸν σύμβουλόν σου καὶ συγχώρηε πολλὰ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του, D καὶ ἐλέησέ τον, διὰ νὰ τύχῃς καὶ οὐ παρομοίας ἐπιεικοῦς κρίσεως.

Διὰ τί ἐμπλέκεις τὸν ἑαυτὸν σου εἰς προσθέτους μεριμνας; Διὰ τί λεπτολογεῖς μὲ περιέργειαν; Ἄρα γε ἂν ὁ Θεὸς διέτασσε νὰ διερευνῆ κανεὶς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀπαιτῆ εὐθύναι, καὶ νὰ σπουδάσῃ τὸν χαρακτήρα των, δὲν θὰ ἐδυσφόρουσιν πολλοὶ; Δὲν θὰ ἔλεγον ἀπὸ μέσα των, τί εἶναι τέλος πάντων αὐτό; Δύσκολον ἔργον μᾶς ἀνέθεσεν ὁ Θεός. Μήπως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων; Μήπως γνωρίζομεν τί ἁμαρτήματα ἐπραξεν ὁ θεῖνος; Δὲν θὰ ἔλεγον πολλοὶ πολλὰ τέτοια πράγματα; Τώρα δὲ ποῦ μᾶς ἀπήλλαξε ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν πολυπραγμοσύνην καὶ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δώσῃ πλήρη τὸν μισθόν, Ἐ καὶ ἂν εἶναι ἁμαρτωλοὶ καὶ ἂν εἶναι καλοὶ αὐτοὶ ποῦ λαμβάνουσι, δημιουργοῦμεν προσθέτους φροντίδας διὰ τὸν ἑαυτὸν μας. Καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν, θὰ εἴπῃς, ὅτι θὰ λάθωμεν τὸν μισθόν μας, ἂν δώσωμεν εἰς τοὺς καλοὺς ἢ μὴ καλοὺς; Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ὁ Ἰδιος εἶπε: «Προσεύχεσθε ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σὰς μεταχειρίζονται ὑβριστικῶς καὶ περιφρονητικῶς καὶ σὰς καταδιώκουν ὀδίκως, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ διωγμὸς αὐτῶν σὰς γίνεταί διὰ τὸς θρησκευτικὰς σας πεποιθήσεις, διὰ νὰ ὁμοιάσετε μὲ τὸν Πατέρα σας, ποῦ εἶναι εἰς τοὺς σὺν-ρανοῦς. Διότι καὶ αὐτὸς τὸν ἥλιον ποῦ εἶναι ἰδικός του, ἀνατέλλει ἀδιακρίτως εἰς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ θρέχει τὴν βροχὴν του εἰς δικαίους καὶ ὀδίκους.»²⁷

Ὅπως λοιπὸν ὁ Κύριός σου, ἐνῶ τὸν βλασφημοῦν ἀναριθμητοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ ἀπειροὶ πορνεῦσιν, κλέπτουσι ληστεύουσιν, ἀνασκάπτουσι τάφους καὶ πράττουσι μύρια κακά, ²⁸ A δὲν ποδεῖ νὰ εὐεργετῇ γενικῶς ὄλους, ἀλλὰ στέλλει τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου εἰς ὄλους, τὰς βροχὰς εἰς ὄλους καὶ θέτει ἐνώπιον ὄλων τοὺς καρπούς τῆς γῆς ἐπιθεικνύων τὴν φιλανθρωπίαν του, ἔτσι κάμε καὶ σύ. Καὶ ὅταν εἶναι καιρὸς εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας, βοήθησε τοὺς πτωχοὺς, ἀνακούφισέ τους ἀπὸ τὴν πείναν, ἀπάλαξέ τους ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ μὴ προχωρῆς περαιτέρω εἰς περιέργον ἔρευναν. Διότι ἂν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, τότε δὲν θὰ ἐλεήσωμεν ποτέ κανένα. Ἡμποδισμένοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄκαρον πολυπραγμοσύνην, δὲν θὰ ἐλεήσωμεν κανένα καὶ θὰ ὑπο-

²¹ Ματθ. 5, 44-45.

στῶμεν πολὺν κόπον ἄνευ λόγου καὶ ματαίως. Δι' αὐτὸ λοιπὸν, σὺς παρακαλῶ, νὰ ἀποβάλετε αὐτὴν τὴν ἀκαιρὸν περιέργειαν καὶ νὰ βιδετὲ εἰς ὅλους τοὺς ἔνδεεις καὶ νὰ τὸ κάμινετὲ μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν, διὰ νὰ τύχωμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μεγάλου ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας ἀπὸ τὸν Θεόν. Τὴν ὅποιαν εὐχαρῶμαι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.